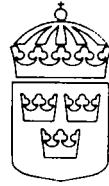

Riksdagens protokoll

1987/88:118

Protokoll
1987/88:118

10 maj 1988

Debatter m. m.

Tisdagen den 10 maj

Ungdomsfrågor (forts. från prot. 116)	3
Dubbelbeskattningsavtal med Turkiet	12
Presstöd	13
Riksbankens kassakontor i Västerås och Umeå, m. m.	22
Svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia m. m.	24
Handikappomsorg	30
Vissa anslag till hälso- och sjukvård m. m.	44
Plan- och bygglagen samt vissa fastighetsbildningsfrågor m. m.	62
Naturresurslagen	85
Förvaltningen av bostadslån och bostadsbidrag, m. m.	97
Låneunderlag vid nybyggnad av bostäder i egen regi	101
Meddelande om frågor	
1987/88:493 av Bo Hammar (vpk) om ett Peter Weiss-arkiv i Stockholm	105
1987/88:494 av Bo Hammar (vpk) om skyddsklassningen av tjänster	105
1987/88:495 av Alf Svensson (c) om åtgärder för att minska alkoholkonsumtionen bland ungdomar	106
1987/88:496 av Alf Svensson (c) om åtgärder för att främja fredsinitiativ i Sudan	106

Avgjorda ärenden

Tisdagen den 10 maj

<i>Kulturutskottets betänkande</i>	
1987/88:18 om ungdomsfrågor	3
<i>Skatteutskottets betänkande</i>	
1987/88:35 om dubbelbeskattningsavtal med Turkiet	12
<i>Konstitutionsutskottets betänkanden</i>	
1987/88:25 om presstöd	12

Prot.	1987/88:37 om vissa anslag på tilläggsbudget för Riksdagen och dess myndigheter, m. m.	12
1987/88:118		
	<i>Finansutskottets betänkande</i>	
	1987/88:23 om granskningen av riksbankens förvaltning år 1987, m. m.	12
	<i>Lagutskottets betänkande</i>	
	1987/88:30 om lagstiftning rörande leasing	12
	<i>Utrikesutskottets betänkande</i>	
	1987/88:26 om svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia m. m.	12
	<i>Socialutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:20 om handikappomsorg.	30
	1987/88:22 om vissa anslag till hälso- och sjukvård m. m.	30
	<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1987/88:25 om tilläggsbudget II: kommunikationsdepartementet	62

Tisdagen den 10 maj

Kl. 13.00

Ungdomsfrågor

1 § Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1987/88:33

Utbildningsutskottets betänkanden 1987/88:24, 28 och 29

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:21

3 § Fortsattes överläggningen om kulturutskottets betänkande 1987/88:18.

Ungdomsfrågor (forts. från prot. 116)

Anf. 1 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talmän! I kulturutskottets betänkande nr 18, som vi började diskutera i fredags men då av tidsskäl tvingades avbryta debatten, behandlas ungdomsfrågor. I betänkandet tar man upp dels en samlad redovisning för behandlingen av ungdomsfrågor inom regeringskansliet, dels förslagen i budgetpropositionen om stödet till ungdomsorganisationerna samt statens ungdomsråd.

Att satsa på dagens ungdom är en angelägen uppgift för oss alla. Det är ju dagens unga som skall bygga upp morgondagens samhälle, och det är då viktigt hur vi vuxna ser på ungdomarna. Vi måste i handling visa att ungdomar är en resurs och inte ett problem.

Alla barn och ungdomar måste garanteras en trygg uppväxtmiljö. Det har en avgörande betydelse för hur livet som vuxen skall bli.

Visst har dagens ungdomar, jämfört med tidigare generationer, en god materiell standard och helt andra valmöjligheter. Men vi vet också att många ungdomar har problem på arbets- och bostadsmarknaden, inom utbildningen och under fritiden. Många ungdomar oroas också av globala problem som hot mot freden och mot miljön. Men ungdomar handlar ofta sunt. Det är därför glädjande att så ofta se ungdomar gå i spetsen när det gäller viktiga framtidsfrågor, t. ex. internationell solidaritet, miljöfrågorna och kampen mot rasism.

Fritidsfrågorna är viktiga för barn och ungdomar. Ungdomar vill vara mer aktiva än andra grupper under sin fritid. De vill ta vara på sin fritid på bästa möjliga sätt. Därför är det viktigt att det finns ett stort fritidsutbud att välja mellan. Men det är också viktigt att ungdomar ges möjlighet att själva göra

något av sin fritid, att själva få utveckla det de vill och att omsätta sina idéer i praktisk handling.

De kommersiella krafterna på fritidens område är starka, och då är ungdomar en speciellt intressant målgrupp. Särskilda trender och livsstilar säljs till ungdomar. Ofta går modeskapare, musikproducenter och filmindustri hand i hand. Möjligheterna att göra något bra av fritiden får inte bli helt beroende av vilka ekonomiska förutsättningar var och en har. Det måste finnas en motvikt till det kommersiella utbudet. Samhället och föreningslivet har en viktig uppgift att fylla – samhället för att skapa möjligheter och föreningslivet när det gäller att forma innehållet. I föreningar får barn och ungdomar lära sig att ta ansvar både för sig själva och för andra. Statistiska centralbyrån har genomfört en undersökning som visar att ungefär 75 % av barnen är med i någon förening. I detta sammanhang är det idrottsföreningarna som dominerar. Därefter kommer sådana föreningar som scouter, Unga örnar och Vi unga. Andra undersökningar visar att det har stor betydelse att barn och ungdomar tidigt kommer i kontakt med en förening. Blir man inte medlem i någon förening före tonåren blir man sällan medlem senare i livet. Men föreningarna har också problem när det gäller att behålla tonåringarna. Många lämnar föreningslivet i tonåren, och det är en av anledningarna till den speciella satsning som regeringen föreslår på tonårsverksamhet.

I årets budgetproposition föreslås en kraftig ökning av stödet till ungdomsorganisationerna. I praktiken innebär det en ökning med ca 10 %. Bl. a. ökas anslaget till den centrala verksamheten, och det lokala aktivitetsstödet ökas från 11 till 12 kr. per sammankomst.

Låt mig få kommentera några av de 8 reservationer som fogats till betänkandet.

I reservation nr 6 från moderaterna krävs att åldersgränsen för beräkningen av ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skall sänkas från 25 till 21 år. Det är ett gammalt krav från moderaterna. De föreslår att 10 milj. kr. mindre skall utgå till ungdomsorganisationerna. Dessutom yrkar moderaterna i reservationen avslag på propositionens förslag om att 820 000 kr. skall anslås till de politiska ungdomsförbunden för valinformation inför 1988 års val.

Tillsammans innebär detta att moderaterna vill ge 10 820 000 kr. mindre till verksamheten för barn och ungdom. Man borde egentligen inte behöva argumentera om detta, eftersom vi alla som är aktiva inom barn- och ungdomsorganisationerna är mycket medvetna om att dessa organisationer behöver ökade resurser. Vi vet också att det är viktigt att de politiska ungdomsorganisationerna får resurser för att kunna gå ut till ungdomar i de viktiga val som vi har i höst. Vi kan bara konstatera att moderaterna vill minska stödet kraftigt. Jag yrkar avslag på reservation 6.

Centern däremot föreslår ytterligare 10 milj. kr. till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och motiverar det med att statsbidragen under senare år har urholkats. Låt mig något kommentera detta.

Ungdomsorganisationernas betydande roll är vi helt överens om, och den betonas också både i ungdomsredovisningen och under anslaget H 2.

Bidragens utveckling under den socialdemokratiska regeringsperioden har varit relativt bra. Låt mig ta några exempel. Vissa organisationer har vi

prioriterat, t. ex. handikapporganisationer och invandrарorganisationer.

Under perioden 1982/83–1987/88 har en organisation med 30 000 medlemmar fått en ökning av anslaget med nästan 31 %. En organisation med 60 000 medlemmar har fått en ökning med nästan 35 %, och en handikapporganisation med 2 000 medlemmar har fått en ökning med 36,6 %. Under samma period har inflationen uppgått till 35,3 %.

Att en minskning ändå kan konstateras beror främst på en minskning av antalet medlemmar i flera organisationer. Det är bl. a. av den anledningen som det i budgetpropositionen föreslås att anslaget övergår från förslagsanslag till reservationsanslag, vilket ju får en mycket gynnsam effekt ur ungdomsorganisationernas synvinkel.

Om man räknar in de ökningarna som nu föreslås för nästkommande år har organisationerna fått en bidragsutveckling under perioden 1982/83–1988/89 som överstiger inflationstakten för samma period.

Centern föreslår ytterligare 10 milj. kr. till ungdomsorganisationernas centrala verksamheter. Tyvärr har jag inte dessa medel, varför jag yrkar avslag på reservation 7.

Moderaterna återkommer med sitt krav på att avskaffa statens ungdomsråd. De föreslår att rådets uppgifter skall tas över av ungdomsorganisationerna själva eller deras samarbetsorgan och att SÖ under en övergångsperiod skall ansvara för fördelningen av stödet. Låt mig då erinra om att den s. k. BUS-gruppen, Barn–Ungdom–Samordning, under 1986–87 genomförde en översyn av statens ungdomsråds arbete.

I samband med översynen framkom att det vore olämpligt att flytta bidragshanteringar till SÖ igen. Jag ifrågasätter om det är lämpligt eller ens möjligt att bidragsfördelningen skulle skötas av ungdomsorganisationerna själva. Det är tvivelaktigt om det är lämpligt att organisationer ställs mot varandra i stället för mot staten. Inga ungdomsorganisationer har heller begärt att själva få ta över fördelningen av stödet. Det är i dag inte heller möjligt att överlåta bidragsfördelningen, eftersom det i dag inte finns någon samorganisation mellan ungdomsorganisationerna.

Vi har i dag LSU, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer. Det har slagit fast att man endast skall ägna sig åt nordiskt och internationellt ungdomssamarbete. Man har diskuterat en nationell funktion och därmed möjligheten att fördela statsbidragen själv. Men den tanken har inte fått något stöd. Vi vill inte att staten skall diktera ungdomsorganisationernas arbetsuppgifter, som moderaterna tycks föreslå.

Jag yrkar avslag på reservation 4.

Till sist några ord om reservation 1, som samtliga borgerliga partier ställer sig bakom, något som förvånar mig mycket.

Utskottets majoritet har betonat att det är värdefullt att regeringen redogör för ungdomens situation i dag och aktuella åtgärder inriktade på ungdomar. Utskottets majoritet har uttryckt sin tillfredsställelse med att ett omfattande samarbete mellan departementen om ungdomsfrågor kommit till stånd, för då skapas ju förutsättningar för en effektivare samordning av samhällets insatser för ungdom.

Detta samt de 100 punkter till åtgärder för Sveriges ungdom som föreslås i propositionen och som bilagts betänkandet har de borgerliga reserverat sig

mot. Det förvånar mig mycket att de borgerliga inte kan ställa sig bakom regeringens ambitioner att ge ungdomsfrågorna en mer framskjuten position i den politiska debatten. Vi socialdemokrater står bakom en målmedveten samhällelig satsning på våra barn och ungdomar. Detta kommer till uttryck bl. a. genom regeringens s. k. 100-punktsprogram för Sveriges ungdom, vilket bifogats betänkandet.

Genom sin reservation har de borgerliga partierna medvetet, eller omedvetet, avslöjat sin oenighet och sin nakenhet när det gäller viljan att satsa på Sveriges ungdom.

Detta är i och för sig inte förvånansvärt med tanke på det stundande valet. Sanningen är ju den att de borgerliga partierna är mer splittrade än någonsin i utbildningspolitiken, bostadspolitiken och arbetsmarknadspolitiken. När det gäller fritidsfrågorna går moderaterna i spetsen för kraftiga nedskärningar. Vi vet att på alla dessa områden är det ungdomen som drabbats hårdast. Därför är vi glada och stolta över regeringens offensiva satsningar på ungdomen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer:

Anf. 2 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Hur Berit Oscarsson kan få reservation 1 att vara ett uttryck för borgerlig splittring har jag svårt att förstå.

Jag skulle vilja säga något om statens ungdomsråd. Riksrevisionsverket har gjort en utredning bl. a. på grund av att Sveriges modellflygarförbund har lurat statens ungdomsråd. Man har angivit felaktigt antal sammankomster, felaktig åldersfördelning bland medlemmarna osv. Detta resulterade i att riksrevisionsverket, som behandlat frågan, föreslår att bidragsrutinen dokumenteras – man har inte gjort det inom ungdomsrådet –, att rutinen för registrering och diarieföring ses över – det bör den göras –, att inventarieredovisning sker genom inventering – man undrar hur den annars kan göras –, att delegering av befogenheter fastställs i beslutsprotokoll, att rescorder upprättas vid tjänsteresor, att ungdomsrådet utarbetar en arbetsordning, osv. På punkt efter punkt kommer man fram till att det finns brister i verksamheten inom statens ungdomsråd. Man behöver på inget sätt sätta den politiska hemvisten hos styrelsen i tvivelsmål. Det är en klar markering med en nästan total socialdemokratisk sammansättning – jag är medveten om att det finns en moderat i styrelsen.

Nu vill regeringen och utskottsmajoriteten att man skall vidga statens ungdomsråds möjligheter att agera. Utskottsmajoriteten skriver: "Det ankommer på ungdomsrådet att – – – föreslå regeringen närmare bestämmelser för stödets fördelning. Prövningen av vilken organisation som skall erhålla bidrag bör i fortsättningen göras av ungdomsrådet." Underförstått inte av riksdagen. Nej, då kan man ju klara även Sveriges modellflygarförbund, som fortfarande får bidrag trots att det visat sig att det har varit falsarier som uppgått till ca 1,7 milj. kr. Vi tror inte på den här typen av organisation för fördelning av stödet till statens ungdomsråd. Från socialdemokraternas sida förtiger man de missförhållanden som har funnits och som fortfarande finns. Med regeringens agerande i bakgrunden tycker man att

allting är allright. Man har inte heller definierat vad en ungdomsorganisation egentligen är. Vi har från moderaternas sida sagt att det är utomordentligt viktigt att man satsar på ledarutbildning. Därför har vi av den besparing som vi föreslagit velat anslå 2 miljoner till ledarutbildning.

Berit Oscarsson har inte kommenterat vårt förslag om att man som ungdom skall räkna personer upp till 21 års ålder.

Jag yrkar igen bifall till de reservationer där moderata namn finns med.

Anf. 3 JAN HYTTRING (c) replik:

Herr talman! Först några ord om reservation 7. Berit Oscarsson säger här att man har räknat upp bidragen till ungdomsorganisationerna mycket frikostigt. Från statens ungdomsråds sida säger man att en kombination av minskat antal medlemmar och en för låg uppräkningsmetod har åstadkommit den situationen att stödet nu, med penningvärdeförsämring iakttagen, skulle behöva räknas upp med 90 miljoner. Jag vill dela Berit Oscarssons beklagan att regeringspartiet inte har de 10 miljoner som vi föreslår, varför man inte kan bifalla vårt förslag. Jag beklagar också att vi inte har de 90 miljoner som ungdomsrådet skulle behöva. Men vi har försökt att göra någonting åt situationen för att komma i balans så fort som det är möjligt.

Berit Oscarsson har en något underlig argumentation när det gäller reservation 1. Hon tar den som ett angrepp på regeringens vilja att lägga fram förslag till förbättringar för ungdomar. Det är inte alls detta det handlar om. Om man läser reservationen får man klart för sig att det är fråga om olika åtgärder som behandlas av olika utskott. Jag kan direkt påpeka två saker där det inte alls finns samstämmighet om åtgärdernas förträfflighet.

Det ena är punkt 25 om att förslag till ett reformerat studiemedelssystem kommer att läggas fram. Där är vi oeniga, eftersom centern har förslag om att studielön skall införas.

Vi kan också ta punkt 56, som kulturutskottet snart kommer att färdigbehandla. Den gäller att förbättra folkrörelsernas möjligheter att skaffa inkomster genom lotterier och bingo. Vi är djupt oeniga om förträffligheten i det förslaget, som regeringen har lagt fram. Från centern vill vi gå mycket längre. Det är då svårt att skicka med ett sådant här 100-punktsprogram och helt instämma i att det handlar om åtgärder som är mycket bra för ungdomarna.

Anf. 4 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Som sagts tidigare har regeringen i årets budgetproposition presenterat ett samlat program för Sveriges ungdom. Det är bra. Det har vi faktiskt efterlyst från vpk:s sida i en följd av år. Men samtidigt tvingas vi konstatera att programmet är helt otillräckligt.

De mål som regeringen själv har satt upp för programmet – ungdomars möjlighet till god utbildning, meningsfullt arbete, egen bostad osv. – har knappast sin motsvarighet i de små och begränsade åtgärder som föreslås. Vi menar att ett samlat grepp över ungdomsfrågorna rimligen måste innebära kraftfulla åtgärder som löser ungdomarnas problem.

Det finns fortfarande i dag 24 000 öppettidarbetslösa ungdomar under 25 år. Dessutom sysselsätts 18 000 ungdomar i ungdomslag och enligt propositionen

nen 21 000 på ungdomsplats och ca 5 000 i beredskapsarbete. Därtill kommer de ungdomar som är med i AMU-utbildning, ungdomar i olika kommunala uppföljningsprogram och de tusentals ungdomar som förtids-pensioneras trots att många av dem både vill och kan arbeta. Man kan också konstatera att lönerna för ungdomarna har sjunkit. Under 1980-talet har medelinkomsten för 18–19-åringar sjunkit med 30 % och för 20–24-åringar med 15 %. Samtidigt kan man konstatera att det i dag finns 138 000 ungdomar som söker bostad i 180 av landets kommuner som i och för sig redovisar stor bostadsbrist.

Dessa avgörande problem som ungdomarna har i dag tas inte alls upp i det förslag som regeringen har lagt fram beträffande ungdomar.

Anf. 5 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig göra en kommentar till reservation 1, där det fortfarande förvånar mig att man har reserverat sig. Det är ju viktigt att vi kan tydliggöra de satsningar som görs på ungdomen från regeringens sida. Det handlar om ett uppskattat dokument för de ledare och andra som sysslar med barn- och ungdomsverksamhet. Det är pedagogiskt riktigt att få de vitt skilda områdena samlade, och det är angeläget att medel avsätts. Det är också mycket angeläget att vi kan se att det finns en samordning mellan de olika departement som handhar ungdomsfrågor och de olika ministrar som har hand om de olika områdena.

Just det samlade greppet och 100-punktsprogrammet mottogs med uppskattning på den konferens som hölls i Oslo för någon vecka sedan, där Europarådets ungdomsministrar deltog. Dokumentet rönt stor uppmärksamhet – så stor uppmärksamhet att det har översatts till flera språk. Man tyckte att detta var en idé som kunde vara värd att prövas på andra håll.

Av de hundra punkter som finns med har åtgärder genomförts eller påbörjats beträffande 90 punkter. Övriga punkter är under bearbetning. Till dem som arbetar med barn- och ungdomsfrågor inom de olika områdena kan vi alltså säga att det inte bara handlar om en redovisning utan att det också gäller någonting som kommer att genomföras och som har genomförts.

Jag har fortfarande svårt att se vad det är man reserverar sig mot mer än att man skulle vara så oenig att man helt enkelt inte kan ställa sig bakom dokumentet.

Till Ingrid Sundberg: Visst berörde jag sänkningen till 21 år. Det är ändå 10 milj. kr. mindre till barn- och ungdomsorganisationerna, och det är 820 000 kr. mindre till de politiska ungdomsorganisationerna. Dessutom har moderata samlingspartiet föreslagit neddragningar på kulturområdet på ungefär 60 milj. kr. Tillsammans kommer detta att beröra barn- och ungdomsverksamheten både centralt, regionalt och lokalt. Moderaternas politik är en försämring för dagens ungdom.

Anf. 6 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Det är ganska naturligt att en socialdemokrat tycker att vår politik – vilket område det än gäller – innebär en försämring.

Beträffande statens ungdomsråd är vår principiella inställning att ungdomsverksamheten inte – allra minst i den utsträckning som föreslås i

majoritetsskrivningen – skall vara styrd av samhället. Jag vill erinra Berit Oscarsson om vad som skrivs i reservation 1:

”Det är betydelsefullt att aktiva insatser görs för ungdomen på olika samhällsområden. Utskottet lämnar utan erinran vad som anförts i propositionen i denna del.”

De hundra punkterna kommer Jan Hyttring att beröra ytterligare.

Den styrning som socialdemokraterna vill ha tycker jag i år blir ännu mer märkbar i propositionen och i utskottsmajoritetens skrivning. Det må vara självklart, som jag sade, att socialdemokraterna inte stöder vår uppfattning, men vi tycker att den är riktig, och vi kommer att kämpa för den. Och jag kan garantera Berit Oscarsson att ungdomarna under en moderat regering inte skulle få det sämre.

Anf. 7 JAN HYTTRING (c) replik:

Herr talman! Berit Oscarsson säger att regeringens 100-punktsprogram har blivit uppmärksammat och rönt uppskattning. Det är faktiskt på tiden att det kommer ett förslag från ungdomsministern, för det har under flera år framförts kritik mot att det har gjorts mycket litet från det hållet.

Berit Oscarsson kan fortfarande inte fatta vad som står i reservation 1, men det är bara att läsa innantill. Enligt vårt sätt att se går det inte att skicka med en sådan här lista för godkännande av två skäl. Det ena är att listan inte är färdigbehandlad i de olika utskotten och av riksdagen. Det andra är att det föreligger oenighet på flera punkter.

Att regeringen har gjort ett 100-punktsprogram är väl bra. Men låt det då vara ett 100-punktsprogram och blanda inte in det i det här utskottsbetänkandet – det är det enda vi begär, och det har vi talat om i reservationen.

Anf. 8 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Det allra största problem som ungdomarna har i dag gäller bostadsbristen. Att inte ha en fast punkt i tillvaron, att tvingas flytta runt hos kompisar med sina saker i resväskor och plastkassar, att aldrig ha en egen vrå dit man kan dra sig undan och veta att man får leva så i månader eller kanske år, det är en verklighet som många ungdomar upplever i dag. 92 000 av de bostadssökande ungdomarna i åldern 18–24 år saknar egen bostad.

Vad säger nu regeringen om detta i det aktuella förslaget? Jo, man säger att fler kommuner ”borde” inrätta ungdomsbostadsförmedlingar. Man avser att komma åt kontoriserings- och lägenheter och få loss övernattnings- och representationslägenheter genom att påpeka att det är ”angeläget” att företag och organisationer bygger lägenhetshotell.

Vi anser att om man vill hjälpa ungdomarna med de stora problem som de har med bostadsbristen och om man vill komma med radikala åtgärder för att förbättra ungdomarnas situation, då krävs det andra och kraftfullare åtgärder än hänvisningar till att kommuner ”borde” och till sådant som är ”angeläget”.

Anf. 9 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är glad över att Ingrid Sundberg säger att det är värt att satsa på ungdomar. Detta skall vi komma ihåg vid den kommande

behandlingen av stödet till barn- och ungdomsorganisationerna.

Ingrid Sundberg berörde emellertid inte de neddragningar som det ändå handlar om i de förslag som moderaterna lägger fram. Man föreslår att neddragningar skall göras med nästan 11 milj. kr. Det är fråga om ytterligare neddragningar av medel på det kulturella området, vilka också berör barn och ungdomar samt barn- och ungdomsorganisationerna. Moderata samlingspartiet föreslår dessutom kraftiga nedskärningar när det gäller stödet till kommunernas verksamhet, vilka naturligtvis också berör barn- och ungdomsorganisationerna.

Vi har ju ändå haft en utredning som har sett över arbetsuppgifterna för statens ungdomsråd. Därvid har man ju slagit fast att statens ungdomsråd har en myndighetsfunktion. Därigenom har vi blivit tydligare när det gäller den uppgift som ungdomsråd skall ha i framtiden. Här gäller det att vi nu stöder statens ungdomsråd och inte, som moderaterna, ifrågasätter dess verksamhet. Det finns all anledning för oss att se till att vi får ett starkt statens ungdomsråd som företräder barn- och ungdomsorganisationerna i vårt land.

Talmannen anmälde att Ingrid Sundberg och Jan Hyttring anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 10 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Det är värdefullt att regeringen har lagt fram detta 100-punktsprogram, även om vi i folkpartiet inte instämmer i alla dess punkter. Vi kan emellertid rakt inte förstå vad detta program har i det här betänkandet att göra. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Sedan till en helt annan fråga, och det gäller de anslag som staten ger till våra ungdomsorganisationer. Av dem som är inskrivna vid landets högskolor är faktiskt mindre än hälften yngre än 25 år. Och det är ju bara de som är under 25 år som man får bidrag för. Medelåldern bland studentförbundens medlemmar är betydligt högre än 25 år.

Utskottsmajoriteten säger visserligen att regeringen avser att uppdraga åt ungdomsrådet att lämna nya förslag beträffande stödet till ungdomsorganisationerna. Men detta ändrar inte på det förhållandet att studentorganisationerna faktiskt är att betrakta som vuxenorganisationer. Vi vill därför att anslaget skall flyttas från jordbruksdepartementet till civildepartementet, så att studentförbunden kan söka bidrag på precis samma villkor som kvinnoförbunden.

Mot detta kan man invända att villkoren för anslag enligt den modell som gäller för kvinnoförbunden är mindre gynnsamma än dem som gäller för ungdomsförbunden. Men det måste väl ändå vara bättre att få ett kanske mindre bidrag än att inte få några bidrag alls. Jag yrkar alltså bifall till reservation 8.

Anf. 11 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Jag delar åsikten att det är svårt att förstå varför förslaget om stöd till studentorganisationer finns med här. Men det finns ju en studentorganisation som i dag betraktas som en ungdomsorganisation och får stöd enligt de villkor som gäller för ungdomsorganisationer.

Statens ungdomsråd har nu fått i uppgift att utarbeta förslag till regler och disposition beträffande stöd till ungdomsorganisationer. Detta arbete vidrör i viss mån den fråga som här tas upp.

Dessutom tar den folkrörelseutredning som för närvarande pågår också upp stödet till organisationer över huvud taget. Detta är anledningen till att vi har avstyrkt motionen.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Anf. 12 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Det hade varit tacknämligt om utskottet också hade uttryckt någon mening i den riktningen, så att vi slipper att vänta på utredningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (samlad redovisning för ungdomsfrågor)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 163 röster mot 155 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Karl Boo m. fl. anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (ätgårdsprogram för förbättring av ungdomens levnadsförhållanden)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 17 för reservation 2 av Alexander Chrisopoulos. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (regleringar inom fritidssektorn i Stockholmsregionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Ahlmark m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 och 5 (statens ungdomsråd)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 68 för reservation 4 av Lars Ahlmark m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (anslag till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet)

Först biträdde reservation 6 av Lars Ahlmark m. fl. med 74 röster mot 44 för reservation 7 av Karl Boo och Kerstin Göthberg. 198 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Lars Ahlmark m. fl. – genom uppresning.

Mom. 10 (bidrag till studentförbund)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Margareta Mörck och Margareta Fogelberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1987/88:35 om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Turkiet (prop. 1987/88:111),

konstitutionsutskottets betänkanden

1987/88:25 om presstödet (prop. 1987/88:100 bil. 10),

1987/88:37 om vissa anslag på tilläggsbudgeten för Riksdagen och dess myndigheter, m. m. (förs. 1987/88:14),

finansutskottets betänkande

1987/88:23 om granskningen av riksbankens förvaltning år 1987 samt disposition av riksbankens vinst (redog. 1987/88:15 och 1987/88:19).

lagutskottets betänkande

1987/88:30 om lagstiftning rörande leasing samt

utrikesutskottets betänkande

1987/88:26 med anledning av regeringens skrivelse om svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia (skr. 1987/88:68) m. m.

Talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling skatteutskottets betänkande 35 om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Turkiet.

Dubbelbeskattningsavtal med Turkiet

Anf. 13 EWY MÖLLER (m):

Herr talman! Frågan om progressionsförbehåll i dubbelbeskattningsavtal har nyligen diskuterats här i kammaren. Ståndpunkterna är väl kända och oförändrade. Vi moderater anser att dubbelbeskattningsavtal skall få följande effekt: Skatt skall uttas endast på en inkomst, en gång och med modernare metoder, i ett land. Progressionsförbehåll bryter mot denna regel. Inkomster i Turkiet, som det gäller i det här fallet, påverkar beskattningen i Sverige av svenska inkomster. Detta är inkonsekvent och krångligt. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Anf. 14 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Det här är en ganska onödig debatt, med tanke på att Margit Gennser och jag debatterade frågan om progressionsförbehåll i dubbelbeskattningsavtalen här i kammaren så sent som för en månad sedan.

När Sverige nu tecknar dubbelbeskattningsavtal med Turkiet ingår i vanlig ordning ett progressionsförbehåll. Det innebär att vi förbehåller oss rätten att beakta den inkomst som undantagits från beskattning vid beräkning av progressiv skatt på inkomster som beskattas i Sverige.

Ett undantag från denna regel har gjorts gentemot de nordiska länderna. Motivet för detta är den likhet som råder i beskattningsförhållandena och det nära samarbete inom skatteområdet som etablerats mellan de nordiska länderna.

Att frånga progressionsregeln i avtal med andra länder är enligt utskottets mening inte motiverat. Det kan inte anses rimligt att det faktum att en inkomst befrias från beskattning skall leda till att även övriga inkomster åsätts en lägre beskattning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om utrikesutskottets betänkande 26.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 25 om presstöds.

Presstöds

Anf. 15 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:25 behandlar presstödsfrågor. Just nu pågår en utredning i dessa ärenden genom dagstidningskommittén, vars uppgift är att bl. a. utvärdera erfarenheter och effekter av det nuvarande stödet till dagspressen och föreslå ändringar i reglerna. Denna utredning, som är den sjätte på området under 20 år, planerar att lägga fram sitt slutbetänkande under första halvåret 1988.

Eftersom presstödsfrågorna således är under utredning finns det nu ingen anledning att företa några förändringar i stödets struktur. Det finns tvärtom anledning att avvakta utredningens betänkande och resultatet av remissbehandlingens härav.

Årets utskottsbetänkande innebär att regeringens proposition på en viktig punkt avstyrks. Regeringen har föreslagit att produktionsbidraget skall höjas med 5 %. Enligt utskottsmajoriteten är denna höjning otillräcklig, varvid som skäl anförs att kostnadsstegringarna sedan den förra uppräknings uppgår till det dubbla. Utskottsmajoriteten föreslår en höjning med ytterligare 5 %.

Detta ställningstagande strider klart mot de besparingssträvanden som finns på den offentliga sektorn. Det torde finnas åtskilliga exempel från skilda håll på att kostnadsstegringarna kraftigt har ökat utan att det därför varit möjligt för riksdagen att bara plussa på. Ansvaret för kostnadsutvecklingen i samhället måste leda till att vi alla är beredda att visa återhållsamhet i vår anslagsgivning.

Det finns enligt min mening anledning att göra besparingar på områden där man kan bedöma att detta kan ske utan allvarliga men för verksamheten i fråga. I motion 1987/88:K802 har från moderat håll yrkats att regeringens förslag om en 5-procentig höjning avslås och att det i stället görs en 20-procentig nedskärning i förhållande till nu utgående produktionsbidrag.

Vi anser således att en dylik besparing är nödvändig att göra med hänsyn till kostnadsutvecklingen. I reservation nr 1 har vi moderater följt upp detta förslag, och jag yrkar härmed bifall till denna reservation samt till reservation 4.

Herr talman! I övrigt finns det, som jag redan anfört, anledning att avvakta dagstidningskommitténs förslag. Det är min förhoppning att kommittén kommer att föreslå förändringar i stödsystemet som ger stöd till de rationaliseringssträvanden som finns inom svensk dagspress. Det nuvarande stödet är inte lämpligt utformat för att uppnå detta syfte.

Anf. 16 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I slutet av 1985 tillsattes dagstidningskommittén med uppgift att utvärdera effekterna av det hittillsvarande presstödet och föreslå eventuella förändringar i detta. Kommittén beräknas avlämna sina förslag sent i vår. I avvaktan på dessa förslag innehöll årets budgetproposition inga nyheter av principiellt intresse, endast marginella ändringsförslag.

Från folkpartiets sida fann vi det inte heller befogat att i detta läge förorda mer omfattande förändringar i förhållande till propositionen, annat än på två punkter. Den ena gäller beloppet och nivån för produktionsstödet. Den andra gäller anslaget till presslånefonden.

Regeringen föreslog att pressens lånefond skulle tillföras ett belopp på 87,5 milj. kr. för budgetåret 1988/89. Därmed skulle ytterligare 62,5 milj. kr. tillföras lånefonden för att fullfölja beslutet att medge Aftonbladet och Svenska Dagbladet ett lån på 175 milj. kr. för att uppföra en ny gemensam tryckerianläggning.

Folkpartiet motsatte sig denna medelsanvisning med hänsyn till presstödsförordningens föreskrifter.

Förordningen innebär ett klart förbud mot att anslå medel till sådana projekt som bedöms kunna finansieras på den allmänna kreditmarknaden till normala marknadsmässiga villkor och på från företagets synpunkt betryggande sätt.

Några svårigheter att på marknaden upplåna erforderligt finansieringskapital fanns inte, vilket de lånesökande företagen förklarat inför presstödsnämnden.

Någon ytterligare medelsanvisning för lånet till Aftonbladet och Svenska Dagbladet bör därför inte ske. Anvisningen till pressens lånefond kan reduceras med 62,5 milj. kr. i förhållande till propositionens förslag. Jag yrkar alltså bifall till reservation 7.

Produktionsbidraget utgör den största enskilda posten i presstödet och beräknas för 1987 ha uppgått till ca 375 milj. kr. Med hänsyn till kostnadsutvecklingen inom tidningsbranschen sedan 1985 – det senaste år då en mer väsentlig höjning av produktionsbidraget skedde – föreslogs i propositionen en uppräknings av produktionsstödet med 5 % till en beräknad kostnad av 18,65 milj. kr. Motiveringen var de kostnadsstegringar som uppkommit sedan produktionsbidraget senast höjdes.

I detta ligger inbyggt ett indextänkande som riksdagen hittills avvisat i detta sammanhang. När man skall söka bedöma dagspressens ekonomiska situation måste självfallet även inkomstsidan beaktas – inte bara kostnadsut-

vecklingen. Det framgår av redovisningar av dagspressens ekonomi för de två senaste åren att den ekonomiska utvecklingen för flertalet tidningar, även stödtidningar, varit gynnsam, framför allt beroende på en långvarigt god annonskonjunktur. Att ett mindre antal tidningsföretag trots betydande presstöd inte lyckas förbättra sin situation är anmärkningsvärt men kan inte motivera en generell höjning av produktionsbidragen. I motsats till den höjning med 5 % som regeringen föreslog ansåg vi en reduktion av anslaget med 5 % vara motiverad. I förhållande till propositionen innebar vårt yrkande en besparing på denna punkt på drygt 37 milj. kr.

I konstitutionsutskottets behandling av presstödet har nu häpnadsväckande saker inträffat. Utskottet säger nej till förslag från moderaterna och folkpartiet om en minskning av produktionsbidragen. Men utskottet nöjer sig inte med detta. Inte ens den ökning på närmare 19 milj. kr. som regeringen föreslagit anses vara tillräcklig. Ytterligare 19 milj. kr. skall nu enligt utskottsmajoriteten tillföras lågtäckningstidningarna. Det sker med följande fylliga motivering: "Enligt utskottets mening är den i propositionen föreslagna 5-procentiga höjningen av produktionsbidraget otillräcklig, då kostnadsstegringarna sedan den förra uppräknigen uppgår till ungefär det dubbla." Denna mening kostar skattebetalarna ytterligare 19 milj. kr.

Här finns nu anledning att ställa frågan: Är det inte resultatet snarare än kostnadsstegringarna som bör ligga till grund för en bedömning av tidningarnas ekonomi?

Vinstökningen för de subventionsberättigade tidningarna har varit mycket stor mellan 1986 och 1987. För Svenska Dagbladet ökar vinsten från 0 till 10 milj. kr., för Arbetet från 2,6 milj. kr. till 12,5 milj. kr., och för A-pressen från minus 5,5 milj. kr. till plus 19,7 milj. kr.

1987 har enligt samstämmiga uppgifter varit det i särklass bästa året för svensk dagspress. I det läget föreslår KU:s majoritet en extra stor höjning av produktionsbidragen. Frågan är då: När skall en reduktion av de statliga subventionerna kunna äga rum om den inte kan ske nu?

Och nästa fråga måste bli: Är huvudskälet för den extra kraftiga höjningen att socialdemokraterna och centern vill vara säkra på att de förstärkningar som dagstidningskommittén väntas föreslå skall ske från en ännu högre utgångsnivå än den som nu gäller?

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 2 och även till reservation 5.

Anf. 17 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag är ganska nöjd med konstitutionsutskottets betänkande om presstödet. Det är ju svårt för vår del att vara annat, när nu utskottet har biträtt vpk:s partimotion om en 10-procentig höjning av produktionsbidragen till dagspressen. Stödet till dagspressen har i stort sett varit oförändrat sedan 1985 samtidigt som kostnadsfördyringarna varit stora. Därför menade vi i vår motion att regeringens förslag om en 5-procentig höjning var otillräckligt. I avvaktan på dagstidningskommitténs snart kommande betänkande tycker vi att utskottet kommit till ett väl avvägt beslut, när man i enlighet med vpk-motionen förordar en 10-procentig höjning.

Stödet till dagspressen har spelat en stor roll för att upprätthålla mångfalden – låt vara att den är mycket otillräcklig – inom dagspressen. Utan

detta stöd skulle massor av tidningar ha dött sotsdöden och på de allra flesta orter i vårt land skulle vi ha haft en renodlad monopolsituation. Det gäller också Stockholm, där Svenska Dagbladet näppeligen skulle ha överlevt utan presstödet.

Tack vare detta åtminstone från moderat håll förkättrade presstöd har Svenskans kunnat utvecklas till att bli en riktigt bra tidning, och jag hoppas verkligen att tidningens journalister lyckas stå emot ledningens och moderata samlingspartiets nya försök att reducera tidningens roll till partimegafonens. Apropå de diskussioner som i annat sammanhang förts i konstitutionsutskottet om att vissa tidningar ibland kränker enskilda människors integritet hoppas jag att Hans Nyhage noterat de händelser som på sistone timat på Svenska Dagbladet och är klar över vilka de ansvariga är. Förhoppningsvis är han litet skamsen.

Ibland sägs det att presstödet kostar så förfärligt mycket. Det är ett oriktigt påstående. Reklamskatten infördes för att bekosta presstödet, och intäkterna från den skatten är i dag faktiskt större än presstödet. Nog är det väl rimligt att reklamakarna får vara med och bekosta att vi kan upprätthålla en viss pluralism i pressen? Från vpk:s sida förordar vi i enlighet med Journalistförbundets förslag en betydande skärpning av skatten på direktreklam för att bredda möjligheterna till utvidgat presstöd.

Det hävdas ibland att presstödssystemet gynnar vissa tidningar. Men avsikten med ett selektivt presstödssystem är ju just att också de svagare tidningarna skall kunna överleva för att pluralismen därmed skall kunna bevaras. Samtidigt skall vi vara klara över att vi förutom det direkta presstödet har ett indirekt presstöd som är vida större. Det gäller bl. a. momsbefrielsen och den reducerade reklamskatten för dagspressen. Här är det faktiskt så att det är de stora och rika tidningarna som relativt sett tjänar mest på detta stödssystem.

Som vanligt reserverar sig moderaterna och folkpartiet, vilka aldrig riktigt accepterat presstödet, för kraftiga nedskärningar. Moderaterna vill minska anslaget med 20 %, medan folkpartiet nöjer sig med i runda tal 10 %. Effekterna skulle bli att en rad tidningar går under samtidigt som dagstidningskommittén sitter och filar på ett slutbetänkande, som förhoppningsvis kommer att skapa nya möjligheter för våra dagstidningar att överleva.

Konstitutionsutskottets majoritet tänker inte vara med om att skicka ut några nya dödspatruller i tidningsvärlden och avvisar de båda högerpartiernas förslag. Moderaternas och folkpartisternas framfart då det gäller presstödet är emellertid oroande med tanke på hur en eventuell borgerlig majoritet skulle hantera presstödsfrågorna. Centerns möjligheter att hålla emot i ett sådant läge tror jag tyvärr skulle vara obefintliga. Även på denna punkt finns det alltså anledning att varna för konsekvenserna av en eventuell, men förhoppningsvis osannlik, borgerlig regering.

Häromåret avskaffade riksdagen mot vpk:s röster det s. k. etableringsstödet. Den egendomliga motiveringen var att detta lilla anslag ändå inte utnyttjades särskilt ofta och inte fullt ut. För vår del anser vi att det är positivt om nya tidningar startas. I det här fallet gäller det huvudsakligen s. k. endagstidningar. Borttagandet av etableringsstödet har gjort det betydligt svårare att sätta i gång nya tidningsprojekt. Det är anledningen till att vpk vill

återinföra etableringsbidraget och höja utvecklingsbidraget. Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 6.

Herr talman! Alf Svensson har i en motion, som jag sympatiserar med, framhållit endagstidningarnas viktiga roll i mångfalden av opinioner. Jag hade själv en liknande motion förra året, vilket ledde till att ett enigt konstitutionsutskott starkt underströk dessa tidningars betydelse. KU:s och riksdagens synpunkter har gått vidare till dagstidningskommittén, och jag har goda förhoppningar att kommittén kommer att föreslå förbättringar för dessa tidningar.

I en annan motion påminner Elving Andersson om vikten av att samhällsannonseringen inte inskränks och att den s. k. totalitetsprincipen skall gälla. Jag hoppas att dagstidningskommittén även på den punkten kommer att göra en markering.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag är glad att utskottet biträtt en motion om ökade bidrag till Stiftelsen för lättläst samhällsinformation.

Anf. 18 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Syftet med statens insatser på mediaområdet är att värna om grundläggande demokratiska friheter, främst informations-, åsikts- och yttrandefriheten. Dagspressen spelar här, av skäl som jag inte närmare behöver gå in på, en framträdande roll. Däremot kan det finnas anledning att med några ord beröra skälen till att ett direkt selektivt statligt stöd till dagspressen infördes 1971 i form av ett produktionsbidrag.

Bakgrunden var helt enkelt att mångfalden i dagspressen kraftigt hade försvagats under efterkrigstiden. Utvecklingen gick mot en ökning av antalet tidningsnedläggningar, mot allt fler tidningsmonopol på allt fler utgivningsorter och mot en ökad ägarkoncentration. Staten hade förvisso länge stött dagspressen med generella åtgärder, men dessa hade visat sig främst gynna de stora, marknadsstarka tidningarna. Det nya med det direkta presstödet var att det var selektivt och lämnades till tidningar i konkurrensmässigt underläge.

I dag erkänner nästan alla presstödet betydelse för att upprätthålla konkurrensen och mångfalden i dagspressens nyhetsförmedling och opinionsbildning. Dagspressens funktioner i den demokratiska processen har genom det direkta selektiva presstödet kunnat vidmakthållas. Detta är ställt utom allt tvivel.

Uppslutningen bakom presstödet har också varit stor här i riksdagen när det gäller stödets syfte och utformning. Stödtanken har inte rubbats vare sig av regeringsskiftet eller av ändringar i riksdagens sammansättning. Moderaterna bekämpade visserligen införandet av presstödet men har senare i någon mån omprövat sin inställning. Uppfattningen att presstöd skall utgå återfinns numera i alla riksdagens partier. Därmed borde, herr talman, allt vara gott och väl. Men så är det, tyvärr, ändå inte.

Av ett par reservationer fogade till konstitutionsutskottets betänkande 25 framgår att moderaterna och folkpartiet vill skära ned presstödet. Moderaterna går som vanligt hårdast fram och förordar en nedskärning med 20 % av produktionsbidraget. Det som är mest anmärkningsvärt med moderaternas nedskärningsförslag är att man inte på något sätt har analyserat vilka

konsekvenserna skulle bli för mångfalden i svensk dagspress, om förslaget genomfördes. Det är naturligtvis lätt att förstå varför moderaterna inte gör det. Men deras agerande är inte särskilt hederligt.

Konsekvenserna skulle bli förödande. Många av de pressröster som hörs i dag och som fyller en ovärderlig uppgift i demokratins tjänst som språkrör för organiserade intressen, som granskar och kontrollerar, i allmänhetens intresse, de ledande i samhället och främjar kommunikation inom och mellan olika grupper i samhället, skulle för alltid tystna.

Men också folkpartiets förslag till nedskärningar får, om det förverkligas, ödesdigra följder. Enligt förslagsställarna själva – det kunde vi höra här när Jan-Erik Wikström talade – skulle presstödet berövas 55 milj. kr. Även detta förslag skulle, om det förverkligades, resultera i att många tidningar och betydande pressröster skulle dö, upphöra att tala.

Folkpartiets reservation, som innebär att pressens lånefond reduceras med 62,5 milj. kr. i förhållande till propositionens förslag, är också svår att förstå. Man accepterar inte att en enig riksdag, med undantag av folkpartiet, ställde sig bakom förslaget i budgetpropositionen 1987 om ett lån via presstödsnämnden till Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Någon hållbar motivering för att reducera pressens lånefond med 62,5 milj. kr. har folkpartiet dock inte lyckats prestera. Birgit Friggebo lyckades inte för ett år sedan och Jan-Erik Wikström har inte lyckats i dag. Mot denna bakgrund framstår folkpartiets reservation som rent ut sagt ynkelig. Jag måste tillstå att jag är förvånad över att Jan-Erik Wikström, som brukar vara en förståndig karl, frivilligt ställer upp för att försvara denna reservation.

Jan-Erik Wikström försökte också i sitt anförande här att ge sken av att presstödsnämnden vid sitt ställningstagande beträffande lån till Aftonbladet och Svenska Dagbladet inte skulle ha följt gällande praxis vid tillämpningen av presstödsförordningen. Men jag kan försäkra att Jan-Erik Wikström har fullkomligt fel på den punkten. Presstödsnämnden har nämligen vid behandlingen av denna fråga följt praxis. Som f. d. minister måste Jan-Erik Wikström känna till bestämmelserna om att lån ur pressens lånefond företrädesvis skall beviljas för projekt som syftar till kostnadsbesparingar genom samverkan mellan tidningsföretag.

I reservation nr 3 ställer sig vpk bakom presstödsnämndens förslag om en höjning av utvecklingsbidraget med 1,9 milj. kr. Vpk vill också återinföra etableringsstödet.

Som Bo Hammar mycket väl vet diskuteras dessa frågor för närvarande i dagstidningskommittén. Kommittén väntas lägga fram sina förslag i sommar. Ett ställningstagande beträffande ett återinförande av etableringsstödet bör därför anstå i avvaktan på resultatet av pågående utredningsarbete.

Redan när vi för drygt ett år sedan diskuterade presstödet här i riksdagen konstaterade konstitutionsutskottet i sitt betänkande att utvecklingen alltsedan den senaste generella höjningen av presstödet har lett till en försämrad situation för sådana dagstidningar som uppstår produktionsbidrag. Utskottet föresatte därför att regeringen skulle pröva frågan och eventuellt återkomma till riksdagen med förslag om en generell höjning av produktionsbidraget.

Detta har nu skett. Utskottet anser, i likhet med vad som har anförts i propositionen, att det är befogat att kompensera lågtäckningstidningarna för

de kostnadsfördyringar som har inträffat sedan 1985. Utskottet går dock längre än man gör när det gäller propositionens förslag och föreslår, med hänvisning till kostnadsstegringarna, en uppräknig av produktionsbidraget med 10 %.

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt och understryka att konstitutionsutskottet biträder förslaget i budgetpropositionen om ett överförande av utgivningen av LL-böckerna till Stiftelsen för lättläst information.

Det är enligt utskottet angeläget att nämnda stiftelse får möjlighet att nå ut till den aktuella målgruppen med information om Nyhetstidningen 8 Sidor. Taltidningskommittén beräknar att den primära målgruppen omfattar drygt 60 000 personer. Antalet prenumeranter är för närvarande 3 600. Stiftelsen har beräknat kostnaderna för denna marknadsföring till 186 000 kr.

Utskottet föreslår därför att anslaget till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation höjs med 186 000 kr., utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:25 om presstöd.

Anf. 19 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Enligt Kurt Ove Johansson skulle många tidningar för alltid tystna, om det moderata förslaget om en 20-procentig nedskärning av produktionsbidraget förverkligades. Jag kan givetvis inte dela Kurt Ove Johanssons pessimistiska uppfattning om pressens egen förmåga att leva vidare och pressens förmåga att i större utsträckning än som nu är fallet klara sig av egen kraft.

Inkomsterna under senare år vittnar ju om att utvecklingen när det gäller resultatet för dagspressen går i en helt annan riktning än den som Kurt Ove Johansson vill göra gällande. Vi måste ställa det här besparingsförslaget mot de krav på besparingar över huvud taget som finns i vårt samhälle. På många områden har kostnadsutvecklingen, som jag påpekade redan i mitt huvudanförande, varit sådan att den skulle kunna föranleda ökade anslag från riksdagens sida. Men vi har inte kunnat medverka till någonting sådant just på grund av de besparingskrav som åvilar oss alla. Jag delar således inte Kurt Ove Johanssons synnerligen pessimistiska uppfattning om tidningspressen.

Anf. 20 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! När det gäller lånet till Aftonbladet och Svenska Dagbladet vill jag framhålla att förordningen faktiskt innebär ett klart förbud mot att det ansås medel till projekt, som bedöms kunna finansieras på den allmänna kreditmarknaden, på normala marknadsmässiga villkor och på ett från företagets synpunkt betryggande sätt.

Vi är i år, liksom vi var i fjol, övertygade om att både Aftonbladet och Svenska Dagbladet kunde ha finansierat sitt nya tryckeri precis på nämnda sätt. Det är ingen som har bestritt detta, men självfallet tackar tidningarna och tar emot när staten genom kraftiga subventioner, i storleksordningen 60 miljoner, åtar sig att svara för lånet.

Vi har i folkpartiet gjort den bedömningen att det, när dagspressen – även de subventionsberättigade tidningarna – har haft sitt i särklass bästa år genom

tiderna, 1987, är omotiverat att utöver den höjning som regeringen föreslår lägga till ytterligare en höjning och som enda motiv anför kostnadsstegringen men förbise att intäkterna har stigit ännu kraftigare.

Jag tillät mig att fråga Kurt Ove Johansson: Kan verkligen enbart kostnadsutvecklingen tas till intäkt för en så kraftig höjning utan att det beaktas att inkomstförstärkningen har varit ännu större? Hur skulle det gå med statens utgifter om andra anslagsposter behandlades på samma sätt?

Anf. 21 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det skulle vara mycket olyckligt om presstödet lades upp med utgångspunkt i utvecklingen för tidningarna under något enstaka år. Vi vet alla att det inom denna bransch finns både goda och dåliga år, och det skulle vara helt felaktigt att lägga upp presspolitiken med utgångspunkt i ett enstaka år.

Jag kan försäkra Jan-Erik Wikström, att om inte denna höjning av presstödet hade föreslagits av konstitutionsutskottet, hade många tidningar med säkerhet råkat i utomordentliga svårigheter och sannolikt inte levt särskilt mycket längre. Om Jan-Erik Wikström satte sig ner, med den kunskap om tidningar som jag vet att han besitter och med en räkneapparat, skulle han mycket snabbt komma fram till vilka tidningar som befinner sig i svårigheter.

När det gäller lånet till Aftonbladet tycker jag att det är synd att Jan-Erik Wikström kastar sig in i debatten först i år. Under förra årets debatt här i kammaren om presstödet diskuterades lånesummorna ganska ingående. Jag vill också påminna om att Jan-Erik Wikström vid det tillfället gavs möjlighet att delta i debatten, men han valde att lämna kammaren. Han tog inte upp den handske som Anders Björck kastade som en inbjudan till diskussion.

Det är helt uppenbart att presstödsnämnden har följt gällande praxis när den har tagit ställning till lånet till Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Jag kan berätta för Jan-Erik Wikström att folkpartiets representant i presstödsnämnden genom sitt agerande där, inte minst i fråga om stöd till folkpartitidningar, har bidragit till den praxis som utvecklats i nämnden. Den praxis för folkpartitidningar som gäller i presstödsnämnden måste väl också gälla för tidningar av annan kulör.

Anf. 22 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Om jag i något sammanhang inte har replikerat Anders Björck kanske kammaren förlåter mig det.

Jag kan förstå om regeringen vill göra en viss uppräknig av produktionsbidraget, men när utskottet plussar på detta med hänvisning till kostnadsutvecklingen och inte med ett ord nämner att intäktsökningen har varit ännu större tycker jag att det är rätt uppseendeväckande. Självfallet tackar ingen tidning nej till de ytterligare 19 miljoner som utskottet i sin generositet anslår, men det är inte någon särskilt klok hushållning med statens medel.

Anf. 23 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det här blir en mycket intressant debatt. Jan-Erik Wikström säger att han har förståelse för att regeringen lägger på 5 % men säger sig inte

begripa att utskottet därutöver plussar på ytterligare 5 %. Men varför i hela friden lägger folkpartiet då fram ett förslag om att ta bort 55 milj. kr. från presstödet, om Jan-Erik Wikström nu har förståelse för att regeringen plussar på presstödet 5 %?

Det är i och för sig tacknämligt och bra att Jan-Erik Wikström retirerar från folkpartiets förslag, som innebär en kraftig sänkning av presstödet, och vi skall naturligtvis notera med tillfredsställelse att detta har ägt rum under denna korta debatt.

Talmannen anmälde att Jan-Erik Wikström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 24 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Vikten av ett selektivt presstöd behöver jag inte orda så mycket mer om – det har gjorts av föregående talare. Utan detta hade tidningsdöden och koncentrationen inom svensk dagspress gått mycket längre.

Jag vill bara i denna del av debatten understryka att vi från centerns sida har slagit vakt om mångfald inom pressen. På den punkten har det inte heller rått något tvivel, oavsett vilka riksdagsmajoriteterna har varit. Jag vill säga det med anledning av Bo Hammars antydningar och påpeka att jag har svårt att se hur den kammarens sammansättning skulle se ut som så radikalt kunde ändra detta. Riksdagsmajoriteten torde knappast förflyttas i så stora steg att den inte längre är för ett presstöd och ett upprätthållande av mångfald i pressen även efter 1988 års val.

Den debatt som nu har förts blev, som Kurt Ove Johansson sade, intressant mot slutet, när folkpartiet sade sig ha förståelse för att det sker en viss uppräknings av produktionsbidraget. Uppräkningen sker i förhållande till ett riksdagsuttalande som gjordes förra året, och det är bra. I det föregående riksdagsbeslutet angavs inte hur stort bidraget skulle vara, men i centerpartiet sade vi redan då att det var viktigt att tidningarna fick kompensering för kostnadsökningar.

Varför då bara titta på kostnadsökningar? Det är egentligen det som är det viktiga med presstödet. Intäktsökningarna följer inte med på samma sätt för de stödberättigade tidningarna som för andra tidningar.

I utgångsläget har det selektiva presstödet ofta varit en kompensering för bortfall på annonsmarknaden. Trots att annonsmarknaden i dag slår nya rekord göder den ändå inte andratidningarna de tidningar som har ekonomiska svårigheter och får presstöd. Endagartidningarna är också en sådan grupp, som inte alls på samma sätt som de stora rikstidningarna och förstatidningarna, som dominerar på sin utgivningsort, kan tillgodoräkna sig annonserna.

Det är alltså ganska naturligt att se på kostnaderna, eftersom intäktsökningarna inte är jämnt och rättvist fördelade i branschen.

Herr talman! Det är några övriga frågor som behandlas i betänkandet, och jag vill bara peka på ytterligare en av dem, nämligen samhällets informationsannonsering. En enskild centerpartist har väckt en motion i den frågan, och dagspresskommittén kommer också att se på den.

Jag vill understryka, inte bara därför att detta är en ekonomisk fråga för vissa tidningar utan också därför att det är en informationsfråga för allmänheten, att det är viktigt att myndigheter, kommuner och andra tar sin informationsannonsering på allvar och icke begränsar medborgarnas rättighet att få information denna väg.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 25 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kan till nöds ha en viss förståelse för att regeringen utifrån sina utgångspunkter har gjort en viss uppräknig av presstödet.

Jag fäste uppmärksamheten på det uppseendeväckande i att konstitutionsutskottets majoritet inte har nöjt sig med detta och endast anfört ett argument, nämligen kostnadsstegringarna. Varken Kurt Ove Johansson eller Bengt Kindbom svarade på detta. Bengt Kindbom säger att han utgår ifrån att kostnadsstegringarna skulle vara högre än intäkterna. Så är faktiskt inte fallet.

Slutsatsen måste bli att konstitutionsutskottets majoritet menar att riksdagen skall kompensera kostnadsstegringarna oavsett intäkternas storlek. Är signalerna i dagstidningarna verkligen de rätta?

Anf. 26 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag kan konstatera att Jan-Erik Wikström inte har några analyser bakom påståendet om kostnader resp. intäkter för tidningarna. Det är fråga om ett stöd som utgår till andratidningarna. Om förstetidningarna och monopoltidningarna i dag har en oerhört god konjunktur och genererar intäkter och vinster som aldrig förr, hjälper det på intet sätt andratidningarna.

Det är detta som har varit utgångspunkten både förra året och i år när vi har tittat på produktionsbidraget. Vi föreslår en uppräknig av produktionsbidraget.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om utrikesutskottets betänkande 26.)

Beträffande konstitutionsutskottets betänkande 37 konstaterade talman-
nen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera finansutskottets betänkande 23 om granskningen av riksbankens förvaltning år 1987 samt disposition av riksbankens vinst.

Riksbankens kassakontor i Västerås och Umeå, m. m.

Anf. 27 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! I detta betänkande tillstyrker finansutskottet att riksbanksfullmäktige skall beviljas ansvarsfrihet för sin förvaltning under år 1987, samtidigt som utskottet enhälligt biträder fullmäktiges förslag till disposition av riksbankens vinst.

Anledningen till att jag tar till orda om detta betänkande är en motion, som mot bakgrund av att riksbanken utreder en eventuell nedläggning av kassakontoren i Västerås och Umeå återigen aktualiserar riksbankens regionala organisation. Det är en fråga som tidigare varit föremål för omfattande diskussioner här i riksdagen.

Våren 1983 fattade riksdagen beslut om en ny regional organisation för riksbanken. Beslutet innebar att det skulle finnas åtta regionkontor och högst 14 kassakontor. Riksdagens revisorer hade i sitt förslag förordat högst tio kassakontor. Vid den avvägning utskottet gjorde ansågs emellertid detta vara mer att betrakta som en nedre gräns än en övre gräns. Utskottet framhöll att kassakontoren borde fylla ett större utrymme i den nya organisationen. Detta gäller inte minst med tanke på de säkerhetsmässiga fördelar som kassakontoren innebär. I dag är antalet kassakontor tio. Antalet ligger således vid den nedre gränsen.

Finansutskottet remitterade därför motion Fi713 till riksbanksfullmäktige. Det svar utskottet erhållit ger inget som helst besked om hur den framtida organisationen är tänkt med utgångspunkt i det som riksdagen framhållit. I finansutskottets betänkande 1982/83:27 sägs: "Styrande för kontorens framtida dimensionering och utbredning bör enligt utskottet vara att riksbanken på ett rationellt och säkert sätt skall förse olika delar av landet med betalningsmedel av tillfredsställande kvalitet."

I remissvaret angavs i stället att vid upprättandet av verksamhetsplan för riksbanken för åren 1988–1990 anmäldes behov av mycket betydande investeringar för kassakontoren i Västerås och Umeå för att man skulle kunna höja säkerheten vid dessa kontor och få mer rationella lokaler. De betydande kostnaderna för dessa projekt föranledde fullmäktige att i verksamhetsplanen ange att konsekvensen av nedläggningen av dessa kontor skulle prövas och redovisas i fullmäktige som ett alternativ till föreslagna investeringar. I svaret skrev man att arbetet härmed pågår och att fullmäktige inte vill föregripa den utvärdering som därvid skall göras genom att nu ta ställning till olika alternativ.

Det finns i detta sammanhang anledning att påpeka att de höga om- och nybyggnadskostnader som blivit följden av investeringar vid vissa kontor icke får vara avgörande för om- och nybyggnader i mindre omfattning vid kontoren i Västerås och Umeå och för dessa kontors framtida existens. Det avgörande måste vara de som riksdagens revisorer, postverket, bankerna, rikspolisstyrelsen och brottsförebyggande rådet ha framhållit, nämligen de vinster en decentraliserad organisation ger i fråga om service och kvalitet i betalningsmedelsförsörjningen samt de säkerhetsmässiga vinster som görs i förhållande till om alltför många och långa penningtransporter måste ske. Det tål att tänka på att förlusten vid rån av en enda värdetransport i dag kan uppgå till högre belopp än den beräknade byggnadskostnaden för ett kassakontor.

I detta sammanhang vill jag också påpeka att kassakontoret i Västerås är landets största kassakontor sett till volymen. Det har större volym än flertalet regionkontor. Kontoret har sedan flera år haft en stor andel maskinell sedel- och myntbearbetning och uppfyller redan de krav på förändrade arbetsrutiner som ökad mekanisering innebär. Kontoret är beläget i ett framtida

Prot. 1987/88:118
10 maj 1988

Svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia m. m.

expansivt och befolkningsrikt område och har mycket stora förutsättningar att utveckla en lönsam affärsmässig verksamhet, inte minst som centralort för Nya Sparbankens verksamhet.

Kassakontoret i Umeå har ett stort geografiskt område att försörja med betalningsmedel. De långa värdetransportsträckor som skulle bli en följd av en nedläggning av kontoret i Umeå kommer att innebära ökade kostnader. Detta gäller inte minst för andra sektorer i samhället, såsom för post och banker.

Riksbanksfullmäktige måste enligt min mening ha de kriterier som drogs upp i riksdagens beslut 1983 som underlag för beslut om den regionala organisationen. Det verkar saknas en strategi i organisationsfrågan. Detta är allvarligt och gör det svårt att förstå på vilket underlag beslut har fattats om lokalisering av riksbanksenheter. Detta skapar också en osäkerhet hos de anställda om såväl den nuvarande organisationens utformning som den framtida utvecklingen.

Herr talman! Samtidigt som jag yrkar bifall till finansutskottets betänkande nr 23 vill jag lämna dessa ord på vägen inför de mycket nära förestående besluten om kassakontoren i Umeå och Västerås.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om utrikesutskottets betänkande 26.)

Anf. 28 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Beträffande lagutskottets betänkande 30 konstaterade talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera utrikesutskottets betänkande 26 om svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia m. m.

Svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia m. m.

Anf. 29 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! I Sydafrika fortsätter brotten mot de mänskliga rättigheterna och de demokratiska värdena, allt i den avskyvärda apartheidpolitikens namn. Det internationella samfundet står fortfarande inför den svåra uppgiften att med olika åtgärder söka stödja de krafter som arbetar för ett avskaffande av apartheid och för en fredlig omvandling av det sydafrikanska samhället.

I den moderata motion som behandlas i föreliggande betänkande från utrikesutskottet understryks bl. a. vikten av att svensk Sydafrikapolitik får en utformning så att den stöder en utveckling mot ett fritt och demokratiskt Sydafrika. Avskaffandet av apartheid är ett självklart första steg, men det måste fullföljas med reformer till förmån för respekt för mänskliga fri- och rättigheter, för yttrande- och tryckfrihet och för de demokratiska principerna.

Motståndet mot apartheid återfinns inom olika befolkningsgrupper och inom skilda delar av det politiska spektrat i det sydafrikanska samhället. Utvecklingen mot ett demokratiskt Sydafrika kräver att olika politiska riktningar inom Sydafrika måste tillåtas och kunna växa fram.

Vi menar också i den moderata motionen att det är viktigt att den svenska sanktionspolitiken utvärderas. Det finns en risk att sanktionspolitiken inte bara isolerar Sydafrika utan också isolerar Sverige från Sydafrika, dvs. att våra möjligheter att påverka utvecklingen i Sydafrika minskar.

Låt mig ge två konkreta exempel. Det ena gäller visumpolitiken. De svenska visumbestämmelserna mot Sydafrika gör det lätt för Sydafrika att i reciprocitetens namn utestänga svenskar, däribland fackliga och kyrkliga ledare.

Chefen för Svenska kyrkans mission, direktor Biörn Fjärstedt, och missionssekreterare Hans Engdahl, ansvarig för kyrkans mission i Södra Afrika, har nekats visum till Sydafrika. Det är ett exempel bland många.

Så här säger Klas Hansson, informationschef vid Svenska kyrkans mission i Uppsala: "Nu hindras vi från att hålla en normal kontakt med våra missionärer där. -- Detta är första gången som vi på ett så tydligt och kategoriskt sätt hindras från att möta våra missionärer och samarbetspartner i Sydafrika för normala överläggningar."

Ett annat exempel stod att läsa i Svenska Dagbladet häromdagen. Det gällde Stockholmsjournalister som har samlat in 40 000 kr. till stöd för kolleger i Sydafrika, och dessa pengar ligger fortfarande kvar på sitt konto i Stockholm. I denna tidningsartikel säger Yvonne Gille: "De svarta journalisternas fackförbund har splittrats, men när vi försökte köpa kontorsutrustning till en lokal för en svart nyhetsbyrå, trädde den svenska regeringens investeringsförbud i kraft". Detta är exempel på oönskade effekter av sanktionspolitiken och det belyser också svårigheterna med denna.

Det är bara en rad i utskottets text i det föreliggande betänkandet som vi inte kunnat acceptera, och det är därför vi har reserverat oss. Vi anser inte att svenska eller andra företags blotta närvaro i Sydafrika utgör ett stöd för regimen. Vi ser snarast förekomsten av fri företagsamhet som bidrag till en pluralistisk utveckling.

I utskottsbetänkandet finns en skrivning om att någon form av utvärdering kommer att ske av den utredning som leds av Maj-Lis Lööw, och detta har vi varit beredda att godta.

Med detta ber jag att få yrka bifall till den moderata reservationen.

Anf. 30 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Det som behandlas i betänkandet från utrikesutskottet är regeringens årliga skrivelse om de svenska företagens verksamhet i Sydafrika och Namibia och ett antal motioner. De allra flesta motionerna innehåller krav på komplettering eller "effektivisering" av den lag som vi har om investeringsförbud och förbud mot handel med Sydafrika.

Den utveckling som Margaretha af Ugglas talar om går tyvärr väldigt långsamt för att inte säga nästan baklänges. Dagligdags får vi vetskap om att nya inskränkningar har vidtagits i fråga om yttrandefrihet, mötesfrihet och rätten att ha organisationer osv.

Det är utomordentligt svårt att säga huruvida inskränkningar i möjligheterna att få visum till Sydafrika för svenskar, som vill resa dit och ha kontakt med kyrkor eller annat, har ett samband med den allmänt ökade repression som pågår eller om det har ett samband med den svenska sanktionspolitiken. Inte desto mindre föreligger stor enighet i den svenska riksdagen om den sanktionspolitik och den politik över huvud taget som Sverige skall föra gentemot Sydafrika.

Detta betänkande präglas också som vanligt av en stor enighet. Man skulle också kunna säga att det som vanligt finns en moderat reservation. Som Margaretha af Ugglas nyss redogjorde anser moderaterna inte att företagsverksamhet i Sydafrika är ett stöd för regimen. Alla vi andra i utskottet anser detta vara en tämligen självklar sak. Den sydafrikanska regimen bygger ju sin styrka på bl. a. en stark militärmakt och en stark polismakt, och detta bygger naturligtvis på en stark ekonomi. Det är alldeles uppenbart att den starka ekonomin i sin tur bygger på näringslivets och företagens verksamhet i Sydafrika, och det medför att även de internationella företagen bidrar till den starka ekonomin när de finns i Sydafrika. Detta har utskottet konstaterat, och det är ingenting uppseendeväckande i det. Jag beklagar bara att det återigen behövde bli en moderat reservation i ett betänkande om Sydafrika.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 31 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Som det har sagts skärper rasistregimen i Sydafrika förtrycket och brutaliteten mot den stora majoriteten svarta och färgade i Sydafrika. Ett nytt inslag i denna brutalitet är de s. k. dödspatrullerna som nu börjar utvecklas. De kidnappar, torterar och dödar svarta människor. Ännu värre är att rasistregimen också fängslar och torterar svarta minderåriga och barn. Det är ett avskyvärt inslag i apartheidsystemet. Förtrycket mot de demokratiska krafterna hårdnar alltmer.

Sverige har fördömt apartheidsystemet mycket kraftfullt, och det är bra. Vi ger också ett starkt humanitärt stöd till SWAPO i Namibia, ANC i Sydafrika osv. Det är också en viktig insats som Sverige gör.

Däremot har vi fortfarande även ett annat ansikte i Sydafrika, trots att vi har en Sydafrikalag, och det är de svenska företagens verksamhet där. Vi kan inte komma ifrån, Margaretha av Ugglas, hur vi än försöker argumentera, att detta är ett stöd för upprätthållandet av apartheidsystemet i Sydafrika. Vi kan inte komma ifrån det obehagliga faktum att svenska företag bidrar till att stötta apartheidsystemet. De är involverade på olika sätt. Inte minst förser de den sydafrikanska rasistregimens militär med viktiga komponenter till stridsvagnar osv.

Det är bra att en utvärdering av den nuvarande lagen pågår. I utvärderingen skall också tas upp vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas. I utskottets skrivning sägs att man även skall se över de svenska dotterföretagens fortsatta verksamhet i Sydafrika.

Vi har från vpk:s sida väckt en motion i denna fråga. Det är ingen ny motion, utan vi har väckt den under flera års tid. Vi menar att man måste genomföra en total ekonomisk bojkott mot Sydafrika. Jag tror att det är det enda riktiga. Det är också vad de svartas organisationer i Sydafrika kräver

och har krävt länge. Jag har inte reserverat i mig denna fråga. Jag anser att det är klokt att avvakta resultatet av den utredning som pågår och det förslag som kommer att följa. Maj-Lis Löow har huvudansvaret för dessa. Vi får hoppas på det bästa, att det kommer kloka förslag från Maj-Lis Löow.

Vad som krävs för att knäcka denna rasistregim och få bort den från Sydafrika är en internationell total ekonomisk blockad. Det är helt klart. En sådan skulle omedelbart få resultat. Apartheidsystemet skulle inte kunna leva så många dagar efter en total ekonomisk blockad. Men detta får inte vara ett argument för att Sverige inte skall kunna genomföra en ensidig ekonomisk blockad. När vi införde denna låt vara begränsade Sydafrikalag, fick det internationella resultat. Andra länder följde så småningom efter. Det är inte oväsentligt att ett enskilt land vidtar sådana åtgärder. Det påverkar också opinionen i andra länder.

Tre länder har emellertid omfattande ekonomisk verksamhet i Sydafrika, nämligen England, USA och Västtyskland. Så länge dessa tre länder inte vidtar åtgärder för att få bort verksamheten från Sydafrika, lever naturligtvis apartheidsystemet. Jag har i en annan motion tagit upp ett exempel på ett företag som har verksamhet i Sydafrika, nämligen Shell. Shell bedriver en mycket omfattande verksamhet i Sydafrika. Det samlande namnet på koncernen är Shellgruppen. I denna grupp ingår 150 dotterföretag, bl. a. Svenska Shell. Svenska Shell lyder direkt under Shellgruppen. Shellgruppen har dotterföretag i Sydafrika, SSA. Det företaget har brutit mot FN:s rekommendationer om oljeembargo mot Sydafrika. Företaget har totalt struntat i embargot och förser Sydafrikas militär och polis med nödvändiga oljeprodukter för att hålla krigsmaskinen i gång. När det gäller forskning och utveckling, exempelvis i fråga om att från kol utvinna olja, har Shell lämnat bidrag till rasistregimen i Sydafrika.

Jag skall nämna några exempel på vad Shell förser Sydafrikas militär och polis med: Man levererar bensin, dieselolja och smörjmedel till fordon, flygplan, vapen och artilleri. Man levererar metanol till flyg och helikoptrar, bunkerolja till fartyg och båtar, asfalt och tjära till vägar, flygfält osv. Dessutom förser Shell militären i Sydafrika med lövfällningsmedel, som särskilt används i Namibia och Angola vid gerillabekämpning. Det gäller växtgifter som sprutas ut och förstör skördarna i gerillans område. Man förser också militären med råmaterial till deras laboratorier för kemisk och biologisk krigföring, bl. a. för tillverkning av nervgas och napalm. Dessutom bryter företaget mot FN:s beslut, dekret nr 1 till skydd för Namibias naturtillgångar. Detta dekret från FN förbjuder företag att utnyttja Namibias naturtillgångar utan tillstånd från FN. Shellbolaget struntar i detta dekret och håller på med oljeprospektering i Namibia. Därför är det rätt och riktigt att det nu såväl i vårt land som i USA, England och Västtyskland pågår en bojkott mot Shell. Svenska Shell som lyder direkt under den multinationella Shellgruppen har omfattande verksamhet också här i Sverige. Det är inte för inte som Svenska Shells företagsherrar skriver brev till riksdagens ledamöter, till utrikesutskottet och till näringsutskottet, och försöker sprida dimridåer kring vad de i verkligheten sysslar med i Sydafrika och Namibia.

Utskottet är mycket konkret i sin skrivning när man besvarar min motion. Utskottet skriver: "Utskottet konstaterar att försäljning av olja till Sydafrika

fortfarande äger rum. Shell som har verksamhet i Sydafrika har valt att inte respektera det frivilliga embargot." Man hade kunnat tillägga att företaget bryter mot ett FN-beslut när det gäller Namibia. Utskottet fortsätter: "Shell och andra utländska företag utgör redan genom sin närvaro i Sydafrika ett stöd för regimen." Det sistnämnda har moderaterna reagerat mot, ett faktum som ingen kan komma ifrån. Moderaterna reserverar sig mot detta fyra partiers riktiga konstaterande. T. o. m. regimen egna ministrar har sagt att man utan det utländska stödet från multinationella företag och deras kunskaper m. m. skulle ha stora svårigheter att klara av situationen. Det visar något var moderaterna egentligen står, när de inte kan ställa sig bakom det konstaterande som övriga partier har gjort. Jag står bakom utskottsmajoriteten och detta konstaterande. Det är tillräckligt för att tala om vad Shell och andra utländska företag inkl. de svenska egentligen håller på med i Sydafrika.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 32 HADAR CARS (fp):

Herr talman! När det gäller åtgärder mot Sydafrika på det ekonomiska området skärper världssamfundet successivt sin hållning. Det hälsar vi från folkpartiets sida välkommet. Vi beklagar av samma skäl att flera länder ännu inte har anslutit sig till det av FN rekommenderade frivilliga internationella oljeembargot. Om så hade skett, hade en del av de frågor som i dag diskuteras inte behövt tas upp i denna kammare.

Jag noterar att det i Margaretha af Ugglas inlägg fanns mycket klara avståndstaganden från apartheidregimen. Även om vi i detta avseende inte har intagit samma ståndpunkt när det gäller huvudfrågan i utskottets hemställan, är det glädjande att kunna konstatera att också moderata samlingspartiet med kraft uttalar sig mot apartheidsystemet. Jag tycker att det är riktigt som det står i utskottsbetänkandet att all ekonomisk verksamhet i Sydafrika är till gagn för den regim som härskar där. På den punkten skiljer vi oss åt.

När det gäller det som Bertil Måbrink sade alldeles nyss är det riktigt att de åtgärder som Sverige har vidtagit har haft det positiva med sig att de efter hand har lett till ökad internationell efterföljd. Jag tänker bl. a. på investeringsförbudet. Jag är övertygad om att de åtgärder som vi har vidtagit när det gäller den totala handelsbojkotten också utgör ett exempel som successivt kan komma att få ökad betydelse.

Jag vill ändå samtidigt understryka för Bertil Måbrink att det traditionellt inte är de yttre åtgärder som andra länder vidtar – även när vi kommer till den situation som vi alla önskar, nämligen att vi får av FN antagna bindande sanktioner mot Sydafrika – som är det avgörande, utan det är den kamp som förs inom Sydafrika självt för att avskaffa apartheid. Det är den kampen i första hand som behöver vårt helhjärtade stöd.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Skatteutskottets betänkande 35

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 70 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Konstitutionsutskottets betänkande 25

Mom. 1 (produktionsbidraget)

Först biträdades reservation 1 av Anders Björck m. fl. med 69 röster mot 46 för reservation 2 av Birgit Friggebo och Börje Stensson. 195 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 197 röster mot 69 för reservation 1 av Anders Björck m. fl. 44 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (etableringsbidrag och utvecklingsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Bo Hammar – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (anslag till Lån till dagspressen)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 45 för reservation 7 av Birgit Friggebo och Börje Stensson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 37

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 23

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 30

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 26

Mom. 4 (Shells verksamhet i Sydafrika)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 244 röster mot 68 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av Margaretha af Ugglas m. fl. anförda motiveringen.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, socialutskottets betänkanden 1987/88:20 och 22, beslöt kammaren på förslag av talmannen medge att voteringarna fick äga rum i ett sammanhang sedan debatten i båda ärendena avslutats.

Först upptogs till behandling socialutskottets betänkande 20 om handikappomsorg.

Handikappomsorg

Anf. 33 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Vi har tidigare under detta riksmöte behandlat handikappomsorgen. Då handlade det om uppföljningen av det handlingsprogram i handikappfrågor som togs fram under den borgerliga regeringen med Nils Carlshamre som ordförande i programutskottet. Alla partier står eniga bakom målen i detta handlingsprogram, nämligen de handikappades fulla delaktighet och integritet i samhället.

Handikappade är ingen enhetlig grupp. Varje människa med handikapp är unik med individuella möjligheter och förutsättningar. Få saker är så illa lämpade för kollektiva lösningar och centralstyrning som villkoren för människor med handikapp.

Vi alla kan från den ena dagen till den andra själva hamna i en situation som gör oss beroende av de insatser som tas upp i det betänkande som vi nu behandlar i kammaren. I de moderata reservationerna i betänkandet tas en del brister i handikappolitiken upp, brister som vi vill rätta till.

För oss moderater är det självklart att målen delaktighet och integritet i samhället kan uppnås bara om man i varje fråga tar individuella hänsyn och bereder den enskilde möjlighet att själv påverka sin situation.

Ett symposium om etik i vården hölls i höstas här i riksdagshuset. En ung, gravt handikappad man berättade om hur han själv valt och anställt personliga vårdare. Denna möjlighet hade han fått genom STIL-projektet. Vi som deltog i symposiet fick en tydlig bild av vilken stor betydelse det har för en handikappad att själv få välja och anställa de personer vilkas hjälp han behöver för den dagliga tillvaron. Den unge mannen utstrålade trots sina grava handikapp självkänsla och livsglädje. Han hade kontroll över sin vardag och kunde själv påverka sin omsorgssituation. Sina vårdare hade han själv valt. Deras tjänster bestämde han själv över.

Alla, inte bara några, bör få denna möjlighet att anställa sin egen personliga vårdare eller assistent. Alla, inte bara några, bör få ett avgörande inflytande över hjälpens innehåll och utformning. Handikappade måste också på samma sätt som andra människor få möjlighet att välja boende och bostadsort.

Herr talman! Enskilt boende med personlig assistent, gärna någon anhörig, är det bästa alternativet för många handikappade. Men det finns också människor med så grava funktionsnedsättningar att det är otänkbart för dem att klara ett eget boende. Även för dessa måste det finnas goda vård- och boendalternativ.

I några landsting prövas gruppboende för handikappade som har mycket omfattande service- och omvårdnadsbehov. Ett mindre antal människor bor tillsammans i hemlik miljö. Omvårdnad och rehabilitering fungerar väl, och de boende får daglig stimulans och gemenskap samt ett värdigare liv. Denna boendeform bör finnas som ett alternativ för handikappade med omfattande hjälpbehov.

Herr talman! I den socialdemokratiska vårdideologin har avinstitutionaliseringen såväl inom äldreomsorgen som inom handikapp- och omsorgsvården varit det enda saliggörande under senare år.

Vad beträffar ålderdomshemmen har en glädjande tillnyktring skett tack vare trycket från de borgerliga partierna och debatten i massmedia.

För många gamla har det inneburit tragedier då ålderdomshemmen stängts. Liknande tragedier har förorsakats genom nedläggning av vårdhem för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna.

Vi moderater delar helt uppfattningen att utvecklingsstörda och andra handikappade barn och ungdomar i första hand skall bo kvar i det egna föräldrahemmet. Särskilda stödinsatser bör inriktas på att göra detta möjligt. Barn som trots stödinsatser inte kan bo kvar hemma bör beredas plats i familjehem eller i elevhem.

För vuxna utvecklingsstörda bör ett självständigt boende eftersträvas. Men det måste också finnas andra alternativ.

Trender på vårdområdet har drabbat enskilda människor på ett olyckligt sätt. Utflyttning från vårdhemmen har inneburit svåra påfrestningar för många förståndshandikappade och deras anhöriga. Väl fungerande vårdhem har stängts trots att kommuner och socialtjänst saknat bra boende och hemtjänst att erbjuda.

Bristfällig omvårdnad, ensamhet och isolering har följt i trendernas spår. Denna utveckling varnade moderata samlingspartiet för i samband med riksdagsbehandlingen av den nya omsorgslagen. Det är bara att konstatera att våra farhågor visat sig vara befogade. Erfarenheterna av omsorgslagen måste skyndsamt utvärderas och bristerna rättas till.

Ingen vill få tillbaka de stora mentalsjukhusen. De flesta förståndshandikappade kan klara både arbete och eget boende. Men möjlighet till andra boendeformer måste finnas kvar för dem som behöver det.

Mindre vårdhem med kvalificerade vård- och omsorgsresurser måste finnas såväl för vuxna som för barn och ungdomar då andra boende- och vårdalternativ inte tillgodoser behoven.

Herr talman! När propositionen om en ny omsorgslag framlades, föreslog moderata samlingspartiet att alla handikappade barn och ungdomar skulle omfattas av lagen. Under riksmötet 1984/85 beslöt riksdagen att en utredning skyndsamt skulle arbeta fram ett förslag om en utvidgning av omsorgslagens personkrets till att gälla alla barn och ungdomar som har behov av särskilda omsorger.

Detta har ännu inte skett. Det är anmärkningsvärt att denna fråga, som är så viktig för de handikappade barn och ungdomar det här gäller, förhalats på detta sätt.

Förutsättningarna för stöd och bistånd till handikappade varierar mycket i landet. Även detta förhållande har vi moderater påtalat under tidigare

riksmöte. Staten har ett övergripande ansvar för att stödet till de handikappade blir rättvist. Vi har för inte så länge sedan här i kammaren fört en debatt om våra förslag att återinrätta medicinalstyrelsen och länsläkarorganisationen. Det skulle ge en ökad tillsynsmöjlighet även när det gäller vården av och omsorgen om handikappade. Alla bör ha samma rätt till bistånd – oavsett var man bor. Målet skall vara ett likvärdigt stöd över hela landet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 5, 6, 7, 8 och 11.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! De flesta människor i vårt land anser det vara en självklarhet att kunna välja bostad, nyttja fritidsanläggningar och ta del av övrigt kommersiellt utbud. Det är naturligt för oss att kunna använda kollektiva färdmedel. Självfallet vill vi få del av kunskap och information via massmedia. Vi vill välja utbildning och yrke.

För den stora gruppen handikappade är detta inte lika självklart. Det råder stora klyftor mellan handikappade och andra i samhället, och bristen på förståelse och insikt är alltfört uppenbar. Dess värre tenderar handikappgruppen att vara i ökande – det gäller t. ex. trafikskadade och allergiker. Vår utomordentligt fina förlossningsvård medverkar ju också till att allt fler psykiskt utvecklingsstörda räddas till livet.

För oss i centerpartiet är det självklart att alla människor måste garanteras en social och ekonomisk grundtrygghet, som innebär att alla människor skall kunna leva i en social gemenskap under ekonomiskt acceptabla förhållanden.

Det finns undersökningar som visar att handikappade har lägre bostadsstandard, begränsade möjligheter till utbildning, svårare att få arbete och sysselsättning, sämre möjligheter till en varierad fritid.

Från handikapporganisationerna har otaliga uppvaktningar och påpekanden gjorts för regeringen, men de förslag som lagts fram av regeringen är oftast av halvhjärtad natur. Förslaget om förbättrat bilstöd innehåller t. ex. mycket som är bra, men förtidspensionärer över 50 år får inte någon förbättring. Någon värdesäkring i takt med inflationen är heller inte utlovad.

Den av många så efterlängtade propositionen om särskoleundervisning för vuxna blev också en besvikelse, eftersom den begränsar möjligheterna att studera vidare till endast dem som gått i särskola. Alla som exempelvis gått i träningsskola är lämnade utanför.

Detta var bara några exempel på den brist på insikt och helhetssyn som karakteriserar regeringens förslag på handikappområdet.

En av de viktigaste frågorna för en handikappad gäller den egna bostaden, och vi menar att det måste ges ökad möjlighet att välja boende och den service man behöver. I socialutskottets betänkande avstyrks centermotionen So615, yrkande 1, med att stora delar av handikappomsorgen är föremål för översyn och överväganden. Man avvaktar en rapport om de handikappades boende från socialstyrelsen och bostadsstyrelsen som skall komma nu i maj och som skall ge bättre underlag för åtgärder för att förbättra utbudet av

bostäder för handikappade. Det är säkert bra, men det går långsamt. Skall nu alla bra förslag manglas ytterligare i en handikapputredning, så slipper ju regeringen att lägga fram några förbättringsförslag på flera år. Det är bekvämt att skjuta på besvärliga frågor – i varje fall till efter valet.

När omsorgslagen fick sin nya utformning 1985, hade den vidgats till att omfatta även trafikskadade, exempelvis med bestående hjärnskador, barn-
domspsykotiskt skadade plus några övriga handikappgrupper. Redan då påpekade vi i centerpartiet att det fanns starka humanitära skäl att ytterligare vidga personkretsen, så att också barn och ungdomar med rörelsehinder, hjärtfel, synskador och andra fysiska handikapp skulle få samma rättigheter som psykiskt utvecklingsstörda.

En arbetsgrupp tillsattes – den s. k. Ansgargruppen – med företrädare för handikapprörelsen, statliga myndigheter och de båda kommunförbunden. I sin slutrapport lämnar gruppen inga konkreta förslag, eftersom det inte fick kosta några pengar; den hade varit bunden till nolldirektiv. Detta var alltså ett omöjligt uppdrag.

Arbetsgruppen redovisar en kostnad på mellan 450 och 900 milj. kr. om året, om barn och ungdomar med fysiska handikapp skulle få samma rättigheter som psykiskt utvecklingsstörda. Nu skall tydligen den nya handikapputredningen ta över Ansgargruppens uppdrag. Om också den utredningen får nolldirektiv och order om att inte öka samhällets kostnader, då måste jag fråga utskottets talesman: Vad är det som tyder på att den utredningen skall lyckas bättre än Ansgargruppen efter år av utredande? Och är det här ytterligare ett bevis på att regeringen skjuter besvärliga frågor på framtiden eller i varje fall till efter valet?

Frågan om rörelsehindrade elevers skolgång på gymnasienivå har alltför inte fått någon lösning eftersom också den ingick i Ansgargruppens arbete. Förs även den frågan över till den kommande handikapputredningen med de förseningar i beslutsgången som därmed följer?

I centermotionen So615 har vi också påtalat de centrala ämbetsverkens tillsynsansvar på handikappområdet. Självfallet borde t. ex. postverket och televerket utan särskild ersättning uppfylla elementära krav från de handikappade. Tydligen skall telepolitiken utredas inom kort, och bl. a. skall televerkets sociala ansvar ses över. Det är bra, men låt alla affärsverk ta sitt ansvar på detta område. Det är ett rimligt krav.

Den aviserade handikapputredningen kommer enligt utskottet att ges en parlamentarisk sammansättning. Vi har sålunda fått gehör för vårt motionskrav. Vi har tidigare föreslagit att en funktion som handikappombudsman bör inrättas och anför i reservation nr 12 att formerna för en sådan funktion bör prövas i den nya utredningen.

Frågan om personlig vårdare är viktig. För vissa familjer är möjligheten till personlig vårdare en förutsättning för att såväl familjen som den handikappade skall ha en någorlunda bra livssituation. Det förekommer sådan verksamhet på kommunalt initiativ i dag, och jag kan, utifrån min egen erfarenhet som ordförande i Gotlands kommuns omsorgsnämnd sedan 12 år, bekräfta vilken oerhört viktig funktion detta är – i varje fall för de utvecklingsstörda.

Det är i dag ingen särskild omsorg enligt lagen, men vår bedömning av värdet av personliga vårdare visar sig vara riktig. De familjer som har sådan

omsorg känner att de har samhällets stöd, och detta måste vårt rika samhälle ha råd med.

Slutligen, herr talman, har Kersti Johansson och jag i motion So275 tagit upp frågan om anhörig- eller vårdarlön. Det är en fråga som får allt större aktualitet i takt med att allt fler människor vårdas i sina hem. Vi vet också att det är inom hemtjänsten som vi i dag har den verkliga vårdkrisen i vårt land.

Samhället har enligt socialtjänstlagen det fulla ansvaret även för svårt handikappade vuxna som behöver ständig vård. När de anhöriga åtar sig en del – ofta merparten – av vårdarbetet, måste de ersättas ekonomiskt för detta av ansvarig myndighet. De bör få en anställning som t. ex. hemvårdare under ett rimligt antal timmar i veckan och därmed följande normala sociala trygghetsförmåner. Även om den handikappade har en personlig vårdare på heltid, är det ändå bara 40 timmar av veckans 168 timmar. För den anhörige blir det alltså 128 timmar tungt vårdarbete kvar, där nätterna ofta kan vara mycket besvärliga.

Det positiva i att lämna institutionen, få en egen identitet och bättre livskvalitet för den handikappade får inte innebära att familjen får en pressad situation. En anhörigvårdarlön borde vara en självklarhet i mycket större utsträckning än som det nu är möjligt att få. Denna fråga har utretts sedan många år tillbaka, och det är märkligt att regeringen inte kunnat samla sig till ett förslag. Det är med spänd förväntan vi avvaktar regeringens proposition om äldrepolitiken, där förslag förväntas enligt utskottet, men detta är inte en fråga bara för äldre människor – många föds handikappade och har sålunda ett livslångt hjälpbehov.

Samhället kan inte fortsätta att utnyttja de anhörigas känslomässiga bindningar, så att de ställs utanför alla trygghetssystem. Detta borde utskottet med skärpa ha slagit fast.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer som centerns ledamöter står bakom – nr 4, 6, 7, 10, 12 och 13.

Anf. 35 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! I och med beslutet att bygga regionala gymnasier för elever med svåra rörelsehinder överfördes också det fulla kostnadsansvaret för dessa elever till kommunerna och landstingskommunerna. I praktiken har detta fått till följd att svårt rörelsehindrade elever inte har samma möjligheter till gymnasiestudier som andra elever. Kommunerna gör nämligen en bedömning av hur mycket det kostar att ge dessa elever gymnasieutbildning. Och av kostnadsskäl föreslår de ofta något annat än fortsatta gymnasiestudier för dessa elever.

När frågan om att staten skulle ta ett kostnadsansvar för dessa elevers gymnasiestudier behandlades av utskottet och kammaren under riksmötet 1986/87 fastslog utskottet att det ekonomiska ansvaret för omvårdnaden åvilar primär- och landstingskommunerna. Utskottet anförde vidare: "Staten måste emellertid vara beredd att svara för att den begränsade grupp det här är fråga om verkligen kan erbjudas en fungerande gymnasieskolgång. De av dessa ungdomar som vill studera vidare måste då garanteras den omvårdnad som är en förutsättning för att de skall kunna fullfölja sina studier. Deras möjligheter får inte vara beroende av hemortskommun.

Statens ansvar för dessa ungdomars möjligheter till gymnasiestudier bör slås fast."

När detta betänkande behandlades i kammaren utgick vpk från att riksdagen i och med detta fastslog att staten hade ett kostnadsansvar för de svårt rörelsehindrade elevernas gymnasiestudier. Men så var tydligen inte fallet. Jag måste därför fråga utskottsmajoritetens företrädare: Vad står egentligen denna skrivning om statens ansvar för svårt rörelsehindrade elever för, om den inte innebär att staten har något betalningsansvar?

I samma betänkande som utskottet avstyrkte motioner om att staten skulle få ett kostnadsansvar för dessa elever hänvisade man till att det pågick förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och Kommun- och Landstingsförbunden om hur kostnaderna för omvårdnaden skulle fördelas. Utskottet påpekade också att man förväntade sig en skyndsam lösning.

I årets betänkande, drygt ett år senare, konstaterar utskottet att dessa förhandlingar om kostnadsansvaret för omvårdnaden ännu inte är avslutade. Utskottet förutsätter emellertid att frågan skall bringas till en snar lösning.

Det här är inte tillfredsställande. Under tiden som frågan utreds kommer många rörelsehindrade elever i kläm, och de får inte någon gymnasieutbildning. Det är klart att en lag som tillförsäkrar även rörelsehindrade ungdomar vissa rättigheter, bl. a. rätten till gymnasiestudier, skulle ha stor betydelse. Men nu har ju även den utredning i vilken man skulle vidga personkretsen för vissa omsorger hävererat.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation 10.

Anf. 36 GUNNAR STRÖM (s):

Herr talman! Målet för handikappolitiken är ett samhälle som garanterar handikappade full delaktighet och jämlikhet. En av förutsättningarna för att detta mål skall kunna förverkligas är att samhället i vid bemärkelse utformas så att all samhällsservice blir tillgänglig för alla medborgare.

I handikappomsorgen är färdtjänsten en mycket viktig del. Vi vet att det finns stora skillnader vad gäller färdtjänsten i olika kommuner. Därför har nu socialstyrelsen inlett en särskild utredning för att se på skillnaderna mellan kommunerna när det gäller den enskildes tillgång till färdtjänst. Dessutom har riksrevisionsverket avlämnat en granskningsrapport med förslag till förändringar i statsbidragssystemet. Denna rapport bereds för närvarande i regeringskansliet.

Frågan om leasing av bil till handikappade har tagits upp i en motion och även i en reservation. Den utredningsman som har utrett bilstödet åt handikappade har även sett på denna möjlighet men funnit att leasing är en dyr och många gånger en dålig lösning på grund av att det ofta krävs omfattande anpassning av bilen. Med det nya bilstödet kommer det att bli förmånligare för den enskilde att köpa än att hyra bil.

Herr talman! Färdtjänsten är ett komplement till kollektivtrafiken. Därför talar mycket för samma trafikområdesgränser. Frågan om detta kommer inom kort att bli föremål för regeringens övervägande med anledning av transportrådets utredning om riksfärdtjänsten. Med anledning härav anser utskottet att man bör avvakta utredningens arbete.

För att valfriheten för den handikappade skall få ett bra innehåll måste det

finnas ett bra och varierat utbud av olika stödinsatser. Olika försöksprojekt för att utveckla handikappomsorgen måste därför uppmuntras. Ett sådant projekt är det s. k. STIL-projektet, som innebär att den handikappade får en assistent vars lön betalas av landstinget och kommunen. Detta projekt kommer att pågå fram till 1991. Därefter görs en utvärdering av en arbetsgrupp med representanter för kommuner och landsting, socialdepartementet, socialstyrelsen och handikapporganisationerna. Den aviserade handikapputredningen skall närmare utreda vilka insatser som görs för handikappade av kommuner och hälso- och sjukvårdshuvudmännen. Det förutsätts att även frågan om en personlig assistent eller någon form av hemvårdsersättning kommer att övervägas av utredningen. Utskottsmajoriteten konstaterar att stora delar av handikappomsorgen är föremål för översyn och övervägande. Detta arbete genomsyras av en strävan att öka de handikappades självbestämmande vad gäller boende och service.

Ytterligare en sak som är viktig för den som har svårt handikapp är habilitering och rehabilitering. Även där förutsätter utskottet att frågan tas upp av utredningen.

Frågan om att utvidga omsorgslagen till att omfatta större personkrets har visat sig komplicerad. Handikapporganisationernas centralkommitté, HCK, har i en skrivelse till regeringen begärt att den arbetsgrupp som arbetar med frågan befrias från uppdraget och att den tidigare omnämnda handikapputredningen skall ta över frågan. Utskottsmajoriteten förutsätter att utredningsarbetet bedrivs så att ett delförslag om personkretsen snart kan lämnas.

Vad gäller intagning på vårdhem eller specialsjukhus beslutades i samband med att riksdagen antog den nya omsorgslagen att vårdhem för barn och ungdom skulle avvecklas och att nyintagningar skulle upphöra. Målet för omsorgsverksamheten är normalisering och integrering. Utskottsmajoriteten vidhåller uppfattningen att vårdhem och specialsjukhus efter hand bör avvecklas och ersättas med vård- och boendeformer som ger möjligheter till ett normalt och värdigt liv. Med hänsyn härtill finns det ingen anledning att ändra de regler som övergångsvis gäller för intagning av vuxna på vårdhem. Inte heller bör det komma i fråga vad gäller intagningen av barn och ungdom. Socialstyrelsen och bostadsstyrelsen skall avlämna en rapport i denna månad om de långtidssjukas och handikappades boende.

Socialstyrelsen har nyligen avgivit en delrapport angående psykiskt utvecklingsstörda på vårdhem. Enligt rapporten finns det stora brister i hur vårdhemmen fyller sina uppgifter. Boendet är inte hemlikt, och de boende är isolerade från samhället. För dem som behöver mer omfattande vård och tillsyn än vad som kan ges i en egen bostad måste boendeformerna göras mer hemlika.

Utskottet understryker vikten av att utflyttningen från vårdhem och andra institutioner sker med varsamhet och med hänsynstagande till och efter samråd med varje individ. Socialstyrelsen följer fortlöpande landstingens planering och genomförande av utflyttningen.

Beträffande många av de frågor som tas upp i betänkandet och i reservationerna kan jag hänvisa till utredningar som tillsatts eller som håller på att arbeta. Detta gäller även barn- och vuxenhabilitering. Utskottsmajoriteten förutsätter att frågan om samordning kommer att tas upp av handikapp-

utredningen. Frågan om omvårdnad av vissa rörelsehindrade gymnasieskolelever och det ekonomiska ansvaret under deras gymnasieskolgång skall studeras av en arbetsgrupp tillsatt av regeringen. Utskottet förutsätter att frågan får en snar lösning.

När det gäller inriktningen av handikapputredningens arbete framhålls i budgetpropositionen att arbetet bör inriktas på i huvudsak sådana insatser som är av särskild vikt för personer med svåra handikapp och för handikappade barn och ungdomar. Även frågan om bevakningen av handikappades intressen i olika sammanhang torde komma att aktualiseras under utredningen.

Anhörigstöd, anhörigvård, är också en viktig form av handikappomsorgen. Där gäller det att ge ersättning för arbetet och att ge social trygghet. I denna fråga får vi avvakta regeringens äldrepolitiska proposition, som kommer inom en snar framtid.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till socialutskottets hemställan i betänkande 1987/88:20 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 37 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! STIL-projektet ger ju bara några få en möjlighet att få en assistent. Vi moderater anser att många fler bör kunna få det. Vi föreslår att man skall införa en hemvårdsersättning för att ge de handikappade möjlighet att själva anställa sin egen personliga vårdare eller assistent.

Vi är överens om att vi inte skall ha dåliga vårdhem. Men många små enskilda vårdhem fungerar väl och ger de boende stimulans och gemenskap. Många små enskilda vårdhem har väl kvalificerad personal, och de handikappade som bor där trivs. Tragedierna som förorsakats av tvångsutflyttningar från ålderdomshem har, tack vare den debatt som förekommit, fått socialdemokraterna att vända på klacken och medge att ålderdomshemmen får finnas kvar. Måste vi be massmedia om hjälp för att få socialdemokraterna att inse att utflyttningar från vårdhemmen i många fall är lika tragiska för de handikappade som utflyttningarna från ålderdomshem i vissa fall varit för de gamla?

Anf. 38 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! Gunnar Ström räknade upp de stora uppgifter som väntar handikapputredningen. Det blir säkert ett stort och omfattande arbete och en mycket ingående debatt om dessa frågor.

Jag ställde några frågor till utskottets talesman som jag naturligtvis inte fick några svar på: Men kvar står den stora frågan: Vad kommer det nya arbete som handikapputredningen skall genomföra att få lov att kosta samhället? Ansgargruppen lämnade ju ifrån sig sitt arbete på grund av att det inte fanns några pengar.

Nu frågar jag: Om den nya handikapputredningen också skall arbeta utifrån ett nolldirektiv, vad blir det då för resultat? Måste vi inte någon gång inse att en satsning på handikappfrågorna måste få kosta samhället pengar? Jag vill ha ett besked från utskottsmajoriteten, om man är beredd att ge den nya handikapputredningen pengar för att möjliggöra förbättringar för de handikappade.

Anf. 39 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar på min fråga till Gunnar Ström om vad utskottet egentligen menade med sin skrivning förra året, då man slog fast statens ansvar för de rörelsehindrade elevernas gymnasiestudier. Såvitt jag vet tillhörde Gunnar Ström majoriteten i utskottet även förra året och har väl varit med att ta fram skrivningen, så han bör lätt kunna förklara vad utskottet egentligen menar.

Jag vill ha ett besked: Vad står skrivningen om statens ansvar för rörelsehindrade ungdomars möjligheter till gymnasiestudier exakt för, om den inte innebär att staten skall vara med och betala kostnaderna?

Anf. 40 GUNNAR STRÖM (s) replik:

Herr talman! Först till Karin Falkmer: STIL-projektet är ett fint projekt, och vi tycker att vi skall köra det som ett försök och se hur det hela utvecklas. Det är alltid bra att prova med ett projekt, för då kan man se vilka brister och vilka misstag det kan bli i ett projekt, och då kan man redan från början rätta till dem. Det är ju viktigt att det fungerar bra, för det råder ju inget tvivel om att det är viktigt för den handikappade att han får rätt individ som assistent.

Beträffande att det har varit många tragedier i samband med utflyttning från ålderdomshem och vårdhem: Jag tror att det också finns mycket positivt som man kan se här. Men ni moderater vill ju alltid säga att det bara är tragedier. Jag kan själv följa utvecklingen hemma i min egen kommun, där många har flyttat ut från institution och kommit hem och fått ett värdigt boende och verkligen anpassat sig bra i samhället. Jag känner för övrigt inte till någon åldring hemma som har haft några problem med detta, trots att vi har tagit bort gamla, omoderna ålderdomshem. Utflyttningen har gått bra och varit lyckad.

Gunhild Bolander frågar mig vad det får kosta. En utredning får möjlighet att arbeta, och då är det klart att utredningen kan säga: Detta kommer att kosta så här mycket, för det tycker vi skall genomföras. Men jag kan inte stå här och säga att så mycket pengar har anslagits. Det är naturligtvis utredningen som får komma med krav och säga: Det kostar så mycket att åstadkomma detta.

Vi vet att landet har haft ekonomiska problem, och vi har inte hunnit rätta till allt under dessa sex år. Men vi får hoppas att vi får jobba vidare, och då tror jag säkert att de handikappade kommer att få det betydligt bättre framgent och bli integrerade i samhället på ett fint sätt.

Margó Ingvardsson vill ha ett klart besked från mig om vad vi menar med statens ansvar i fråga om gravt handikappade ungdomars gymnasieskoleutbildning. Det är klart att vi anser att det är viktigt för dem att få utbildning. Vi vet också att ansvaret ligger på kommunerna – det är de som skall klara detta. Men kommunerna drar sig naturligtvis för detta. Det är synd, eftersom vi har sagt att skolan skall integreras så att den som bor i en viss kommun skall ha möjlighet att gå i skolan hemma.

Anf. 41 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Vi moderater anser att förståndshandikappade och handikappade i allra största utsträckning skall kunna flytta ut och klara ett eget boende och t. o. m. klara ett eget arbete. Men det går inte för alla. Det finns en liten grupp människor med så grava handikapp – de har kanske funktionsnedsättningar och rörelsehinder kombinerat med att de inte kan se, höra eller tala – att de behöver den vård och omsorg som ges i ett vårdhem. Det gäller både barn och ungdomar samt vuxna.

Skillnaden mellan oss och socialdemokraterna i de här frågorna är att det för socialdemokraterna finns en lösning som skall passa alla – vårdhemmen skall stängas – medan vi säger att det inte finns någon lösning som är bra för samtliga, utan att vi måste ha kvar många alternativ när det gäller vård och omsorg om handikappade.

Anf. 42 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! Jag har inte begärt att Gunnar Ström här och nu skall säga vad handikapputredningens förslag kommer att kosta samhället i kronor och ören. Men det hade varit välgörande för de handikappade att här i dag få ett besked om huruvida regeringen är beredd att satsa något för att göra tillvaron lättare för de handikappade. Det är tydligt att Ansgargruppens arbete havererade på grund av att det inte fanns några pengar att hantera. Gruppen konstaterade klart att åtgärderna måste få lov att kosta pengar. Jag tycker att regeringen i dag borde ha varit beredd att säga – jag tror att det blir ett stort arbete för handikapputredningen – att man vill satsa på förbättringar för de handikappade också ekonomiskt, så att man inte bara pratar runt det hela och utredningen får en omöjlig uppgift, som Ansgargruppen fick, vilket jag beklagar i dag.

Att rulla frågorna ett varv och sedan börja om på nytt är att skjuta de besvärliga frågorna framför sig. Det är tydligt att man inte är beredd att ta vara på de goda förslag som har lagts fram, utan man skjuter över det hela till ett kommande utredningsuppdrag. Det är naturligtvis ett sätt att avfärda det som är svårt i dag.

Anf. 43 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! När Gunnar Ström skulle försöka förklara vad utskottet egentligen menade med sina skrivningar, räddades han på ett oförtjänt sätt av att talmannen måste klubba eftersom taletiden var slut. Men jag tycker inte att han skall slippa undan så lätt, för det är ganska viktigt att vi får klart för oss vad som egentligen finns bakom utskottets skrivningar.

Utskottet anför att de rörelsehindrade eleverna inte får vara beroende av att hemortskommunen har betalningsansvaret för deras gymnasiestudier och för omvårdnaden. Utskottet skriver också: "Statens ansvar för dessa ungdomars möjligheter till gymnasiestudier bör slås fast."

Vad menas exakt med den skrivningen? Vilket ansvar har staten? Gunnar Ström måste enkelt kunna svara på den frågan, eftersom han har varit med och formulerat dessa meningar.

Anf. 44 GUNNAR STRÖM (s) replik:

Herr talman! Först till Karin Falkmer: Jag håller med om mycket som Karin Falkmer säger här, att handikappade skall flytta ut och få ett arbete. Men precis som Karin Falkmer tror jag att det också finns många som behöver bo kvar och få den här vården. Vi har också i skrivningen sagt att alla inte kan flytta ut, eftersom det finns vissa som har andra behov. Men då skall de vårdhem där de handikappade är intagna få bättre standard och bli mer hemlika, så att de handikappade får en värdig tillvaro och trivs bra. Det skall vara betydligt bättre standard än på de gamla institutioner som vi har haft.

Sedan till detta angående Ansgargruppen. Gunhild Bolander sade att vi skjuter problemen framför oss. Jag vet inte om det precis var problem beträffande de ekonomiska frågorna. Man kan väl samtidigt säga att det arbete som Ansgargruppen under två års tid har lagt ned i alla fall inte kan vara bortkastat. Det finns väl möjligheter för handikapputredningen att ta vara på detta och sedan gå vidare. Jag vet som sagt inte exakt hur mycket pengar som kan bli tillgängliga i detta sammanhang.

Det är klart att man kan säga att talmannens klubba räddade mig i mitt förra inlägg, Margó Ingvardsson. Men vi tycker, som jag sade, att även den handikappade skall få möjlighet att känna sig som en vanlig människa. Därför skall handikappade naturligtvis få gå i den skola som finns på hemorten. Där skall det alltså finnas möjligheter för den handikappade att gå i gymnasieskolan. Vi tycker att kommunen skall ta detta ansvar även när det gäller en person som är svårt rörelsehindrad.

När det gäller frågan om statens ansvar vill jag minnas att vi bedömde att denna grupp ungdomar skall ha denna utbildning och att staten, om jag får uttrycka mig så, får ligga bakom och knuffa på för att se till att detta problem löses på något sätt. Förhandlingar har ju pågått och pågår fortfarande. Om alla dessa ungdomar skall skickas till Skärholmen, blir det då inte för många av dem fråga om att vistas på, om inte vårdhem, så i varje fall institution? De får ju ge sig i väg hemifrån. Vore det inte betydligt bättre om dessa ungdomar kunde gå i gymnasieskolan på hemorten tillsammans med sina kamrater?

Andre vice talmannen anmälde att Gunhild Bolander, Margó Ingvardsson och Karin Falkmer anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 45 INGVAR BJÖRK (s):

Herr talman! Vid tidigare riksmöten har Börje Nilsson och jag väckt motioner som syftat till att reskostnaderna för funktionshindrade inte skall bli större än för icke funktionshindrade. Jag har önskat, och önskar fortfarande, att reskostnaderna för dem som är handikappade skall bli likvärdiga med kostnaderna för dem som inte har något handikapp.

Den kommunala färdtjänsten har kommit till för att utgöra ett alternativ för personer med sådana funktionshinder att de inte kan använda sig av ortens allmänna färdmedel. Färdtjänsten har, när den fungerar som bäst, blivit en viktig hjälp för äldre och handikappade, när de nu ges möjligheter att bo hemma i stället för att hänvisas till institutioner. För de yngre är färdtjänsten en nödvändighet när de skall delta i arbets- och samhällslivet.

Utvecklingen av färdtjänsten visar också att allt större grupper trafikanter hänvisas till denna. Genom färdtjänsten får dessa grupper naturligtvis ett mycket rikare liv.

För att begränsa resandet har nu emellertid allt fler kommuner kraftigt höjt reskostnaderna. I många kommuner fastställs egenavgifter på 25–35 % av taxis priser. Detta medför att allt fler människor inte kan delta i möten, studiecirklar, organisationsarbete och politiskt arbete. Bl. a. visar statens handikappråd på denna utveckling i sin undersökning.

Eftersom statsbidrag utgår till kommuner med 35 % av färdtjänstkostnaderna, kan det anses naturligt att det till dessa bidrag knyts villkor att resenärens kostnader för resor blir likvärdiga med dem som gäller för ortens allmänna färdmedel. Vi vet att det förekommer orimligt stora geografiska skillnader beträffande kommunernas och landstingens verksamheter för de handikappade. Och hit hör då färdtjänsten. Dessa geografiska skillnader är oroande och måste tas på stort allvar. Vi kan aldrig slå oss till ro med att bostadsorten blir avgörande för handikappinsatsernas standard och därmed för handikappades levnadsförhållanden.

Herr talman! Börje Nilsson och jag anser att man nu skall godta socialutskottets svar på vår motion. Utskottet hänvisar nämligen till att det just nu förekommer flera utredningar som gäller färdtjänsten. Bl. a. har socialstyrelsen en utredning som skall beskriva och analysera skillnaderna mellan kommunerna när det gäller den enskildes tillgång till färdtjänst. Även riksrevisionsverket har en utredning där man ser på skillnaderna kommunerna emellan.

Vi hoppas att dessa utredningar skall arbeta snabbt och att vi sedan får ett förslag från regeringen, så att större rättvisa åstadkoms på detta område.

Anf. 46 PER ARNE AGLERT (fp):

Herr talman! Folkpartiet har fyra egna reservationer till detta betänkande. Jag yrkar bifall till dessa, alltså till reservationerna 1, 2, 3 och 9.

Folkpartiet står också bakom två reservationer gemensamt med moderaterna, folkpartiet och centerpartiet. Det är reservationerna 4 och 6, vilka jag också yrkar bifall till.

Reservation 1 gäller möjligheter för handikappade till leasing av bil, vilket föreslås i motion So207. Jag vill göra en kort sammanfattning av vad utskottet säger beträffande denna motion, vilket Gunnar Ström delvis redan har gjort genom att läsa innantill. Som skäl för att avstyrka motionen anför utskottet följande:

Det är en dyr lösning,
det är en dålig lösning,
det är förmånligare att köpa bilen.
bilen måste byggas om, om funktionshindren är stora och
det är fråga om ett sämre alternativ.

Det är klart att man utan vidare bör avstyrka en så dålig motion – i varje fall om det som står i betänkandet är riktigt.

Motionen bygger delvis – och kanske på vissa punkter litet infernaliskt – på ett betänkande, Ds S 1986:11, avgivet av en ensamutredare. Vi tycker att

man har dragit litet väl stora växlar på denna utredning samt att utredningsmannen på somliga punkter har fel och dessutom inte har utrett en del frågor.

Vi menar att leasing naturligtvis inte är bra för alla men för somliga. Leasing är för somliga billigare än köp och i en del fall t. o. m. billigare än färdtjänsten, eftersom vissa åtgärder måste vidtas för denna. Leasing är alltså bättre för några, för att inte säga för ganska många, men inte för alla.

Det är svagt av majoriteten att inte vilja gå grundligare till väga när det gäller att ta reda på vad leasing skulle kunna innebära för en del handikappade. Nu sänker majoriteten ett gott uppslag, med en delvis ofullständig utredning som barlast. Men förslaget kommer säkert upp till ytan igen – det kommer folkpartiet att svara för i nya motioner.

Stöd till handikappade skall inte göras alltför fyrkantiga och likformiga. De bör vara flexibla och i görligaste mån individuella, samt anpassas till den handikappades personliga behov och särskilda önskemål. Det har Karin Falkmer talat för, och jag instämmer i vad hon sade beträffande den andra reservationen till utskottets betänkande.

Så litet om färdtjänsten, reservationerna 2 och 3. Folkpartiet vill ha en översyn av reglerna och bidragsnormerna. Vi vill ha en klar och entydig utformning av dessa normer, så att alla vet vad som gäller. Det finns för närvarande oklarheter på många punkter. Regeringen bör kunna göra en sådan översyn som vi föreslår i reservation 2.

I reservation 3 föreslår vi att huvudmannaskapet för färdtjänsten skall överföras till landstingen. Färdtjänsten skall ha samma upptagningsområde som de allmänna kommunikationerna, dvs. samma upptagningsområde som länstrafiken. Då undanröjs bekymren med kommungränser och de besvär som man har med dessa i många län när det gäller färdtjänsten. Att få landstinget eller länstrafiken som huvudman för färdtjänsten skulle vara mycket bättre för de handikappade. I Stockholms län och i Östergötlands län är saken redan klar. Man har där inte avvaktat alla de utredningar som Gunnar Ström talade så vackert och energiskt om här, utan man har satt i gång. Jag undrar om inte de flesta landsting måste göra det, innan alla de utredningar kommer till skott som är initierade av regeringen och utskottsmajoriteten. Jag trodde att en socialdemokratisk regering skulle vara ledande i dessa frågor och inte vänta på att andra går före.

Så till slut samordningen av barnhabiliteringen. Även i det fallet hänvisar utskottsmajoriteten till utredningar. Det genomgående temat i det som utskottsmajoriteten sagt här har varit: Vi väntar stilla.

Anf. 47 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ge besked i ett par av den här debattens viktigare frågor.

Jag vill först ta upp diskussionen kring den s. k. Ansgargruppen och det förhållandet att Ansgar havererade på sin uppgift. Jag vill påminna riksdagen om att HCK, den samlade handikapprörelsens organ, i en skrivelse till mig begärde att Ansgar omedelbart skulle läggas ned och att en handikapputredning, som vi för övrigt redan hade börjat planera, skulle tillsättas. Det är inte nolldirektiven som har gjort Ansgars uppgift omöjlig. Man skulle enkelt kunna beskriva det så, att Ansgar har funnit att den lösning som man vill

förorda egentligen ligger utanför det mandat som Ansgar har för sitt uppdrag. Därmed blir det nödvändigt att ta tag i den här frågan på ett bredare och annorlunda sätt. Man kan inte lösa alla de berättigade krav på förbättrade insatser som handikappade har, i synnerhet när det gäller handikappade barn och ungdomar, enbart genom att utvidga omsorgslagen. Det kanske rent av vore principiellt fel att ålägga just landstingen uppgifter som annars när det gäller övriga medborgare är uppenbara uppgifter för kommunerna. Detta är något av det dilemma som Ansgar hela tiden har brottats med. Men jag kan försäkra att när den nya handikapputredningen snart kommer i gång med sitt arbete, så skall den behandla dessa frågor skyndsamt. Den kommer att ha helt andra förutsättningar att gå framåt i utvecklingen.

Vad gäller nolldirektiven och handikappområdet vill jag påpeka för riksdagens ledamöter att bilstödsutredningen, som nyligen avslutat sitt arbete, vilket lett till en proposition till riksdagen, också hade nolldirektiv. Utredningen föreslog ett system som visade sig mycket gångbart. Alla accepterade det egentligen. Det som sedan skedde var att regeringen bestämde sig för på vilken ekonomisk nivå den var beredd att gå in med ett bilstöd. Så kan man arbeta, även om man har nolldirektiv. Bilstödet budget var före reformen på 65 milj. kr. Nu är den på 255 milj. kr., så nog kan en utredning åstadkomma ekonomiskt resultat, även om den har nolldirektiv.

Så till frågan om Skärholmen och den viktiga frågan om gymnasieutbildning för svårt handikappade ungdomar. Statens ansvar för dessa ungdomar i det läge som vi nu befinner oss i skall närmast tolkas så, att de förändringar som regering och riksdag har fattat beslut om, och som innebär att kommuner och landsting skall ta ett kostnadsansvar för dessa ungdomar, inte får gå ut över ungdomarnas utbildning. Det får inte bli en allmän dragkamp mellan olika huvudmän för att slippa ifrån kostnadsansvaret. Jag har en känsla av – liksom jag förstår att oppositionens talesmän har – att vi håller på att hamna i den situationen. Jag ser mycket allvarligt på den uppenbara svårigheten att få hemmahuvudmännen, kommuner och landsting, att ta det kostnadsmässiga ansvaret för de av sina gymnasieelever som råkar behöva skolgång på ett särskilt gymnasium. Jag kan instämma i att detta är oroande och att något måste göras. Vi kommer från regeringens sida att ta tag i den här frågan på ett lämpligt sätt. Min utgångspunkt är att de unga inte skall behöva komma i kläm i samband med denna i och för sig principiellt riktiga förändring, att kommunerna, som är ansvariga för alla andra ungdomars gymnasieskolgång, också blir kostnadsmässigt ansvariga för sina svårt handikappade ungdomars gymnasieskolgång.

Anf. 48 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Låt mig först säga att jag mycket uppskattar att statsrådet Lindqvist befinner sig i kammaren i eftermiddag, när vi behandlar de frågor som hör till statsrådets fögderi.

Jag kan inte helt frigöra mig från tanken att de begränsade ekonomiska möjligheterna ändå har spelat en roll för Ansgargruppens omöjliga arbetssituation. Den misstanken kvarstår alltså. Jag vill gärna tolka statsrådet Lindqvists uttalande här i dag positivt. Det är kanske möjligt att nå resultat,

Prot. 1987/88:118
10 maj 1988

*Vissa anslag till hälso-
och sjukvård m. m.*

om regeringen är beredd att tillskapa andra ekonomiska resurser för den nya handikapputredningen. Det kunde man ju då det gällde bilstödet. Där plussade man på ett antal miljoner, vilket var mycket välkommet. Att man måste sätta gränser på grund av att det inte fanns pengar fullt ut till det man skulle vilja genomföra är ju vad vi har fått oss berättat i regeringens förslag. Det går då inte att frigöra sig från att ekonomiska resurser måste tillskjutas för att det skall bli något konkret av handikapputredningens kommande arbete.

Anf. 49 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Även jag vill uttrycka vår tillfredsställelse med att ministern finns i kammaren här i dag och lyssnar på debatten. Jag tycker också att det känns bra att statsrådet delar vår bedömning om att rörelsehindrade gymnasieelever har hamnat i en besvärlig situation i och med att kommuner och landstingskommuner har fått det fulla kostnadsansvaret. Jag tycker också att det är mycket bra att statsrådet säger att något måste göras åt situationen. Då undrar jag givetvis vad man kan göra nu, så att fler elever inte hamnar i kläm och blir nekade gymnasieutbildning. Finns det egentligen något annat sätta än att staten går in och tar kostnadsansvaret, åtminstone när det gäller omvårdnadsdelen, för de här eleverna? Jag undrar om statsrådet har några andra förslag till lösningar. I så fall vore det bra om vi kunde få diskutera dem.

Jag vill också passa på och fråga ministern om den handikapputredning som är aviserad kommer att bli parlamentariskt sammansatt eller om det blir någon form av expertutredning.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialutskottets betänkande 22.)

Kammaren övergick till att debattera socialutskottets betänkande 22 om vissa anslag till hälso- och sjukvård m. m.

Vissa anslag till hälso- och sjukvård m. m.

Anf. 50 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att ta upp de frågor som behandlas i de reservationer som vi moderater har ställt oss bakom. Jag ber inledningsvis att få yrka bifall till de reservationerna.

Jag vill dock också något beröra personalproblemen med anledning av att det finns reservationer även på det området. Jag vill understryka att vi från moderat håll i andra sammanhang har pekat på nödvändigheten av att förbättra förutsättningarna för personalen, så att vi får erforderliga personalresurser till hälso- och sjukvården. Det är ju en mycket omfattande debatt som pågår i dag om just det problemet. Vi har från moderat sida pekat på utbildningen, vi har pekat på befodringsgången liksom arbetsförhållandena. Det här är inget unikt, utan det är sådant som vi alla är överens om att vi måste se över.

Jag tror också att det är mycket angeläget att de ungdomar som väljer att utbilda sig till exempelvis sjuksköterskor när de sedan kommer in i arbetet också får arbetsuppgifter som motsvarar deras utbildning. Tyvärr fungerar det, tror jag, dåligt på det området på vissa arbetsplatser.

Jag kan hänvisa till den unga sjuksköterska hemma i Jönköping som i veckan som gick i den lokala landstingstidningen uttalade sig ungefär så här: I höst söker jag till djursjukhuset. Hon var besviken över att hon inte hade fått arbetsuppgifter som hon tyckte motsvarade hennes utbildning. Hon hade tidigare varit sjukvårdsbiträde. Hon hade lånat pengar för att bli sjuksköterska och gått den utbildningen. När hon kom tillbaka till sin arbetsplats fick hon i stort sett samma arbetsuppgifter som hon hade haft tidigare. Hon ansåg nu att hon inte kunde fortsätta, och hon söker över till djursjukhuset i samma stad. Jag tycker det är beklagligt om ungdomar som utbildas får en sådan uppfattning när det gäller värdet av kunnande och utbildning.

Här kommer i stor utsträckning också lönen och skatterna in i bilden, men jag skall inte fördjupa mig i det.

Vi moderater menar att möjligheten att välja arbetsgivare också är viktig för yrkesvalet. Det är intressant att konstatera att de alternativa arbetsgivarna på vårdområdet inte egentligen har några personalproblem. Ofta står folk i kö för att få arbeta hos dem – det är många sökande till varje arbete. Jag kan ta ett exempel.

Hemma i Tranås öppnas nu ett alternativt daghem. Vi vet att det är ganska svårt för kommunerna att få daghemspersonal. Det var 40 utbildade förskollärare som sökte platserna bara till detta alternativa daghem.

Detta visar också att vi moderater har rätt när vi säger att man måste lägga stor vikt även vid möjligheterna att välja arbetsgivare när det gäller att klara personalrekryteringen till den viktiga vårdsektorn.

Herr talman! Jag vill så gå in på vår reservation när det gäller vårdgarantin. Vi vet alla att många svårt sjuka i dag får vänta länge innan de får den vård, den operation, som de behöver. Vi moderater har lagt fram ett förslag som innebär att man, om man inte får vård i det egna landstinget, skall ha rätt att söka vård i annat landsting eller hos privat vårdgivare. Om man inte i rimlig tid kan få vård i Sverige skall man ha rätt att söka vård utomlands. Vi vill ha ett beslut i riksdagen om en lag som helt enkelt ger den sjuke den rättigheten. Vi har sagt att det egna landstinget skall betala. Vi betalar ju alla vår landstingsskatt och vår sjukförsäkringsavgift. Då är det också rimligt att man får en lagstadgad rätt till hjälp, till operation, när man är sjuk.

Jag tycker att det är beklagligt att vi inte kan enas om en sådan stark skrivning, att vi i lag ger de sjuka rätt att få vård. De pengar som den sjuke betalat in skall också följa honom som patient, oavsett var han söker vården.

Vi har också visat på nödvändigheten av att det inom vissa specialiteter finns lättillgänglig specialistvård i primärvården. Vi har t. ex. tagit upp gynekologin. Vi har i en annan reservation, med utgångspunkt i en motion, sagt att invandrarkvinnorna, på grund av att de ofta har ett annat kulturmönster, måste ha rätt att få en kvinnlig gynekolog.

Till sist, herr talman, tar vi upp den mycket omdiskuterade NUU-nämnden. De borgerliga ledamöterna yrkar i reservationen att nämnden skall avskaffas och att vi skall få till stånd ett smidigare sätt att fördela de

medel som staten skall skjuta till när det gäller undervisningssjukhusverksamheten.

Det märkliga är att NUU-nämnden i dagsläget nästan har tagit på sig uppgiften att påverka sjukvårdsutvecklingen utifrån en övergripande statlig funktion. Från moderat sida menar vi att NUU-nämnden inte har den uppgiften och egentligen inte heller skall ha den uppgiften. Vi har i stället visat på andra lösningar.

Vi beklagar att statsmakternas ansvar för hälso- och sjukvården är för dåligt. Vi vill inrätta t. ex. en stark medicinalstyrelse, som i större utsträckning tar på sig det ansvaret. Men NUU-nämnden skall enligt vår uppfattning inte på det sätt som man i dag gör styra nödvändiga investeringar i de enskilda landstingen. Vi måste hitta ett smidigare och mer rationellt sätt att fördela de statliga pengar som skall utgå i form av stöd till viktig utrustning vid undervisningssjukhusen.

Herr talman! Med det anförda ber jag än en gång att få yrka bifall till de reservationer i föreliggande betänkande som vi moderater varit med och undertecknat.

Anf. 51 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Dagens sjukvårdsdebatt handlar om bl. a. personal- och rekryteringsfrågorna och köerna inom vården. Det är två stora frågor som måste lösas på ett fullgott sätt. Vilka krav kommer då att ställas på hälso- och sjukvården fram till sekelskiftet?

Antalet äldre äldre kommer att öka mycket snabbt. Antalet som har firat sin 85-årsdag kommer år 2000 att vara dubbelt så stort som det var 1980. År 1985 var 1,5 % av befolkningen äldre än 85 år. Men dessa våra allra äldsta hade så stort vårdbehov att de belade hela 24 % av alla sjukhussängar.

När framtiden skall bedömas räcker det inte med befolkningsstatistik. Teknik och vetenskap går framåt – så sker också otvetydigt på läkarvetenskapens område. Ny teknik och nya metoder och bättre mediciner gör att allt fler sjukdomstillstånd går att bota och lindra, i allt högre åldrar. Ibland ger nya rön – med budgetkamrerarens ögon – besparingar, men oftast leder utvecklingen på vårdområdet till ökande kostnader. Kort kan sägas att utvecklingen leder till större livskvalitet för många men att utvecklingen kostar pengar.

Ett annat mått på äldre-äldre-utvecklingen är att de som i dag är äldre än 75 år utnyttjar närmare 60 % av antalet vård dagar.

Utan en levande kontakt med äldre människor kan det ibland vara lätt att ifrågasätta värdet av ett allt längre liv. Det finns starka skäl att reagera mot ett sådant ifrågasättande. Dels är det felaktigt, dels speglar det en människosyn som är oförenlig med våra grundläggande humanitära värderingar.

Den ökande kunskap om åldrandet som framkommit under senare år visar emellertid också på mycket stora förbättringar i de äldres hälsa. Med stor sannolikhet kommer också dessa förbättringar att fortsätta. Det innebär att vi inte bara lever längre och längre utan att vi också får bättre och bättre förutsättningar för ett aktivt liv långt upp i åren.

Sammantaget kommer äldre-äldre-utvecklingen tillsammans med läkarvetenskapens utveckling att medföra nya stora krav på vården – alltifrån

kommunernas socialtjänst till regionsjukhusens subspecialiteter.

Hur vi i vårt land skall leva upp till de kraven beror mycket på hur vi klarar av att utbilda, rekrytera och behålla en engagerad personal.

I reservation 1 framhåller centerrepresentanterna att ett stort ansvar för den s. k. personalförsörjningen ligger på kommuner och landsting *men* att regering och riksdag också har sitt ansvar. Kommuner och landsting har ett stort ansvar för personaltrivsel, fort- och vidareutbildning, arbetsförhållanden m. m. Regering och riksdag har ansvaret för att antalet utbildningsplatser blir rätt avvägt.

Det finns många tecken som tyder på att det kommer att bli allt svårare att rekrytera personal till vård och omsorg. Antalet unga i åldrarna 15–19 år sjunker fram till sekelskiftet, 80-talets starka tonvikt på ekonomi och teknik har indirekt inneburit att vårdarbetet kommit på opinionens bakkälke. Detta i kombination med sjukvårdens krav på verksamhet dygnet runt, veckan runt, året runt, liksom en ökande vårdtyngd, gör att vårdyrkenas attraktionskraft minskat. Lägg också till detta det förklenande talet om skatteförsörjda offentligt anställda samt de ibland mycket onyanserade jämförelserna mellan t. ex. industrins produktivitetsutveckling och sjukvårdens produktivitetsutveckling. Att torka bajs, ge tröst eller föra kniven går inte att skynda på med några procent år från år.

Herr talman! Enligt centerns uppfattning finns det inget finare arbete än att vårda sina medmänniskor. Alla arbeten är viktiga – men vårdarbetet får aldrig nedvärderas.

Mycket tyder tyvärr i dag på att vården under många, många år framåt kommer att få leva med läkarbrist och sjuksköterskebrist. Regeringen och riksdagen har hela ansvaret för utbildningsdimensioneringen.

Under de senaste tre åren har alla som satt sig in i frågan varit eniga om att läkarutbildningen i Umeå behöver byggas ut. Talet om valfrihet i läkarval – och lika rätt till hälso- och sjukvård – skorrar mycket falskt i stora delar av Norrland och i stora delar av Syd- och Mellansverige. Flertalet av motionerna som kammaren behandlar i dag har också sin bakgrund i att nyckelpersonal fattas. Det är för mig obegripligt att regeringen med sin överblick inte har kommit till skott i frågan om utökad läkarutbildning i Umeå. Det är för mig lika obegripligt att partierna i utbildningsutskottet inte tagit sig samman och enats om att utöka läkarutbildningen i Umeå.

De som menar allvar med valfrihet i läkarval och lika rätt till hälso- och sjukvård borde kunna utöka läkarutbildningen omedelbart och dessutom begära en ny översyn av den totala läkarutbildningsdimensioneringen.

Regering och riksdag har delegerat det mesta av vård och omsorg till kommuner och landsting. Utbildningsdimensioneringen ligger kvar på regering och riksdag. Den tas inte på tillräckligt allvar, varken i fråga om läkarutbildning eller i fråga om andra yrkesgrupper.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 1. Den borde ha varit en enhällig utskottsskrivning.

Årets lönerörelse gav ett bra utfall för vårdanställda. Speciellt glädjande är förbättringarna för oökväm arbetstid. Kjell-Olof Feldt har starkt framhållit 4-procentsmålet även för vårdanställda. Det var helt nödvändigt för vårdens kunder att löneutfallet blev väsentligt högre än vad den socialdemokratiska

regeringen önskade. Den överhettade arbetsmarknaden i storstäderna gör emellertid att risken är stor för löneglidning i andra avtalsområden, som gör att den lilla merförbättring som vården fått har ätits upp efter avtalstidens utgång. På många sätt framstår koncentrationspolitiken i dag som ett hot mot vård och omsorg. Men mer om det senare.

Spri har under en period arbetat med och utvärderat ett försök med flexitid. Spri brukar inte rekommendera sjukvårdsansvariga att följa utgivna rapporter, men i detta fall har ett undantag gjorts, och Spri förespråkar klart att flexitid bör införas i vården. Det rör sig när det gäller vård inte om vanlig flexitid utan om något man kan kalla flexitid med ordning. Med det menas att personalen sinsemellan gjort upp att några alltid skall vara på arbetsplatsen vid t. ex. morgonpassets början.

Utvärderingen har visat att flexitiden är bra både för personalen och för patienterna. Rytmen blir lugnare. Håller man t. ex. på att mata en patient vid normalarbetstidens slut sitter man lugnt kvar, kommer man tidigare till passet finns det alltid någon morgontidig som vill upp, osv. För personalens del har schemalaggningen tagit ett stort steg mot att fastläggas av personalen själv på avdelnings- och vårdcentralnivå. Flexitiden har inneburit ett ökat ansvarstagande av personalen och ett ökat förtroende för personalen. I en reservation berörs den täta helgtjänstgöring som förekommer på många håll.

Flexitidsutvecklingen innebär en decentralisering till basnivån, till fronten.

Beslut om ekonomi och verksamhet decentraliseras också i snabb takt till basnivån. Detta tillsammans med de bättre obekvämtidsersättningarna gör att det finns goda förutsättningar att tillgodose önskemålen om var-tredje-helg-tjänstgöring – för alla som så önskar. Centerpartiet kommer med kraft ute i länen att verka för att var-tredje-helg-tjänstgöring skall bli verklighet för dem som så önskar.

Betänkandet behandlar också köerna inom sjukvården. Jag läste t. ex. om att Carl Bildt hade tagit upp de hjärtsjukas köande till thoraxklinikerna som ett exempel på hjärtlöshet. I sak håller jag och centern i sin helhet med Carl Bildt om att köerna till hjärtoperationer och på vissa andra områden är oacceptabelt långa. Men Carl Bildt, eller hans talskrivare, är i denna fråga historielös. I tre år har socialdemokraterna och moderater i Landstingsförbundets styrelse försenat starten av en thoraxklinik i Umeå. Sedan försenade den socialdemokratiska regeringen frågan ytterligare.

Moderaterna i Landstingsförbundet har också hela tiden varit emot att thoraxoperationer skall få ske i Örebro. Hade moderaterna i Landstingsförbundet fått som de velat, skulle det i år inte ha skett 300 thoraxoperationer i Örebro. I utskottstexten står det att Umeåthorax skall göra sin första operation i dagarna. Jag kan glädja kammaren – och dem som köar för hjärtoperation – med att i Umeå redan 23 personer har opererats. På årsbasis räknar den duktige klinikchefen Torkel Åberg med 700 operationer. Hade den kliniken fått komma i gång för tre år sedan, så skulle kösituationen ha varit en helt annan.

Ansvar för de hjärtlösa thoraxköerna ligger alltså i hög grad på socialdemokraterna och moderaterna.

Centerpartiet har vid två olika beslutstillfällen utan stöd från något annat parti i Landstingsförbundets styrelse reserverat sig för start av klinik i Umeå.

Med Carl Bildts språkbruk kan man alltså säga att endast centern haft hjärta för de hjärtsjuka.

Operationerna inom de mest diskuterade kömrådena – thorax, höfter och starr – har emellertid ökat kraftigt under de senaste två åren. Utskottet berör också frågan om köbidraget från staten. Ser man på ökningstrenden före och efter köbidragstiden, verkar köbidraget inte i någon större utsträckning ha påverkat ökningstakten. Ökningstakten har mer att göra med att fler utbildats inom köområdet. Dessutom överförs kunskaper från den bästa kliniken till kliniker som inte har varit lika bra.

Vi i centerpartiet delar alltså helt moderaternas uppfattning om att sjuka människor inte skall behöva vänta på operationer eller annan kvalificerad hjälp. I detta sammanhang går det dock inte att helt bortse från de ekonomiska förutsättningar som gäller i olika landsting samt de förutsättningar som gäller för sjukvården i allmänhet.

Socialdemokraterna har under åren 1986, 1987 och 1988 på olika sätt gjort ingrepp i landstingsekonomi, som innebär att vården och omsorgen har berövats ca 10 miljarder kronor – 10 000 milj. kr. är mycket pengar. Detta har självfallet satt sina spår – i form av köer och försämrade sjukvårdsservice. Hur har då Feldt kunnat lägga fram dessa förslag? Socialministern och sjukvårdsministern borde gå omkring på gator och torg och säga ifrån, men så har inte skett. I kamrerare och maktpolitiker Feldts ögon var besparingar inom kommuner och landsting – dvs. besparingar beträffande vård och omsorg – en lätt väg att vandra. Han visste att herrar Westerberg och Bildt i riksdagen önskade att kommuner och landsting, dvs. vård och omsorg, skulle drabbas ännu hårdare. Majoriteten var klar – förslagen skulle inte få någon nämnvärd kritik. Att centerpartiet alla tre åren låg klart under regeringen när det gäller besparingar inom vård och omsorg kunde Feldt ta lätt på – med 3 % av pressen är det svårt att nå ut med information.

Från centerpartiets sida anser vi att talet om ”bort med köerna”, ”eget rum i vården” osv. skulle få större betydelse i sak, om indragningarna inom vård och omsorg hade varit mindre. Om vi ser på indragningarnas storlek sedan 1986, finner vi att det faktiskt är centerpartiet som med större fog än såväl socialdemokraterna som folkpartiet och moderaterna kan göra sådana här slagord till sina. Men vi i centerpartiet vet att sjukvårdens problem inte löses med slagord utan med tungt och tråget arbete, i första hand av vårdens anställda och vårdens privatpraktiserande.

Vidare vill jag i detta sammanhang beröra den debatt som har förekommit mellan företrädare för specialiserad lasarettsvård och företrädare för primärvården. Vi i centerpartiet anser att framför allt utvecklingen inom äldreomsorgen gör att primärvården måste tillföras nya resurser. Enda sättet att klara trycket på grund av äldre-äldre-utvecklingen är en utbyggd primärvård och ett utbyggt samarbete mellan primärvård och socialtjänst. Kvaliteten på hemtjänsten måste bli betydligt bättre. Dessutom måste ordentliga personalförstärkningar åstadkommas under 90-talet.

Samtidigt har många politiskt ansvariga klart underskattat äldre-äldre-utvecklingen och det ökande trycket på lasarettens olika specialavdelningar, vilket är en följd av de nya framstegen. Personligen förstår jag att många specialister på sjukhusen, som successivt upplevt det ökade trycket, har känt

Prot. 1987/88:118
10 maj 1988

*Vissa anslag till hälso-
och sjukvård m. m.*

sig missförstådda av alla dem som sagt att primärvården skulle lösa de flesta problemen. Vi bör nog litet till mans beklaga viss tidigare ensidighet i vårt sätt att uttrycka oss. Sanningen är nog den att trycket ökar starkt överallt och att det inte finns någon anledning till motsättning mellan öppna och slutna vårdformer.

Däremot är det nog dags att med visst eftertryck säga att vi i dag har ännu större anledning – och så kommer det vara även framöver – att icke ta bort några ytterligare vårdplatser på lasaretten, sjukhemmen eller ålderdomshemmen. Den framtida utbyggnaden av hemsjukvården och primärvården kommer alltså inte att kunna finansieras genom vårdplatsneddragningar, utan den skall finansieras med nya pengar.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag framföra att vårdens problem inte löses genom systemskiften eller stora organisationsförändringar utan genom ett tålmodigt och ansvarsfullt arbete utfört av professionella människor på basnivå – dvs. på kliniker, avdelningar och vårdcentraler – samt genom ett utbyggt och öppet samarbete dels mellan offentlig och privat vård, dels mellan kommuner och landsting.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 6, 9, 11 och 13.

Anf. 52 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall tala om de två motioner från vpk som behandlas i detta betänkande.

Den första motionen handlar om bättre arbetsförhållanden i vården. Vårdarbetet är lågavlönat och tungt. Det utförs till nästan hundra procent av kvinnor. Det är märkligt att de tunga kvinnoyrkena har så låg status. De är ju ändå så viktiga. Vad skulle sjukvården vara utan vårdbiträdena och sköterskorna? Arbetsstyngden är ofta stor, och underbemanning och arbets-scheman gör att personalen vanligtvis måste arbeta varannan helg. Vi i vpk menar att vårdpersonalen inte skulle behöva arbeta mer än högst var tredje helg, eller en helg per månad. Jag har läst en tidningsintervju med Gertrud Sigurdsen, där hon sade att hon också hade mött det här kravet från vårdpersonal när hon gjort studiebesök. Det viktigaste och oftast förekommande önskemålet är att bara behöva arbeta var tredje helg, enligt tidningsintervjun.

Vidare skulle sex timmars arbetsdag också innebära betydligt bättre arbetsvillkor för vårdpersonalen. Både orken och rekryteringen skulle påverkas, men också personalens vilja att stanna kvar i vården. Detta är den ena sidan – alltså att göra arbetstiderna kortare och arbetsförhållandena mer drägliga. Sedan har vi den andra sidan – alltså att skapa utvecklingsmöjligheter och befordringsvägar för vårdpersonalen. Man kan med all sannolikhet utgå från att de rekryteringsproblem som i dag finns inom vården kommer att förvärras. Detta framgår bl. a. av de siffror som Börje Hörnlund nämnde.

Redan i dag är läget akut på många håll. För att inte läget skall förvärras ytterligare måste vårdpersonalen verkligen ges möjligheter till utveckling i arbetet. Utskottet avstyrker vår motion, trots att man i utskottet så väl vet att något måste göras för att vårdpersonalens situation skall kunna förbättras. Det behövs konkret handlande nu för att undvika att vårdkrisen förvärras. Förslag till några av dessa nödvändiga åtgärder återfinns i nämnda vpk-motion.

Utskottet hänvisar till olika projekt som pågår, och det pågår onekligen en del sådana. Men nu är det faktiskt bråttom med att också fatta konkreta beslut. De bra konkreta förslag som redan finns måste förverkligas. Det går inte att t. ex. vänta på resultatet av arbetstidskommitténs eller Landstingsförbundets eller Spris arbete, för nu är det bråttom. Åtgärder måste till nu.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 2 och 4.

Det finns en tröghet i riksdagens beslut. Allt skall vara till hundra procent – för att inte säga tusen procent – utrett innan riksdagen vågar fatta beslut. Nästan allt hänvisas vidare. Finns det ingen lämplig utredning som man kan hänvisa till, ja, då hänvisar man till tidigare symposier eller konferenser. Så är det t. ex. när det gäller prostata sjukdomar. Vi i vpk har föreslagit att alla män skall få genomgå regelbundna hälsokontroller för att man på ett tidigt stadium skall kunna upptäcka prostatacancer.

Läkarna slår nu larm om den höga dödligheten i prostatacancer. Männen söker läkarvård alldeles för sent, säger läkarna. I nästan vart annat fall har cancer redan spridits i kroppen, och sju av tio män dör av sjukdomen. Prostatacancer har gått om bröstcancer som den vanligaste tumörsjukdomen i Sverige. Minst 4 500 män drabbas varje år. Många nonchalerar riskerna. En undersökning tar bara en halv minut. Antalet cancerfall och dödsfall skulle kunna minska om männen lät undersöka sig i tid, tror läkarna.

Prostatacancer är i Sverige den vanligaste elakartade sjukdom som leder till döden hos män och utgör 22 % av all cancer hos män. Förändringar av cancernatur uppträder hos var femte man efter 50-årsåldern och hos nästan varannan efter 70-årsåldern.

Skandinavien och USA har den högsta frekvensen av prostatacancer i världen, medan denna sjukdom är ovanlig i Kina och Japan. Om japaner flyttar till USA får de prostatacancer lika ofta som amerikaner. Prostatacancer ökar tydligt hos USA:s svarta befolkning, och låg social standard misstänks också innefatta någon utlösande faktor.

Det jag hittills har sagt visar att regelbundna undersökningar av prostata är synnerligen viktiga. Undersökningen är alltså enkel, men den fordrar rutin. Ett program krävs för att dessa undersökningar verkligen skall komma till stånd med den regelbundenhet som behövs.

Utskottet har en s. k. positiv skrivning i sin avslagsmotivering. Det sägs att vissa positiva resultat har rapporterats från försök. Utskottet vill att äldre män som ändå kontrolleras också skall låta undersöka prostatan. Så långt kan utskottet sträcka sig. Man vill avvakta de pågående diskussionerna innan man vågar slå till med något beslut i frågan. Under tiden får flera män prostatacancer, och många får det obotligt.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 7.

Vidare vill jag yrka bifall till reservation nr 6, där frågan om specialisttjänster inom primärvården tas upp. I reservationen krävs att barnläkare, gynekologer och barnmorskor skall finnas tillgängliga inom primärvården. Det finns en stor oro ute i landet över vad som nu sker inom dessa båda verksamhetsfält. En nedrustning är på gång av den så betydelsefulla mödra- och barnhälsovården.

Bakom den nu rådande organisationsmodellen ligger den s. k. familjeprin-

cipen, som innebär att en och samma läkare eller sjuksköterska skall sköta en familj. Vid primärvårdens utbyggnad kan det bli så att de mest utsatta gruppernas behov inte tillräckligt beaktas. Hit hör psykiskt sjuka, mindre barn, barn med speciella behov och kvinnor – speciellt gravida kvinnor.

Därför är det mycket viktigt att vissa specialisttjänster också i fortsättningen finns kvar för dessa grupper, och det naturliga är då att dessa specialister knyts just till primärvården. Om allmänläkaren och distriktssköterskan får ta över vad barnmorskan, barnläkaren, barnsjuksköterskan och gynekologen har gjort, är det risk för att vård och omsorg försämras.

En barnläkare har t. ex. en gedigen utbildning i just barnsjukvård. Tre års studier ägnas åt barnmedicin, medan allmänläkaren bara har fyra månaders utbildning i barnsjukvård.

Detsamma gäller barnsjuksköterskan. Vuxensjukvård skiljer sig från barnsjukvård, och därför är det viktigt att värna om specialistutbildning. De speciella barnsjuksköterskorna, som inom primärvården har utgjort barnhälsovårdens ryggrad, skall bortom planerna gå igenom, och behörighetskravet skall inskränkas till ett fåtal tjänstetyper. Barn skall alltså vårdas av sjuksköterskor som inte har den kunskap som behövs för att de skall kunna vårda och sköta just sjuka barn.

Herr talman! Jag vill också yrka bifall till reservation nr 9, där frågan om resurser till tortyroffer tas upp.

Anf. 53 BLEND A LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag skall inte ta upp sjukvården i dess helhet utan ägna mig åt beredskapssynpunkter på sjukvården. Vi diskuterade frågan här i riksdagen den 1 juni i fjol och konstaterade då att sjukvården faktiskt är en svag länk i totalförsvaret, att de stora sjukhusen inte kommer att fungera i ett krig och att sjukhusnedläggningarna är ett hot. För de invånare som söker hjälp är sjukvården redan nu hårt beskuren genom en koncentration till större sjukhus.

Herr talman! Landstingskommunerna och Landstingsförbundet har kunnat ta över hela makten över hälso- och sjukvårdens nuvarande utformning. Det har resulterat i skrivelser från klinikchefer som vill behålla sina sjukhus och kliniker. Skattebetalare har demonstrerat, sänt in namnlistor och gjort uppvaktningar, men allt till ingen nytta. Landstingskommunernas politiska tjänstemän och valda ombud för skattebetalarna har trampat sin egen väg – förmodligen med kortsiktiga besparingar som mål.

I flera län, t. ex. Gävleborgs län och Kopparbergs län, demonstrerar människor för att få behålla sina sjukhus. De är viktiga, inte minst från beredskapssynpunkt. Moderata samlingspartiet har i sin partimotion om sjukvården varnat just för nedläggning av läns- och länsdelssjukhus.

Det är sorgligt att behöva ta exempel från Stockholm, men där har nedläggningen varit intensivare än på andra ställen. Serafimerlasarettet lades ned för länge sedan, och då miste innerstaden 300 platser. Trots det ökande antalet aidssjuka, med ett stort vårdbehov, planeras nu också en nedläggning av Roslagstulls sjukhus. S:t Eriks sjukhus har tidigare lagts ned.

Jag skall inte fördjupa mig i detta utan bara konstatera att det är svårt att räkna ut hur dessa problem skall lösas, som det på kort sikt är mycket svårt att komma till rätta med.

Jag väckte föregående år, liksom i år, en motion i denna fråga, och den behandlades mycket positivt av utskottet. Men det räcker egentligen inte. Utskottet konstaterade att det fanns en ny beredskapsdelegation, som bl. a. skulle hålla sig informerad och även ta ställning till hälso- och sjukvårdens beredskapsplaner. Flera nya initiativ har också tagits.

Men, herr talman, nedläggningarna fortsätter, och just denna utarmning av sjukvården inger fortfarande särskilt stark oro inför ett eventuellt krigstillstånd. Därför har vi moderater föreslagit att det skall ankomma på beredskapsdelegationen att yttra sig i ett regelrätt remissförfarande inför varje planerad nedläggning av sjukhus i landstingen. Så långt har utskottet alltså inte velat gå, men jag hoppas att det i fortsättningen gör mera positiva ställningstaganden.

Tills vidare yrkar jag bifall till reservation 12.

Anf. 54 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Personalen är sjukvårdens viktigaste resurs. Börje Hörnlund markerade detta i sitt anförande. Jag vill gärna instämma i hans konstaterande, men också betona att frågan om personalförsörjningen i sjukvården har varit och är under intensiv bearbetning i många instanser, såsom t. ex. regeringskansliet, där man arbetar med hälso- och sjukvårdsberedningen, Landstingsförbundet, socialstyrelsen och de enskilda sjukvårdshuvudmännen.

Utskottet har även tidigare tydligt markerat sitt intresse av att frågorna om läkarförsörjningen behandlas mera ingående. Dessutom har utskottet givit regeringen till känna, genom ett utskottsytrande föregående år, att frågorna om läkarförsörjningen måste övervägas mera samlat.

Socialutskottets betänkande nr 22 har en mycket stor spännvidd, alltifrån sjukvårdens personalförsörjning till rättspsykiatri, från köer och kvalitet inom sjukvården till beredskapsfrågor och specialistvård över landstingsgränserna. En principiell sammanfattning är därför inte möjlig, utan jag vill begränsa mig till de avgörande argumenten för bifall till utskottets hemställan i de moment som olika reservationer anknyter till.

När det gäller personalproblem och svårigheter att rekrytera personal till vårdområdet, nämnde jag att det är många instanser som behandlar dessa frågor, nu närmast regeringen i sitt arbete med den aviserade äldreomsorgspropositionen. Även Landstingsförbundet, Spri och socialstyrelsen har ägnat dessa planeringsfrågor stor uppmärksamhet. Problemen har också starkt påverkat den nyss träffade centrala löneuppgörelsen för bl. a. sjuksköterskepersonalen och övrig vårdpersonal. Uppgörelserna mellan arbetsmarknadens parter har stor betydelse för möjligheterna till rekrytering både på kort och på lång sikt.

Givetvis är vårdpersonalens löner av betydelse i detta sammanhang. Men av väl så stor betydelse torde vara en förbättrad personalpolitik, som syftar till att skapa mer utrymme för eget ansvar och engagemang i vårdarbetet. Inte minst belystes detta av Göte Jonssons berättelse om den dåliga erfarenhet som en sjuksköterska i Jönköpings län hade gjort. Situationen får inte utvecklas så som Göte Jonsson vittnade om. En nyutbildad sjuksköterska skall inte behöva göra ett biträdes eller en undersköterskas arbetsuppgif-

ter, utan hon måste få tillfälle att i vården utveckla sin särskilda kompetens och sin behörighet.

Det ankommer på de enskilda sjukvårdshuvudmännen och på landstingen att noggrant pröva hur man på bästa sätt skall kunna stödja sin personal så att den utvecklas i vårdarbetet. Jag hoppas att Göte Jonsson tar med sig mitt budskap till landstinget i Jönköping för att få till stånd en förbättring på detta område.

Regeringen har nyligen inbjudit Landstingsförbundets styrelse till överläggningar om situationen när det gäller personalförsörjningen. Vad som kan följa av dessa överläggningar är att utskottet anser att det i nuläget inte finns anledning att ta särskilda initiativ från riksdagens sida. Med hänvisning till vad jag anfört yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 2.

Ledningsfrågor och delegeringsmöjligheter inom sjukvården har redan bearbetats såväl av offentliga utredningar som av Spri, socialstyrelsen och Landstingsförbundet. I betydande grad har det redan lett till ett viktigt förändrings- och utvecklingsarbete inom landstingen, och arbetet fortsätter – förutom av de rent rationella skälen – inte minst med stöd av den översyn som sker för att göra vårdarbetet mera attraktivt. Förhållandet är detsamma beträffande arbetstidens förläggning och längd. Dessa frågor behandlas dessutom av en särskilt tillsatt arbetstidskommitté. Av dessa skäl avstyrker utskottet reservation 3 och 4.

Reservation 5 behandlar frågan om rätt till vård i annat landsting. Det finns ett väl fungerande regionalt samarbete mellan de skilda sjukvårdshuvudmännen. Detta har utvecklats med statligt stöd för att öppna möjligheterna till utjämning av köer inom de områden där ny medicinsk teknik skapat behandlingsmöjligheter, som ännu inte kunnat utbyggas i samma omfattning över hela landet. Här gäller också riksavtal för att underlätta överföringar över landstingsgränserna. Därför avstyrker utskottet reservation 5.

När det gäller specialistpersonal inom mödra- och barnhälsovården har utskottet redan tidigare tydligt uttalat att tillgången till specialistpersonal inom dessa sektorer inte får försämrats genom en integrering i primärvården. Utskottet har också klart uttalat att man skall kunna nå specialistläkare inom gynekologi och barnmedicin utan remiss från primärvården.

Så långt det varit möjligt för mig att utveckla mitt resonemang vill jag yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 55 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Man upphör aldrig att bli förvånad över eller överraskad av sådant man möter i livet.

Jag vill säga till Erik Janson att debattens vågor har gått höga när det gäller sjukvården. Erik Janson påstår att vi har ett väl fungerande system med utbyte av tjänster över landstingsgränser, genom att vi har riksavtal och liknande. Vi vet ju att systemet inte fungerar. För i så fall skulle man inte som enskild sjuk behöva belåna sitt hus för att kunna betala ersättning för vård vid Sophiahemmet. Man skulle inte heller behöva ha ett center i Göteborg.

Vårt förslag går ut på att den enskilde sjuke själv, om han inte får vård i det egna landstinget, kan ta initiativ och tillsammans med sin läkare söka vård i annat landsting eller hos privat vårdgivare, samtidigt som kostnaden betalas

av det egna landstinget. I och för sig är det inte landstinget som betalar, utan det är ju den sjuke själv som har betalat in landstingsskatt. Vi vill ha en lagstadgad rätt för den sjuke att kunna använda sina pengar efter eget skön. Landstingsgubbar och landstingstanter skall inte via ett riksavtal styra när en operation skall utföras.

Om man inte är beredd att stödja moderata samlingspartiets förslag, anser jag att kritik mot oss under sjukvårdsdebatter – varifrån den än kommer och även om den tar sig uttryck i starka bröstoner – är märklig och klingar väldigt falskt. Den kritiken skorrar ungefär på samma sätt som tsarens spruckna klocka i Kreml.

Jag vill ställa en annan fråga till Erik Janson. Den gäller vårdpersonalens situation. Tror inte Erik Janson att de som väljer viktiga värddyrken – sjuksköterskor t.ex. – skulle ha en bättre situation om de också hade alternativa arbetsgivare? Om det egna landstinget uppträder drullaktigt mot mig som anställd, vore det väl bra om jag i stället kunde gå till en privat vårdgivare och söka tjänst. Då finge ju landstinget vara så snällt och bli vacker arbetsgivare igen. Monopolsituationen är inte bra för de sjuka. Den är heller inte bra för dem som arbetar inom vårdsektorn.

Anf. 56 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Erik Janson sade att personalförsörjningen är under bearbetning. Det lät betryggande, men vi vet faktiskt att läget är akut i dag och att det har varit akut under lång tid. Därför är det inte lugnande att höra att personalförsörjningen är under bearbetning.

Löner är viktiga, sade Erik Janson vidare, och personalutveckling för att skapa ett ökat engagemang i vården behövs. Jag tror inte att man behöver skapa ett ökat engagemang i vården. Det engagemanget finns redan, det har sköterskor och vårdbiträden visat under år av slit och underbemanning. Kanske har de i stället haft för stort engagemang!

Vad som behövs är konkreta handlingar, och jag tror att Erik Janson är väl medveten om det.

Vårdkrisen beror heller inte på om man har en god eller dålig organisation utan den beror på bristande resurser, den beror på underbemanning och schemaläggning. Dessutom måste möjligheter till vidareutbildning, befordran och fortbildning finnas.

Jag vill också ta några exempel från Stockholm. Man har talat så mycket om besparingar och återhållsamhet inom den offentliga sektorn, och det har gett resultat. Det är detta som i stor utsträckning har lett till den krissituation som vården befinner sig i nu.

I dag saknas 2 000 anställda inom vården i Stockholms län: 600 långvårdsplatser, som det egentligen finns pengar till att hålla öppna, är stängda på grund av att det fattas personal. På medicin- och kirurgkliniker ligger 1 200 patienter, som egentligen borde vårdas inom långvården eller inom hemsjukvården. Detta motsvarar ungefär ett av landstingets stora sjukhus.

Personalomsättningen ökar stadigt, och varje nyanställd kostar 20 000–40 000 kr. Dessutom tvingas landstinget – det handlar fortfarande om Stockholm – att varje år lägga ut minst 40 milj. kr. på platsannonser.

Att se till att få bukt med underbemanningen, att se till att arbetsscheman

läggs så att personalen inte sliter ut sig, det är de främsta åtgärder man kan vidta för att vården skall fungera bättre.

Anf. 57 ERIK JANSON (s) replik:

Herr talman! Det som Göte Jonsson vill göra med sjukvården är en ganska omfattande systemförändring. Det innebär inte att köer skulle försvinna. När nya behandlingsmetoder, ny medicinsk teknik, nya behandlingsmöjligheter för sådant som människor tidigare inte har kunnat få hjälp med upptäcks har den offentliga sjukvården ett förstahandsansvar att organisera och etablera sådan behandling och vård. När tusentals människor, som tidigare inte har haft möjlighet att få behandling, får en sådan möjlighet, då uppstår köer. En privat vårdgivare som skapar sig en nisch och vill skumma av grädden genom att erbjuda sina tjänster kan aldrig ta det övergripande planeringsansvar som den offentliga sjukvården och samhället gör. Samhället arbetar i kapp de behov som finns, och kan under långa tider, vid många tillfällen och vid vissa särskilda behov få en bra komplettering via privata vårdgivare, och den möjligheten används också i erforderlig utsträckning.

Det är inga gubbar och gummor i landstingen som sitter och nickar uppåt eller åt sidan för att säga ja eller nej till en operation. Det är medicinskt mycket kompetent personal som prioriterar med utgångspunkt från medicinska behov. Man har företräde i en kösituation, man är prioriterad eller icke-prioriterad patient med utgångspunkt från sjukvårdsbehovet och inte av ekonomiska skäl. Ekonomin utgör inget hinder att få en komplettering med privatvård om man är prioriterad för det behovet.

Det finns heller inte en så utpräglad monopolsituation som den Göte Jonsson beskriver när det gäller sjukvårdspersonal. En sköterska har i dag många arbetsgivare att välja mellan, och då inte bara mellan olika landsting. Landstingen är mycket skickliga på att utveckla sin personalrekrytering och ge ett fortbildnings- och utvecklingsinnehåll för personalen som är attraktivt. Man kan också välja att arbeta inom företagshälsovård, man kan bli skolsköterska och man kan inom den offentliga hälsovården välja många olika specialiteter. Det ger valfrihet för sköterskan och det behöver inte innebära att privatalternativet är det enda som kan förnya och förändra hela situationen. Läkarhusen finns också redan som alternativ.

Anf. 58 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Valmöjligheterna för den som väljer sjukvården som arbetsfält i dagens Sverige är mycket begränsade, Erik Janson. Vi har statistik på hur stor del av sjukvårdens resurser som går till landstingen. Om man bor i gränstrakten mellan Jönköpings län och södra Älvsborgs län är man så favoriserad att man kan välja antingen Jönköpings län eller södra Älvsborgs län som arbetsgivare. Men över alltsammans har vi ju det stora Landstingsförbundet. Det finns sannerligen ingen valfrihet när det gäller att välja arbetsgivare.

Jag tror, Erik Janson, att detta är en bidragande orsak till rekryteringsproblemen. Om vi inom databranschen hade haft det ordnat på samma sätt, dvs. att Landstingsförbundet hade styrt hela den svenska datautvecklingen, tror Erik Janson att det i ett sådant läge hade varit attraktivt att arbeta i

databranschen? Jag är övertygad om att dataindustri och databransch då hade haft samma personalproblem som sjukvården har nu, därför att man hade varit låst till enda arbetsgivare. Det är detta som är problemet, att som anställd inte ha valfrihet. Man sitter ju fast.

Spri har gjort en undersökning som visar om de som arbetar i landstingsvården trivs bra eller dåligt. Erik Janson känner säkert till denna undersökning som är ganska ny. Den visar att en mycket stor grupp som arbetar inom landstingsvärlden inte trivs med sin arbetsgivare. Jag tror att det beror på att man är monopolansluten till sitt jobb. Tyvärr är det på det sättet.

Det är inte heller så att man vill skumma grädden av sjukvården om man arbetar på Heart Center i Göteborg eller på Sophiahemmet, Erik Janson, utan man opererar ju hjärtsjuka och man opererar höftleder och gör starroperationer. Man försämrar heller inte den offentliga vården med sådana alternativ.

När jag talade om att det är gubbar och gummor som styr inom landstingsvärlden menade jag just det förhållandet att prioriteringen görs utifrån de resurser man förfogar över. Det är därför vi har föreslagit att patienten själv skall få välja. Jag beklagar att riksdagen inte i dag kan fatta ett enigt sådant beslut. Med det moderata förslaget hade de hjärtsjuka och andra svårt sjuka i dag fått ett betydligt bättre utgångsläge än de har i morgon när de vaknar och får ha sina åkommor kvar även i fortsättningen.

Anf. 59 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterar att Erik Janson inte kommenterade vad jag sade. Jag förstår att han ägnar sin tid åt den som jag också uppfattar som huvudmotståndare i den här debatten, nämligen moderaternas företrädare.

Jag skulle i alla fall vilja fråga vad socialdemokraterna har emot att man får tillstånd en screening när det gäller att spåra prostatacancer. Det har ju på senare år slagits larm om den höga dödligheten i prostatacancer – 22 % av all manlig cancer är prostatacancer.

Prostatacancer har, som jag sade tidigare, gått om bröstcancer som den vanligaste cancerformen. Sju av tio män dör i den här canceren, och det beror på att de kommer till undersökning för sent. Därför har vpk föreslagit en screeningverksamhet för att man på ett tidigt stadium skall kunna spåra den här cancerformen. Eftersom undersökningen är så otroligt enkel att utföra och bara tar en halv minut, så kan ju inte det här vara förenat med några särskilda besvärligheter eller kostnader. Och de kostnader som kan uppstå är någonting som man får tillbaka på grund av minskat mänskligt lidande och genom att resurser spars i ett senare skede.

Med hänsyn till de larmrapporter som kommit under senare tid tycker jag att det vore befogat att Erik Janson gav sin syn på det som gäller prostatacancer. Det är nödvändigt att någonting görs i den här frågan *nu*, och jag skulle alltså gärna vilja ha en kommentar.

Anf. 60 ERIK JANSON (s) replik:

Herr talman! Först ett direkt svar till Göte Jonsson på hans direkta fråga till mig, om jag tror att sjuksköterskorna skulle få en förbättrad situation ifall man hade en väsentligt utvecklad privat sjukvård. Nej, jag tror inte att

situationen för sjuksköterskorna skulle bli särskilt mycket bättre av det. Vad som kan förbättra sjukvårdspersonalens situation är att de nuvarande sjukvårdshuvudmännen mera tar till vara möjligheten till fortbildning och personalutveckling och att den ekonomiska situationen blir god för sjukvårdspersonalen i dess helhet.

Sedan vill jag gärna svara Inga Lantz när det gäller behovet av undersökningar för att kartlägga och klarlägga prostatacancer. Jag tror det är mycket viktigt att man får till stånd en tidig diagnostik av prostatacancer och att detta normalt kommer att ingå i hälsoundersökningar. Så är för övrigt i betydande utsträckning redan fallet, inte minst när det gäller de stora hälsoundersökningar som täcks av företagshälsovård.

Det finns också många sjukvårdshuvudmän i dag som arbetar programmässigt med undersökning av förekomsten av prostatacancer. Men det som här har föreslagits är en allmän screening. Utskottet har faktiskt prövat denna fråga tidigare och erfarit att det nu pågår försöksverksamhet för att söka klarlägga vilka lämpliga former som finns för kontroll av prostatacancer. Man bör nog avvakta dessa undersökningar, och närmast ser man framför sig att den nyligen tillsatta beredningen för utvärdering av medicinsk metodik tar sig an prövningen. Det är detta som är grundskälet till att utskottet avstyrker reservation nr 7.

Anf. 61 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Vi i folkpartiet menar att det är viktigt att även sjuksköterskor får möjlighet att vara ledare, att vara chefer i sjukvården. Det är viktigt av flera skäl: dels därför att många sjuksköterskor är bra chefer, dels därför att det skall finnas karriärmöjligheter, möjligheter till personlig växt, för dem som arbetar inom sjukvården. Det är viktigt att vi kan rekrytera sjuksköterskor och att vi kan rekrytera dem även därigenom att man har möjlighet att i sitt arbete som sjuksköterska få mer och mer ansvar. Det är mot denna bakgrund som vi har föreslagit att riksdagen skall göra en klar markering till förmån för en sådan här utveckling.

Nu säger Erik Janson att det här redan är på gång. Men problemet är ju att det tvärtom pågår försök med att inskränka möjligheterna att ge sjuksköterskorna ledningsansvar. Den utredning som har avgivit ett betänkande, vilket regeringen för närvarande bereder och på basis av vilket regeringen har aviserat en proposition, har ju rent av föreslagit att man skall inskränka de möjligheter som för närvarande finns att ge ledningsansvar åt sjuksköterskorna. Det finns alltså mycket goda skäl att bifalla reservation nr 3.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga folkpartireservationer. Men jag vill framför allt tala om ett ställningstagande som utskottet har gjort helt enhälligt. Det är – för vilken gång i ordningen vet jag inte – fråga om en hemställan till regeringen att råda bot på de stora brister som finns inom rättspsykiatri. Det förhåller sig ju så att vi i lagen har skrivit in ett krav på att den som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning skall få göra det inom sex månaders tid. Det står så här i lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål:

”Undersökningen skall utföras med största möjliga skyndsamhet. Skriftligt utlåtande över undersökningen skall avges till rätten inom sex veckor från

det beslutet om undersökningen inkom till den klinik eller station till vilken undersökningen hör. Socialstyrelsen äger medge anstånd i särskilt fall.”

Verkligheten är emellertid att det praktiskt taget aldrig eller ytterst sällan sker undersökningar inom den i lagen stipulerade tiden, och att den här möjligheten till dispens i särskilt fall har förvandlats till en praxis, så att det i ett mycket stort antal fall medges dispenser. Detta är helt i strid med vad som är inskrivet i den svenska lagen.

Det här har påpekats många gånger. Det har påpekats av JO, det har påpekats av riksdagen. Senast vi var inne på denna fråga skrev riksdagen till regeringen och sade att vi kan inte vänta på den nya propositionen om psykiatri – de här missförhållandena måste åtgärdas omedelbart. Nu återkommer utskottet med en enhällig skrivning och säger att de resurser som finns tillgängliga för dessa undersökningar fortfarande är otillräckliga, och vi kräver av regeringen omedelbara åtgärder.

Jag skulle vilja med stor kraft understryka att om inte det här många gånger av riksdagen upprepade kravet tas på allvar, så måste vi på något annat sätt göra regeringen uppmärksam på att nuvarande missförhållanden inte får bestå.

Herr talman! Börje Hörnlund gav oss en beskrivning av hur frågan om thoraxkirurgi hade hanterats inom Landstingsförbundet. För jag som komplettering av vad han sade påminna om att även riksdagen har ägnat frågan om thoraxkirurgi – och thoraxkirurgi i Umeå – en viss uppmärksamhet. För två år sedan reserverade sig folkpartisterna och centerpartisterna i riksdagen till förmån för en motion av Rune Ångström om att man skulle bygga upp thoraxkirurgi i Umeå, och i fjol vände sig en enhällig riksdag i en framställning till regeringen med ett tillkännagivande, där man sade att det inte fanns något hinder för att utveckla thoraxkirurgi i Umeå. Det har alltså i riksdagen bedrivits en viss aktivitet i den här frågan.

Anf. 62 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Mitt inlägg skall bli mycket kort. Jag vill bara som ledare för den socialdemokratiska gruppen i utskottet stryka under det som ordföranden har sagt om rättspsykiatriska undersökningar. Det är helt otillständigt att det får fortgå så som det gör. Något måste göras. Vi bryter från samhällets sida mot den lag vi själva har skapat.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Socialutskottets betänkande 20

Mom. 1 (leasing av bil för handikåppad)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 45 för reservation 1 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert.

Mom. 3 (en översyn av reglerna för färdtjänsten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (utvecklingen av färdtjänsten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 6 och 7 (försöksverksamhet med personlig assistent, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 150 för reservation 4 av Daniel Tarschys m. fl.

Mom. 8 (boendesituationen för personer med fler eller grava handikapp)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 69 för reservation 5 av Göte Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (omsorgslagens personkrets)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (intagning på vårdhem eller specialsjukhus)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (utvärdering av omsorgslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 och 19 (en samordnad barnhabilitering, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (omvårdnad för vissa gymnasieskolelever)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ulla Tillander m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (den nya handikapputredningens arbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (den nya handikapputredningens sammansättning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Ulla Tillander och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (införande av anhörig- eller vårdarlön)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 41 för reservation 13 av Ulla Tillander och Stina Gustavsson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 22

Mom. 7 (personalrekryteringen till vårdområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Ulla Tillander och Stina Gustavsson, *dels* reservation 2 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (ledning och ansvarsfrågor inom vårdområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (vårdpersonalens arbetstider)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 19 för reservation 4 av Inga Lantz. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (lagfäst rätt till vård inom annat landsting m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 67 för reservation 5 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 15 (specialtjänster inom mödra- och barnhälsovården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (screeningverksamhet för tidig spårning av prostatacancer)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 19 för reservation 7 av Inga Lantz. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 (invandrarkvinnors rätt till kvinnlig gynekolog)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (resurser för rehabilitering av tortyroffer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ulla Tillander m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (vården av misshandlade kvinnor och barn m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (åtgärder mot sjukdomen toxoplasmos)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Ulla Tillander och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (beredskapssynpunkter på sjukvården)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 72 för reservation 12 av Göte Jonsson m. fl.

Prot. 1987/88:118
10 maj 1988

Plan- och bygglagen
samt vissa fastighets-
bildningsfrågor m. m.

Mom. 30 (avveckling av NUU)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1987/88:25 om tilläggsbudget II inom kommunikationsdepartementets område (prop. 1987/88:125 bil. 3).

Utskottets hemställan bifölls.

7 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

8 § Kammaren beslöt kl. 17.54 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

9 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

10 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:14 om plan- och bygglagen samt vissa fastighetsbildningsfrågor m. m.

Plan- och bygglagen samt vissa fastighetsbildningsfrågor m. m.

Anf. 63 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkande 14 behandlas motionskrav om vissa ändringar i plan- och bygglagstiftningen och vissa fastighetsbildningsfrågor. Vi står från centerns sida bakom huvuddelen av betänkandet. På tre punkter har vi emellertid skiljaktig mening. Det gäller för det första de handikappades ställning i samhällsplaneringen, för det andra lovpliktens omfattning för vatten- och avloppsanordningar och för det tredje sakägares möjlighet att få ersättning för förrättningskostnader.

I centerns partimotion Bo513 tar vi upp frågan om de handikappades möjligheter att påverka samhällsplaneringen. Deras möjligheter att påverka har ökat i och med plan- och bygglagstiftningens tillkomst. Vi menar emellertid att det som nu stadgas inte är tillräckligt. Att de handikappade har

möjligheter att påverka hur samhället planeras är så viktigt att det bör provas hur dessa möjligheter ytterligare kan förbättras. Jag vill härmed yrka bifall till reservation 4.

I reservationerna 9 och 10 berörs bygglovspliktens omfattning för vatten- och avloppsanläggningar. I den nuvarande lagstiftningen råder en skillnad i lovplikt för va-anläggning i fråga om småhus som är anslutna till det kommunala va-nätet beroende på om huset ligger innanför eller utanför samlad bebyggelse. Ligger huset inom samlad bebyggelse och är anslutet till kommunalt vatten- och avloppssystem krävs det bygglov. Ligger huset däremot utanför samlad bebyggelse behövs inte bygglov för att installera eller väsentligen förändra anordningar för vatten och avlopp. Om huset ligger utanför eller innanför vad man kallar samlad bebyggelse är i detta sammanhang fullständigt ovidkommande. Det är själva anordningen och förhållandet om huset är anslutet till kommunalt vatten- och avloppssystem eller inte som bör styra bygglovsplikten. Ett förbiseende har förmodligen skett vid utformningen av den nya lagen. En justering av lagen så att likabehandling kan ske är därför motiverad. Detta framförs i motion Bo535. Vi har från centerns sida reserverat oss till förmån för dessa krav, vilka framförs i reservation 9.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 9.

I reservation 10 behandlas lovpliktens omfattning för va-anordningar utanför byggnad. Det är en folkpartimotion som ligger bakom förslaget att man skall ändra det aktuella lagrummets ordalydelse. Förslaget berör samma lagrum som jag nyss tog upp när det gällde reservation 9. Även här finns en oklarhet i lagen som har uppstått oavsiktligt, såvitt jag kan förstå. Ett tillrättsläggande bör därför göras även i detta fall. Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 10.

I reservation 12 tas frågan om sakägares möjlighet att få ersättning för förrättningskostnader upp. I motion Bo419 av Nils G Åsling framförs förslag om att förbättra sakägares ställning i förrättningsförfarandet. Detta är en komplicerad materia, men det får inte hindra att man ger sig i kast med dessa problem. Hittills har regeringen tvekat. Fastighetsbildningsutredningen har behandlat detta och lagt fram förslag till förbättringar av sakägares ställning i detta fall. Vi anser att såväl utredningen som motionären har rätt i sina krav på förbättringar. Vi menar därför att regeringen bör lägga fram sådana förslag till förbättringar som framförs i motionen och i fastighetsbildningsutredningen. Jag ber därmed att få yrka bifall till reservation 12.

Låt mig sedan något kommentera reservation 14 om fastighetsbeteckningsreformen för Kopparbergs län. Detta är en fråga som vi har diskuterat i denna kammare i åtskilliga år. Diskussionen startade långt innan jag kom med i sammanhanget. Alltsedan vi från centern började driva kravet på att bevara sockennamnen i fastighetsbeteckningsreformen har detta krav gjort landvinning efter landvinning. Inte minst har kravet aktualiserats i arbetet med genomförandet av fastighetsbildningsreformen och medfört att man lyssnat på den kritik som framförts. Detta har gjort det möjligt att bevara våra gamla ortnamn och i många fall även sockennamn. Kraven i den motion som reservation bygger på syftar till att göra ytterligare en landvinning på detta område för att bevara sockennamnen i Kopparbergs län. Det tycker vi

från centern är bra. Därför har vi anslutit oss till kravet på tillstyrkande av denna motion. Jag ber att få yrka bifall till reservation 14.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i övriga delar.

Anf. 64 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkande nr 14 behandlas ett antal motioner rörande plan- och bygglagen samt vissa fastighetsbildningsfrågor.

Moderata samlingspartiet var kritiskt till att ett helt nytt lagverk infördes när PBL antogs. Vi ansåg att en reformering av den befintliga byggnadslagstiftningen hade varit bättre. Eftersom PBL nu trätt i kraft, föreslår vi att ändringar företas inom ramen för PBL.

Jag vill här ange de huvudsakliga synpunkter som bör vägleda det arbete med en reform av PBL som vi anser att regeringen snarast bör inleda.

Äganderätten utgör en viktig del i en demokrati och måste därför respekteras. Den som äger fast egendom bör också få utnyttja den så långt det är möjligt av hänsyn till grannar och andra med berättigade intressen. Om det finns behov av inskränkningar i äganderätten så bör ägaren kompenseras genom ersättning.

I konsekvens med detta bör systemet med genomförandetider avskaffas och byggrätten gälla utan tidsbegränsning.

Vidare anser vi att de obligatoriska översiktsplanerna bör avskaffas och ersättas med ett system, där kommunen själv får bestämma vilka översiktliga studier som den vill genomföra.

Kravet på områdesbestämmelser bör avskaffas. Dessa innebär bara skyldigheter för den enskilde, men inga rättigheter. Finns det behov av att markanvändningen regleras får det ske med detaljplaner. Men detaljplaner får å andra sidan inte användas för att reglera bort näringsfrihet och konkurrens i detaljhandeln. Inte heller bör detaljplaner användas för att bestämma vilka upplåtelseformer och lägenhetsstorlekar det skall vara. För att få en väl fungerande bostadsmarknad är det efterfrågan och hyresgästernas önskemål och behov som bör avgöra upplåtelseformer och lägenhetsstorlekar.

Införandet av kvalifikationsgränser för intrångsersättning är inte förenligt med demokratiska rättsprinciper och utgör ett hot mot äganderätten och bör därför avskaffas. Varje markägare bör garanteras full ersättning vid intrång.

Försörjningsproblemet när det gäller permanentbostäder i skärgårdsområdena får till stor del tillskrivas den restriktivitet som skärgårdskommunerna tillämpat när det gäller privata fritidsbostäder. Genom att tillgången på mark för fritidsbostäder varit otillräcklig har priserna på befintliga bostäder drivits i höjden av fritidshusköpare, vilket har fått till resultat att ortsbefolkningen på grund av höga fastighetspriser utestängts från marknaden.

Att införa ytterligare regleringar i form av ändringar i förköpslagen eller liknande regleringsåtgärder löser inte problemen. I stället bör kommunerna stimuleras att ställa mark till förfogande för ökad bostadsproduktion för både permanentboende och fritidsändamål.

Redan kort tid efter det att PBL trätt i kraft började den genomgripande regleringslagstiftningen uppvisa brister. Den tidigare byggnadslagstiftningen

gav utrymme för viss flexibilitet som medgav att undantag från bestämmelserna kunde göras i särskilda fall. Man kunde på så sätt förverkliga projekt som inte kunde förutses när planerna en gång kom till.

Genom den synnerligen restriktiva inställningen till mindre avvikelser som präglar PBL har regleringarna delvis gått i baklås. Det lilla utrymme som finns för att medge mindre avvikelser ger inte det handlingsutrymme som ibland behövs för att smidigt och praktiskt kunna uppnå en tillfredsställande lösning.

Resultatet har blivit totalstopp i kommunerna, förvirring eller att kommunerna och markägarna tvingats bekosta dyrbara planändringar för att ordna bagateller.

Vi noterar att regeringen har frågorna under övervägande, men vi föreslår att våra synpunkter ges regeringen till känna för att understryka nödvändigheten av förändringar.

När det gäller "lovfria komplementbyggnader", s. k. Friggebodar, förordar vi att byggnadsarean får uppgå till 15 m². På så sätt kan byggnaderna i många fall ges en mera tilltalande utformning, och användningsområdet kan utökas.

Av samma skäl vill vi tillstyrka att komplementbyggnader till småhus generellt kan ökas från 10 m² till 15 m² och att det utanför samlad bebyggelse inte bör råda någon lovplikt alls för sådana komplementbyggnader.

Herr talman! När det gäller fastighetsbeteckningsreformen vill jag anföra följande. Fram till senare hälften av 1970-talet har landets fastighets- och inskrivningsregister förts i böcker. Fastighetsdatareformen, som riksdagen fattade beslut om 1968 och 1970, innebär att ett för land och stad enhetligt ADB-baserat fastighetsdatasystem successivt byggts upp som ersätter de manuellt förda fastighets- och inskrivningsregistren. Reformen har genomförts länsvis i två femårstapper.

Vid införandet av reformen förutsattes att man skulle slå vakt om namnen i de dåvarande registren och att beteckningsbyten skulle ske med stor försiktighet, bl. a. för att de kulturvärden som namntraditionen representerar skulle bevaras. Förutom att det ur kultursynpunkt är nödvändigt att bevara sockennamnen vid fastighetsregistrering utgör sockennamnen också viktig information till såväl gemene man som allmänheten när det gäller fastighetens placering i verkligheten och inte bara i ett dataregister.

Fastighetsdatareformens införande och dess utformning har behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen. Bl. a. har frågan om socken eller kommun skall vara registerområde tagits upp. Riksdagen har avvisat motioner om att socken i stället för kommun skall vara registerområde.

I bil. 13 i årets budgetproposition anges att förberedelsearbetet med anledning av införandet av fastighetsdatareformen kommer att inledas i bl. a. Kopparbergs län. Herr talman! Jag har med anledning av detta i en motion begärt att sockennamn skall ingå i fastighetsbeteckningen vid övergång till dataregistrering i Kopparbergs län. Att låta socken vara registerområde torde numera inte vara möjligt. En utskottsmajoritet har avstyrkt motionen med hänvisning till att fastighetsdatareformen framskridit så långt och att den inte störningsfritt kan genomföras om principerna ändras.

Utskottsmajoriteten anför vidare att fastighetsdatareformen har den

största betydelse för bl. a. kreditväsendet och fastighetsomsättningen. Jag finner det anmärkningsvärt att socialdemokraterna så öppet visar sin nonchalans mot tradition och kulturella värden i vårt samhälle. Det är, herr talman, viktigt att vi inte avhänder oss viktiga och värdefulla kulturvärden när vi tar ny teknik i anspråk.

Datatekniken ger en unik chans att anpassa informationssökningssystemet till olika uppställda krav. Den medger flexibilitet, som vi i detta fall kan ta till vara om viljan finns. Jag finner, herr talman, inte någon anledning att falla till föga för de stelbenta och byråkratiska argument som utskottsmajoriteten har framfört.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5, 7, 8 och 14.

Anf. 65 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Bostadsmarknaden är en av de mest reglerade sektorerna i Sverige i dag. Det finns en lång rad statliga och kommunala instrument som styr byggandet i olika avseenden. Regelsystemet har med åren blivit så omfattande och svåröverskådligt att ytterst få – om någon – har överblick över och kunskap om alla bestämmelser.

Utvecklingen har gått så långt att man faktiskt kan påstå att regelverket föder sig självt. Det finns en uppenbar risk att det blir så detaljerat att de väsentliga regleringarna, sådana som måste finnas, skymms av oväsentligheter och smådetaljer. Byggnormer av olika slag har fått en sådan omfattning att de ur olika aspekter nödvändiga reglerna i det närmaste drunknar i en flod av detaljregleringar.

Det föreligger stor risk för att det omfattande och svåröverskådliga regelsystemet medför ökade kostnader för bostadssektorn – kostnader som den boende till sist får betala. Utgångspunkten för utformningen av byggnormer bör, enligt folkpartiets mening, vara att regleringen endast omfattar sådana krav som är nödvändiga med avseende på de boendes hälsa och säkerhet, regleringen av energifrågor samt handikapptillgänglighet.

Plan- och bygglagen har varit i funktion i snart ett år. Under hela reformarbetet betonade folkpartiet vikten av en ny och modern lagstiftning på detta område, men vi ansåg också att regeringens förslag hade så allvarliga brister att det måste avslås och ersättas av ett nytt förslag.

I vår reservation till bostadsutskottets betänkande 1986/87:1 angav vi ett flertal punkter, där vi anser att plan- och bygglagen har brister. Våra förslag till förändringar har främst syftat till att stärka den enskildes ställning. Vi anser att lagen har sådana brister att det redan nu finns anledning att göra en översyn, som bl. a. bör syfta till följande förändringar:

Den enskildes ställning bör framhåvas tydligare. I stället för att i lagen skriva att mark får bebyggas om det är lämpligt ur allmän synvinkel bör lagen utformas så, att det finns en rätt att bygga men att den kan inskränkas beroende på allmänna intressen. Härigenom utformas lagen i enlighet med Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna.

Vi menar vidare att genomförandetiderna normalt skall vara 15 år. Minimitiden skall vara tio år, och någon maximitid skall inte finnas.

Kommunerna skall inte ges möjlighet att utan normalt expropriationsförfarande lösa in mark som inte har bebyggt sedan genomförandetiden har löpt ut.

Kommunernas möjligheter att besluta att åtgärder får vidtas utan krav på bygglov bör utökas väsentligt, t. ex. åvseende byggande av garage, förråd och bastu.

Det skall inte vara möjligt att i en detaljplan reglera handelns utveckling. Jag skall strax återkomma till detta.

Klimatdata bör beaktas vid bebyggelseplanering.

Att energiförsörjningsproblemen blir stora i framtiden är vi alla väl medvetna om i dessa dagar. Det är därför viktigt att använda sig av alla till buds stående medel för att spara energi. Samtidigt har det under senare år vuxit fram en allt starkare medvetenhet och kunskap om vikten av att ur energihushållningssynpunkt beakta klimatologiska förhållanden vid placering och utförande av byggnader. Det gäller att ta hänsyn till orientering i väderstreck, vanligen rådande vindförhållanden, befintlig växtlighet, områdets typografi och antal soltimmar samt byggnadens utformning med avseende på t. ex. skuggande byggnadsdelar etc. Genom att man redan vid bebyggelseplaneringen tar hänsyn till klimatdata av detta slag skapas förutsättningar för att byggnaderna placeras på ett sätt som främjar god energihushållning. Att använda sig av klimatdata är ett sätt att försöka nedbringa energiförbrukningen.

Genom plan- och bygglagen kan kommunerna i sina detaljplaner reglera byggnaders användning. Vi tar upp detta i reservation 2.

Det är samtidigt viktigt enligt folkpartiets uppfattning att etableringsfrihet, konkurrens och näringsfrihet får råda. Dessa element ingår i den marknadsekonomi folkpartiet eftersträvar. Etableringar av exempelvis affärer föregås ofta av ganska omfattande marknadsundersökningar, men det är först i efterhand som det kan konstateras om en etablering varit riktig eller inte. Svaret får man först när man ser om konsumenterna använder sig av de tjänster som erbjuds eller ej. Det är med andra ord konsumenterna som enligt vår uppfattning skall avgöra vad som är lämplig lokalisering av handeln. Jag yrkar bifall till reservation 2.

I motion Bo422 har Ulla Orring pekat på ett problem som gäller kallelseförfarande vid fastighetsbildningsförrättningar. Vi behandlar detta i reservation 13.

Det kan synas vara tillfredsställande, som utskottsmajoriteten säger, att hänvisa till och avvakta den översyn som pågår inom lantmäteriverket när det gäller kallelseförfarande vid fastighetsbildningsförrättningar. Men där har ännu ingen förändring skett trots att fastighetsbildningsutredningen redan 1986 påpekade det allvarliga med nuvarande kallelseförfarande. Utredningen ansåg att om man ville undvika rättsförlust för den enskilde borde en reformering av gällande regler äga rum.

Ulla Orring pekar i sin motion på ett sakläge. Det handlar om en änka och hennes son som har en fastighet i Sävar, Umeå. Fastigheten ägs till en tredjedel av mor och son och till två tredjedelar av två andra. Dessa fick kallelse till ett sammanträde om en vägförrättning. I kallelsen stod att bl. a. följande frågor skulle behandlas: vägsträckning och standard, kostnader och bidrag samt båtnadsområdets avgränsning. Vidare stod det att man skall bilda samfällighetsförening, varvid bl. a. stadgar skall antas och styrelse väljas. Kvinnan i fråga – hon är sjuklig och sonen handikappad – ringde och

*Plan- och bygglagen
samt vissa fastighets-
bildningsfrågor m. m.*

meddelade muntligt till den bybo hos vilken förrättningen skulle gå av stapeln att varken hon eller sonen skulle infinna sig. De önskade inte någon väg, eftersom de hade sin utfart och kommunikation åt det motsatta hållet. Hon trodde att detta meddelande skulle vara tillräckligt och att hon därmed klart hade markerat att hon inte önskade delta i vägprojektet.

Märk väl att i kallelsen angavs ej att beslut skulle fattas om allas medverkan i projektet och att den som inte motsatte sig skulle vara med att betala. Kallelsen ger inte den som ej är van vid att handskas med myndigheter tillräcklig upplysning. Familjen kallades ej när förrättningen vid ett senare tillfälle avslutades. Myndigheten tog ej heller direkt kontakt med familjen. Saken uppenbarades först när mor och son tillställdes ett krav på förrättningen och då vardera mor och son påfördes en kostnad på 12 000 kr. Och inte nog med detta: även framdeles är de skyldiga att betala byggkostnader och underhåll till kostnader som är svåra att förutse.

Kvinnan har skrivit till justitieministern, vars svar är till intet förpliktigande. Justitieministern skriver bl. a.: Ditt fall har på ett klagörande sätt belyst det nuvarande regelsystemet i praktisk tillämpning.

Vi menar att man måste ändra på detta tingens förhållande. Jag yrkar bifall till reservation 13.

Slutligen, herr talman, tar vi i reservation 10 upp lovpliktens omfattning för va-anordningar utanför byggnad. I plan- och bygglagen talas i dag om lovplikt endast när det gäller vatten och avlopp i byggnad. Utanför byggnad och fram till anslutningspunkten vid tomtgräns råder inte någon lovplikt. Det finns risk för att det kommer att trassla till en hel del i framtiden om man inte har lovplikt beträffande ledningarna, eftersom man då inte vet hur de är dragna. Det kan röra sig om ganska stora områden. Det kan vara ledningar på upp mot flera hundra meter i ett bostadsområde, där således inte någon lovplikt råder. 8 kap. 1 § bör därför ändras i enlighet vad som föreslås i reservation 10.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som folkpartiet står bakom.

Anf. 66 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall i detta sammanhang uppehålla mig vid ett par frågeställningar som har att göra med de reservationer där mitt namn finns med. Men först skulle jag vilja kort kommentera frågan om fastighetsbeteckning och sockennamn. Det är en gammal fråga, som också utskottets ordförande erinrade om inledningsvis här. När jag för min del har tagit ställning på det sätt som jag gjort, dvs. för utskottsmajoriteten, har jag gjort det mot bakgrund av de diskussioner som jag varit med om under tidigare år. En reform av det här slaget måste få tid på sig att kunna genomföras. En förändring av det slag som föreslås i motionen beträffande Kopparbergs län skulle föranleda rätt stora olägenheter i ett skede då fastighetsdatareformen fortfarande håller på att utvecklas och kan komma att beröra betydligt fler områden än motionären har avsett. Enligt min uppfattning skulle det kunna innebära betydande olägenheter, förseningar, extra kostnader m. m. om fastighetsbeteckning med sockennamn skulle göras till regel och norm för det överföringsarbete som pågår. Den kulturhistoriska aspekt som har tagits upp

i motionen kan tillgodoses utan att man gör den här förändringen.

Sedan till de två reservationer som an knyter till en vpk-motion beträffande handikappades och handikapporganisationers rätt i fråga om remiss- och samrådsförfarande enligt plan- och bygglagen. Även om den nya plan- och bygglagen har tillämpats endast i knappt ett år och det kanske kunde tyckas vara för tidigt att dra några slutsatser, står det ändå klart att de handikappades och handikapporganisationernas ställning och möjligheter att komma in i bilden är otillfredsställande. I den nya lagen har klart sagts ut att den skall främja jämlika levnadsförhållanden och skapa förutsättningar för jämställdhet mellan män och kvinnor.

Det finns exempel som visar att man i en del kommuner inte tillräckligt har beaktat bl. a. krav på hissar, orienterbarhet för synskadade och handikapp-tillgänglighet över huvud taget. Handikapprörelsen har för sin del uttryckt oro över detta. Det är motivet för den motion som vi har väckt från vpk och för reservation 6, som jag vill yrka bifall till.

Dessutom vill jag yrka bifall till reservation 4, som handlar om de handikappade och samhällsplaneringen och som utskottets ordförande redan har kommenterat.

Anf. 67 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Jag måste fråga Tore Claeson hur han kan påstå att tillägg av sockennamn vid fastighetsregistreringen inte skulle tillföra någonting. Det är ett påstående som jag inte kan förstå.

Så mycket mer dyrbart behöver det inte bli. Datorn ger oss ju oanade möjligheter att enkelt och billigt vara flexibla just beträffande register. Därför har jag svårt att förstå varför utskottsmajoriteten är så stelbent och byråkratisk. Det kan inte handla om något annat än ovilja.

Anf. 68 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag sade inte att det inte skulle tillföra någonting. Däremot sade jag att de kulturhistoriska värdena kan beaktas utan att man gör den här förändringen.

Jag sade vidare att om man skulle genomföra den reformen skulle det dels kosta mycket pengar, dels förorsaka betydande förseningar av hela reformarbetet. Det var ungefär de argument som jag anförde – inte det Margareta Gard tog upp.

Anf. 69 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Att det skulle kosta så mycket pengar har jag svårt att förstå. Jag kan inte heller förstå att det inte skulle tillföra några kulturvärden. Den här frågan har debatterats i vårt län ganska länge och ganska omfattande, och man anser att det är viktigt att få in sockennamnet i registerbeteckningen.

Anf. 70 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande 14 behandlar plan- och bygglagen. Det har under den allmänna motionstiden, under flitens tända lampa, författats en rad motioner av riksdagskolleger med stora förväntningar och synpunkter på plan- och bygglagen.

I stort sett kan man säga att det finns en mycket bred majoritet bakom förslaget att i varje fall i nuläget inte ändra på plan- och bygglagen. Det är socialdemokraterna, centern och vpk som står bakom betänkandet, med något enstaka undantag. Plan- och bygglagen är en bra lag, som har kommit för att stanna. Möjligheten att ändra på nuvarande lagstiftning skjuts på framtiden.

Skälet till majoritetsskrivningarna är för det första att nuvarande lagstiftning har tillämpats under rätt kort tid och för det andra att de signaler som hittills framkommit är långt ifrån entydiga. Att i det läget gå in och snabbt ändra på lagen är vi inte beredda till. Vi tycker att även motionärerna och reservanterna bör hysa förståelse för denna argumentation.

Utskottet har under hösten företagit ett antal utskottsresor, bl. a. till Karlstad och Borås. Vi har mött kritik från vissa byggentreprenörer och beställare, som i allmänna ordalag har fört fram kritik mot den ökade besvärsrätten. Antalet sakägare har ju drastiskt ökat – och därmed antalet överklagningar.

I princip tycker vi att det är bra att hyresgästerna har fått ökad rätt att föra talan och klaga hos myndigheterna på planer och bebyggelse. Hyresgästerna likställs med egnahemsägare, fastighetsägare och övriga intressenter. Skulle det framdeles visa sig att s. k. okynnesöverklagningar sker, då får väl den saken utvärderas.

Det handlar om en svår avvägning. Ibland kan bostadsplaner försenas och kostnadsfördyringar uppstå som till syvende og sist drabbar blivande hyresgäster. Departementet är observant på frågan och följer den.

I betänkandet behandlas också va-lagen och vissa frågor på fastighetsbildningsområdet. Utskottet tillstyrker en s-motion om preskriptionsreglerna vid olovligt byggande samt en moderatmotion som gäller utredning om möjligheterna att sänka kostnaderna för fastighetsbildning m. m.

Med denna allmänna motivering skall jag gå över till att kommentera de reservationer som har fogats till betänkandet.

I reservation 1 återkommer moderaterna med sin kritik av PBL. Det är äganderätten och systemet med genomförandetider som ifrågasätts. Det är översiktsplanerna som bör avskaffas. Det är områdesbestämmelserna som skall bort.

Detaljplanerna skall kommunerna inte kunna använda för att exempelvis reglera handel, upplåtelseformer och storleken på lägenheter som får byggas. Kvalifikationsgränserna för intrångsersättning bör avskaffas etc. Vi känner igen argumenten. De är ett eko från det förgångna.

I reservation 2 av folkpartiet är andan densamma. Här finns liknande uppfattningar som framförs i reservation 1. Det är nyliberalismen som är lösningen i fråga om den enskildes fri- och rättigheter. Genomförandetiderna för detaljplanerna skall vara minst tio år och helst mer. Någon övre gräns skall inte fastställas osv. Även här återkommer man till möjligheten att reglera handeln i detaljplaneringen.

Ersättningsreglerna kritiseras. Vidare vill folkpartiet aktualisera ytterligare möjligheter för kommunerna att slopa bygglovsplikt för smärre tillbyggnader.

Herr talman! Alla skall ges rätt att utföra mindre om- och tillbyggnader.

även om dessa skulle stå i strid med detaljplan eller andra bestämmelser. Påbörjat detaljplanearbete får pågå under högst två år och förhandsbesked skall gälla i minst ett år. Det är det budskap som folkpartiet går ut med. Klimatdata bör beaktas vid bebyggelseplanering, vilket redan sker i dag. Många av förslagen i motionerna är redan i dag tillgodosedda i plan- och bygglagen. Det är ett feltänkande som präglar folkpartiets och moderaternas inlägg i debatten. Det gäller bl. a. i fråga om förhandsbesked och byggnadslov, som enligt motionärerna inte skall kunna vägras under längre tid än två år.

De krav som reservanterna här framför är redan kända. De har tidigare avvisats av en mycket bred riksdagsmajoritet. Även när det gäller genomförandetiderna för detaljplanerna avvisar vi reservanternas krav.

Att helt avskaffa reglerna om genomförandetid eller att utsträcka tidsramarna är enligt vår uppfattning inte bra. Det var ju här vi hade läsningarna i den förra lagstiftningen. Var vi än befann oss ute i landet, så mötte vi problem med inaktuella planer och missnöjda parter i alla led. Det finns överväldigande skäl för att behålla tingens nuvarande ordning beträffande genomförandetidernas längd osv.

Det moderata kravet på ett avskaffande av översiktsplaneringen och områdesbestämmelserna är för mig en gåta. Hur skulle det se ut om inte kommunerna upprättade en översiktsplan? Det här är ofta fråga om en lång och tidsödande process. Det är en grundförutsättning både för samhället och för den enskilde att kunna forma vissa givna riktlinjer för den framtida utvecklingen.

Så till frågan om att i detaljplan reglera handel. Det är en fråga som ofta berör trafiken till och från försäljningsstället. Det förhåller sig inte så, som folkpartiet genom Biörsmark nyss gjorde sig till tolk för i talarstolen, att detta är en fråga för de fria marknadskrafterna, eller hur han nu uttryckte sig. Det handlar inte bara om kunderna och om marknadsekonomin, herr Biörsmark, utan det gäller också trafikförsörjning och parkeringsfrågor. Det är frågor där kommunen naturligtvis vill vara med och leka och ha ett ord med i laget. Vi tycker att det bör finnas en lagreglering för handeln.

Folkpartiets krav på ökad frihet från bygglov kan verka tilltalande vid ett första påseende. Jag har emellertid svårt att förstå reservanterna i denna del. Såsom kraven i motionen är utformade skulle det i många fall leda till ett virrvarr. Avslag på reservation 1 och 2, herr talman.

Reservation 3 gäller permanentbostäder. Frågan har tidigare behandlats i utskottet. Riksdagen har beställt en utvärdering av nuvarande bestämmelser. Om ytterligare instrument måste tillföras, i det här fallet beträffande skärgårdskommunerna, så förväntar vi oss att regeringen kommer med ett sådant förslag. Jag vill i detta sammanhang gärna framhålla att vi känner stark oro för den snabba förvandling som sker inom dessa skärgårdskommuner – därav det till regeringen redan gjorda tillkännagivandet. Att i denna del följa reservanternas linje är meningslöst. Länsstyrelserna har ingen mark, utan det är kommunerna som äger marken och som har någonting att säga till om i detta sammanhang. Därför skulle reservanternas krav i denna del klinga ganska ohörda. Vi tror således inte på den linje som reservanterna i reservation 3 förespråkar.

I reservation 4 av centern och vpk tar man upp de handikappades situation. Jag vill erinra om att plan- och bygglagen ytterst syftar till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda levnadsförhållanden. Stort utrymme ges för de handikappade och deras organisationer att aktivt delta vid utformningen av samhällsplaneringen i stort. Vi har i princip ingen annan uppfattning än reservationerna. Det är och förblir angeläget att boendemiljön utformas så, att alla får tillgång till bostäder, service, handel osv. De nuvarande reglerna är utformade så att de i hög grad stöder en sådan utveckling. Jag yrkar avslag på reservation 4.

Reservation 5 är en enda lång klagovisa av moderaterna. De förfasar sig över plan- och bygglagens härjningar ute i landet. Moderaterna hyllar den tidigare lagstiftningen, som om denna var ett underverk. Jag citerar ur reservationen:

”Den tidigare byggnadslagstiftningen gav utrymme för en flexibel inställning till planerna genom att undantag kunde medges i särskilda fall från de eljest bindande bestämmelserna.”

Jag skall inte citera ytterligare ur moderaternas reservation, herr talman. Det råder väl emellertid inget tvivel om att många av oss i detta parlament minns moderaternas klagan i högan sky över den förra lagstiftningen. Georg Danell, som satt som planminister under viss tid, administrerade den dåvarande lagstiftningen under högljudda klagorop. Antalet dispenser bara växte och växte, och något måste göras. Det var vad vi fick höra på den tiden. Har ni glömt detta, moderaterna och Margareta Gard? I varje fall ger ni sken av det i dag, med tanke på vad ni skriver i er reservation till betänkandet.

Moderatreservationen andas missnöje och klagan. Där nämns tvångströjor och att det mer eller mindre skulle råda totalstopp ute i landet. Titta på den senaste statistiken! Det är just nu som byggandet börjar ta fart ute i landet. Plan- och bygglagen är en faktor när det gäller att klara dessa frågor.

Känner ni er akterseglade, eller vad är det fråga om? Sjung ut! Ibland undrar man om moderaterna i bostadsutskottet följer frågorna ute på fältet. Jag har mött många kommunala företrädare, inkl. moderata kommunalråd och moderata byggnadsnämndsordförande, som har sagt att PBL har kommit för att stanna och att lagen i princip är bra. Jag tror inte att ni har folket ute på fältet med er när ni framför kraven i er reservation.

Såsom jag inledningsvis sade följer man inom departementet frågan om överklagningarna med stort intresse. Frågan övervägs således av regeringen, varför några tillkännagivanden från riksdagens sida inte är erforderliga. Jag yrkar avslag på reservation 5.

I reservation 6 vill vpk utöka sakägarkretsen. Partiet vill införa regler som jämställer handikapprörelsen med hyresgäströrelsen.

Vi delar uppfattningen att de handikappade bör ges insyn och medbestämmande. Vi anser emellertid att de handikappade bör kunna ges möjligheter att på sedvanligt sätt föra sin talan i hyresgäst- eller annan organisation.

I reservation 7 vill man öka tillåtna 10 m² till 15 m². Här kan kommunerna i dag, med stöd av plan- och bygglagen, utfärda generella bestämmelser för vilken max- eller minimiyta som skall tillämpas. Sådana utfärdanden kan göras i områdesbestämmelserna. Det som föreslås i reservationen är att slå in öppna dörrar. Jag yrkar avslag på reservation 7 och samtidigt även avslag på

reservation 8, som är en indirekt följdreservation.

Reservationerna 9 och 10 behandlar lovpliktens omfattning när det gäller va-anordningar. I motion Bo535 begärs en lagändring för att undanröja den enligt motionärerna olämpliga ordningen att va-anordningar för småhus utanför samlad bebyggelse skall vara befriade från krav på bygglov även i de fall de skall vara anslutna till det kommunala va-nätet. I motion Bo530 av folkpartiet görs gällande att bygglov inte krävs för va-ledningar i marken utanför byggnad. Motionärerna begär regeringsförslag om ändring i PBL, så att lovplikt skall gälla även för denna del av en va-installation.

Som framgår av redogörelsen i betänkandet, herr talman, finns det möjlighet för det allmänna att utöva den kontroll som reservanterna och motionärerna är ute efter. Utskottet förutsätter vidare att frågan blir föremål för närmare studier av regeringen, t. ex. i samband med det arbete med en ny byggnorm som för närvarande pågår på departementet. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionen. Jag yrkar därför avslag på reservation 9.

Beträffande reservation 10, som gäller lovpliktens omfattning för va-anordningar utanför byggnad, menar vi att departementschefen i samband med sin proposition om plan- och bygglagen uttryckligen framhöll att det inte innebär någon ändring i förhållande till den tidigare gällande ordningen. Vid riksdagsbehandlingen gjordes ej heller någon erinran mot propositionen i denna del. Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns tillräckliga skäl för att tillfoga orden "i byggnader" i den nu gällande bestämmelsen. Vi menar att detta redan har uppmärksamats. Vi utgår också från att frågan om formulering kan lösas vid kommande överväganden beträffande PBL:s avfattning i skilda hänseenden. Därmed yrkar jag avslag på reservation 10.

När det gäller preskription i fråga om olovligt användningssätt föreslår utskottet att riksdagen skall göra ett tillkännagivande. Utskottet tillmötesgår motionärerna och uttalar att det är lämpligt att regeringen återkommer i frågan, eftersom det nu finns vissa oklarheter i preskriptionsreglerna i PBL. Regeringen bör närmare definiera en klarare målsättning.

Dispens från va-lagens regler om avgiftsskyldighet behandlas i folkpartireservationen nr 11. Folkpartiet är helt ensamt om detta förslag. Vi i utskottsmajoriteten tycker att det är en helt orimlig tanke som man för fram i denna reservationen. Det här är ingen stor och typisk stridsfråga, vågar jag säga. I folkpartimotionen, som ligger till grund för reservationen, föreslås att regeringen skall ges i uppdrag att utreda ett dispensförfarande för äldre bebyggelse, så att sådan bebyggelse med fungerande va-anordningar skall slippa anslutning till kommunala va-nät.

I praxis torde den här frågan skötas ganska bra ute i kommunerna. Den är som sagt ingen stor stridsfråga. Avgiften kan i vissa fall vara närmast symbolisk. Det kan också noteras att va-lagen inte innefattar någon skyldighet för fastighetsägare att ansluta sig till en allmän va-anläggning. Ägarens skyldighet är att betala en viss avgift. Jag yrkar avslag på reservation 11.

När det gäller fastighetsbildningsfrågor hemställs i motion Bo411 att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till förenklad lantmäteriförrättning. Utskottet tillmötesgår motionärerna. Motionen får sitt gillande av utskottet, som gör ett uttalande. Utskottet understryker det angelägna i att

en utredning om fastighetsbildningskostnader görs, en utredning som också belyser själva förrättningsförfarandet, som utskottet befarar kan hamna vid sidan om.

I motion Bo419 aktualiseras frågor om kostnaderna för lantmäteriförrättningar. Utskottsmajoriteten menar att denna fråga redan är uppmärksamrad och att lantmäteriverkets pågående arbete bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför motion Bo419. Jag yrkar avslag på reservation 12.

Så till kallelseförfarandet vid förrättning. I motion Bo422 menar motionären att gällande ordning inte är tillfredsställande. Utskottet påpekar att lantmäteriverket fått i uppdrag att undersöka denna fråga närmare vad gäller tidsutdräkt m. m. Lantmäteriverket är nu närmast inne på att lämna nya myndighetsföreskrifter eller allmänna råd till fastighetsbildningsmyndigheterna. Utskottet är i det läget inte berett att ta något initiativ rörande kallelseförfarandet. Jag yrkar avslag på reservation 13.

Slutligen skall jag ta upp reservation 14, som många talare här har varit inne på. I motion Bo430 av Margareta Gard föreslås en annan tingens ordning vad gäller den framtida fastighetsdatareformen.

Margareta Gard vill ha en utökning av dataregistret, så att sockentillhörigheten automatiskt finns med vid olika registerförfrågningar. Motionären framhåller främst kulturhistoriska skäl för denna åtgärd.

Herr talman! Vi har en tradition i utskottet att så långt som möjligt förena kultur och tradition med modern datateknik. I det här fallet har vi inte kunnat enas. Vi har tidigare gjort ett enda undantag, och det gäller Gotland med dess speciella förhållanden. Sakförhållandet är följande:

Fastighetsdatareformen har nu hunnit så långt att drygt 2 miljoner fastigheter i elva län har förts över till fastighetsregistret. Överföringstakten uppgår till ca 330 000 fastigheter per år. En förutsättning för ett fortsatt störningsfritt genomförande av reformen är att anspråken på registrets uppbyggnad och innehåll inte väsentligen ändras. Den enda modifikation som förutsetts kan komma att gälla Gotlands län och kommun. De unika förhållandena där – det finns över 90 socknar i samma registerområde – leder till att samma fastighetsnamn förekommer i mer än en socken i uppskattningsvis drygt hälften av fallen. Vilken lösning som skall sökas för Gotland är ännu inte klart.

I Kopparbergs län föreligger inte samma förhållanden som på Gotland. Antalet socknar per kommun uppgår till i medeltal tre, och andelen kollisionsfall kan inte bedömas som särskilt hög. Det förutskickade undantaget för Gotland kan därför inte i dagens debatt åberopas som ett skäl för att göra någon särlösning för Dalarna.

I förlängningen av motionärens yrkande ligger därför tanken på en omläggning av reformen såväl för den del av landet där dataöverföringen återstår som för den del där överföringen redan skett.

Herr talman! Utskottets skrivning beror inte på någon nonchalans från majoritetens, socialdemokraternas och vpk:s sida. Det är reella fakta att ett bifall till motionärens yrkande skulle försena dataöverföringen för hela landet. Därför har vi valt att säga att vi inte klarar av en särlösning för Dalarna. Med bl. a. denna motivering beträffande fastighetsbeteckningsreformen för Kopparbergs län avstyrker utskottet motion Bo430 av Margareta Gard.

Om det, sedan dataöverföringen avslutats för hela landet, finns behov av att justera innehållet i fastighetsregistret, t. ex. för att ytterligare markera sockentillhörigheten, ja då, herr talman, får denna fråga åter tas upp och bedömas mot bakgrund av de allmänna erfarenheter som vunnits under överföringsarbetet. Med denna motivering yrkar jag avslag på reservation 14.

Jag yrkar alltså avslag på samtliga reservationer fogade till betänkandet och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 71 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Magnus Persson säger att PBL har tillämpats under alltför kort tid för att man skall kunna göra en utvärdering. Ja, om man skall göra en mer omfattande utvärdering, är det klart att tillämpningstiden är ganska kort, men det finns vissa saker som är uppenbara och som man inte behöver ha så lång tid på sig att fundera över, bl. a. det som vi tar upp i reservation 10 om bygglovsplikt för va-anläggningar. Magnus Persson tillstår ju själv att när lagen skrevs var tanken den, att det inte skulle bli någon förändring mot tidigare. Varför då inte uttrycka det i lagtexten? Det enda vi ber om är ju att det som i dag anses vara praxis också skall stå i lagen. Problemet i dag är att det inte gör det. Det är ganska vanligt att bygglovsplikt inte tillämpas när det gäller anslutning av vatten och avlopp mellan hus och anslutning vid tomtgränsen. Det behövs ingen större utredning om det här – det borde man kunna klara av ganska lätt.

När det gäller detaljhandeln finns det en hel del exempel ute i landet på hur klåfingriga kommunalpolitiker styr detaljhandeln på olika sätt: I Norrköping finns ett sådant exempel. Det har pågått i många år. Man har försökt förhindra en mycket populär detaljhandel. I förra veckan såg jag att politikerna äntligen hade fallit till föga för trycket från de boende i området, så att denna detaljhandel kan få vara kvar. Det skall inte behöva ta år att avgöra den typen av ärenden. Den ifrågasvarande regeln bör avskaffas med det snaraste.

Vad gäller storleken på Friggeboden så är det riktigt som Magnus Persson säger att man i en kommun kan tillåta byggande av en Friggebod med en yta av upp till 15 kvadratmeter. Vi menar att detta generellt skulle gälla för Friggeboden – att den skulle kunna få vara upp till 15 kvadratmeter. Friggeboden skulle därigenom få byggas på ett friare sätt.

Anf. 72 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Det är en intressant upplysning som Magnus Persson ger här, när han säger att de moderata reservationerna är ett eko från det förgångna. Äganderätten tillhör det förgångna. Rättssäkerheten tillhör det förgångna. Med PBL har vi alltså tagit första steget mot att konfiskera egendom. Jag kan inte tolka Magnus Perssons uttalande på annat sätt än att så måste det vara.

Sedan säger Magnus Persson när det gäller byggrätterna att det var här vi tidigare hade låsningar. Nej, det var inte några låsningar från deras sida som ville bygga – problemet var att kommunerna satte upp byggnadsförbud. Det är inte alls detsamma som att man nu vill ha byggrätten kvar tills man bygger och inte ha den begränsad. Här finns alltså stora skillnader när det gäller vem det är som sätter upp förbud.

När det gäller detaljplaneringen och handeln vill jag säga att det faktiskt sker en detaljreglering av handeln. Det kan inte vara rimligt att man i detaljplan skriver in vilket varusortiment som skall finnas t. ex. på en bensinstation – det har man faktiskt möjlighet att göra. Det motsätter vi oss. Det måste vara kundernas efterfrågan som styr varusortimentet.

Magnus Persson säger att vi klagade på den tidigare byggnadslagstiftningen och att vi nu klagat även på PBL. Ja, visst gör vi det. Vi tyckte inte att den gamla lagstiftningen var bra till alla delar, och vi tycker inte heller att PBL är bra till alla delar. Men det finns inslag i båda lagstiftningarna som har fördelar. Därför tyckte vi, när man införde PBL, att det hade varit bättre att ändra i den gamla lagstiftningen.

Även Magnus Persson tycker, såvitt jag förstår, att det finns brister men att det nu är för tidigt att åtgärda dem, därför att lagen har varit i kraft för kort tid. Det tycker jag är ett dåligt argument. Anser man att det finns brister skall man omedelbart åtgärda dem. Man skall inte fortsätta med en bristfällig lagstiftning bara för att den är ny. Den argumentationen kan jag inte begripa.

På grundval av våra synpunkter när det gäller dispenslagstiftningen sade Magnus Persson att vi moderater inte följer arbetet på fältet. Det gör vi visst! Vi tar till oss av vad man upplever ute i kommunerna. Det finns brister i PBL.

Anf. 73 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Som motiv för att avstyrka vpk-motionen om att handikapporganisation som är ansluten till riksorganisation skall ges samma ställning som exempelvis hyresgästorganisation när det gäller remiss- och samrådsförfarande anförde Magnus Persson: I hyresgästorganisation eller i annan organisation får de handikappade organisationerna ge sin mening till känna. Hur tokigt det än verkar när jag nu tittar på mina anteckningar uppfattade jag att Magnus Persson sade någonting sådant. Jag måste faktiskt fråga mig om jag hörde rätt. Det skulle betyda att man skall hänvisa HCK som organisation till att vända sig till andra organisationer för att få det inflytande som det vore naturligt att HCK hade.

Jag hoppas att Magnus Persson, om han uttryckte sig som jag uppfattade det, ändå inte menar att det skall vara så. Det sägs i PBL att bl. a. handikapporganisationer skall beredas tillfälle till samråd. Handikapporganisationerna har såvitt jag vet för inte så länge sedan uppvaktat samtliga partier och framfört bl. a. synpunkten att man borde beredas samma rätt och samma ställning som exempelvis hyresgästorganisation har. Vi har från vpk:s sida följt upp det, därför att vi tycker att det är ett riktigt krav. Vi framförde det kravet redan då den nya plan- och bygglagen antogs. Vi fick inte gehör för det då, och vi har inte fått det i det här betänkandet, men jag kan försäkra att vi återkommer för att slå vakt om de handikappades intressen i det här sammanhanget.

Anf. 74 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att det inte var det tyngsta argumentationsarteriet som Magnus Persson riktade mot de centermotioner och -reservationer som behandlas i betänkandet. Jag skulle ändå vilja anlägga några synpunkter på de kommentarer han gjorde till de reservationer som vi från centerpartiet här står bakom.

Först sade Magnus Persson att det i grunden inte finns några delade meningar mellan reservanterna och majoriteten när det gäller de handikappade och samhällsplaneringen. Det kan jag möjligen tänka mig, men då frågar jag mig varför vi inte kunde ha fått vår motion tillstyrkt.

Jag konstaterade i mitt anförande att den nya plan- och bygglagen har inneburit klara förbättringar när det gäller de handikappades möjligheter att delta i och påverka samhällsplaneringen. Men det utesluter inte att man måste gå vidare och se om man inte kan ytterligare förbättra dem. För centerpartiets sida har vi den principiella utgångspunkten att det inflytandet måste läggas så lokalt och decentraliserat som över huvud taget är möjligt.

När det sedan gäller reservationerna 9 och 10, om lovpliktens omfattning för va-anordningar för småhus, noterade jag att man skall uppmärksamma saken i arbetet med de nya byggnormerna. Jag vill då erinra om att en byggnorm ändå inte kan ta över en direkt lagstiftnings innebörd. Jag tyckte mig i Magnus Perssons anförande höra att majoriteten inte var beredd att göra justeringar av PBL just nu, eftersom den lagstiftningen hittills varit i kraft under så kort tid, men jag förstår att man är beredd att så småningom göra det. Då kanske vi inte har några delade uppfattningar i sak när det gäller de smärre justeringar som bör göras.

Anf. 75 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Först några ord till herr Biörsmark.

Vi tycker generellt sett att PBL varit i kraft för kort tid för att göra en utvärdering av den och för att företa några revulutionerande förändringar i den. Det finns också vissa missförstånd i sammanhanget.

När det gäller detaljhandeln har Margareta Gard och Karl-Göran Biörsmark återkommit och sagt att det finns klåfingriga kommunalpolitiker. Vi menar att både trafikfrågorna och exempelvis parkeringsfrågorna kan vara ett skäl till att man måste ha kommunen med som en part när det gäller detaljplanen. Det klarar inte marknadskrafterna ensamma. Den lagbestämelsen var efterfrågad av många innan plan- och bygglagen kom. Jag tror inte heller att den missbrukas i den omfattning som ni här försöker göra gällande.

I moderaternas reservation nr 5 t. ex., Margareta Gard, konstruerar man motsättningar som inte finns ute i kommunerna. PBL är bra, och jag tycker att det vore bra om moderaterna vidgade vyerna och blickade framåt i stället för bakåt. Den gamla lagstiftningen är borta, och plan- och bygglagen har kommit för att stanna.

Tore Claeson, vad jag sade var att handikapporganisationerna har samråd. Det sker i dag ett vidgat samrådsförfarande ute i kommunerna. Men man vill inrätta en regel, och det är kanske just i det stycket vi har delade meningar. En handikappad kan ju vara medlem i en hyresgästförening eller i en egnahemsorganisation och kan även den vägen påverka hur det skall se ut i framtiden. Här tror jag inte det finns några stora delade meningar mellan reservanterna och oss, och det försökte jag uttrycka i mitt anförande.

Sedan är det möjligt att man framdeles får titta på det här, om det skall vara ett regelverk. I dagsläget är vi emellertid inte beredda att tillmötesgå reservanterna i den delen.

Detta var delvis ett svar till centern också.

Beträffande va-pliktens omfattning och byggnormer menar jag att det krävs förändringar både i byggnormen och via lagstiftning framdeles, men inte heller här har vi några stora delade meningar.

Sammanfattningsvis kan sägas att plan- och bygglagen har verkat alltför kort tid för att vi skall vara beredda att i någon större omfattning gå in och ändra i den. Låt oss avvakta en utvärdering. Ett annat år kanske vi är beredda att tillmötesgå varandra på någon eller några punkter.

Anf. 76 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Det är inte så, Magnus Persson, att vi begär några revolutionerande förändringar. Det är inte det vi är ute efter – åtminstone inte i flera av reservationerna. Bl. a. i den reservation som vi har tagit upp här om tillståndsplikt för va-anläggning är vi så gott som överens i sakfrågan, nämligen att det kanske hör till och att det har varit så tidigare.

Det är denna handlingsförlamning som jag tycker är besvärande, att man inte kan få fram med detta i lagtexten, när det är detta man vill i sak. Då förstår jag inte riktigt varför det skall behövas krystade förklaringar till varför man inte skall göra det. Med litet mer handling hade vi haft den förändringen i lagtexten. Den kommer, det är jag övertygad om.

När det gäller detaljhandeln har vi väl litet olika syn, Magnus Persson. Socialdemokraterna är nog litet mer intresserade av att styra och ställa även när det gäller vilka varor människor skall handla och var de skall handla dessa varor. På den punkten tror jag det blir svårare för oss att mötas än när det gäller det första som jag nämnde, nämligen lagregleringen av byggnadslovsplikten för vatten och avlopp. Beträffande detaljhandeln har vi helt olika utgångspunkter. Erfarenheten pekar dock, som jag sade tidigare, på att när trycket blir tillräckligt stort från människorna kommer de ändå att få sin vilja fram, och de kommer även att kunna försvara kvartersbutikerna. Men det skall väl inte behöva ta år för att de skall få rätt? Det skulle kunna hända långt tidigare, om man inte vore så klåfingrig och försökte reglera detaljhandeln.

Anf. 77 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Magnus Persson säger att vi moderater konstruerar motsättningar som inte finns. Vi har inget intresse av att konstruera några motsättningar, Magnus Persson. Det är bara så att vi upptäcker att det finns svagheter i PBL när vi i kommunerna träffar våra företrädare, och vi vill föra fram detta för att få en ändring till stånd.

Det är något konstigt med er socialdemokrater. Endera skall ni ha en lagstiftning som är restriktiv åt ena hållet, eller också inför ni restriktivitet åt andra hållet när ni inför en ny lagstiftning. Det finns ingen riktig logik i detta. Vi vill försöka få en bättre ordning.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om fastighetsdatareformen och sockennamnen. Visst är det så, Magnus Persson, att om viljan finns så kan man göra på samma sätt i Kopparbergs län som man gör på Gotland. Man frångår ju principerna när det gäller Gotland, och det kan man lika väl göra i Kopparbergs län.

Anf. 78 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Magnus Persson säger att vi är överens om betydelsen av att handikapporganisationerna får möjlighet att komma med i bilden. Men jag kan inte riktigt uppfatta Magnus Persson på det sättet att han håller med oss. Kvar står ju att han inte håller med om att HCK skall ges den ställning som jag menar att organisationen rätteligen bör ha i de här sammanhangen.

Magnus Persson kommer fortfarande tillbaka till att den handikappade, som naturligen tillhör sin organisation och ofta är verksam där, skall behöva vara med i en hyresgästförening – eller egnahemsförening. tror jag Magnus Persson också nämnde – för att på den vägen föra fram sina synpunkter. Är det inte rakare och bättre, Magnus Persson, att i stället säga att det är en miss att man inte redan tidigare har tagit med handikapporganisationerna i sammanhanget och att det är angeläget att så fort som möjligt rätta till detta?

Anf. 79 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Till Karl-Göran Biörsmark vill jag säga att när det gäller detaljhandeln finns det ideologiska förtecken, så jag tror vi får svårt att enas på den punkten. Där är nog Karl-Göran Biörsmark och Margareta Gard mer allierade. Vi menar exempelvis att till- och fråntransporterna för vissa näringsställen inte skall behöva utföras som lufttransporter. Jag vet inte hur klämfingriga kommunalmännen är i Norrköping, men jag förutsätter att kommunen i det speciella fallet har velat vara med och diskutera hur trafikföring osv. skall se ut. Och jag tror det är viktigt att ha denna planering och att detaljhandeln kan lagregleras i vissa fall. Det kommer vi att behöva även framdeles.

Så till sockennamnen. Det är ju så, Margareta Gard, att om vi nu skulle överföra till Kopparberg det system som är infört för Gotland så kommer strax hela raddan av län. Låt oss nu sjösätta det här och se till att det kommer i varje län, som vi var överens om tidigare. När det är genomfört kan vi gå tillbaka och vara beredda att diskutera om detta försök skall utsträckas eller ej, men låt oss först få det genomfört i hela landet. Sedan kan vi se över sockennamnen.

Vet för resten Margareta Gard att det finns 2 500 socknar i det här landet? Det är alltså ingen liten siffra som är aktuell.

Tore Claeson talade om de handikappade och samrådsförfarande. Jag har suttit i en byggnadsnämnd, och jag vet att många byggnadsnämnder under en lång följd av år har haft ett samrådsförfarande. Jag tror inte man skall måla ut detta som större än vad det är. Det är möjligt att man i framtiden kommer fram till att detta skall vara en regel, men det är ju just där vi inte är riktigt ense. Vpk vill ha en regel, medan vi säger att vi inte är beredda att ta detta i dagsläget, möjligen i ett senare skede. Låt oss avvakta och få en dialog med kommunerna på detta område!

Tredje vice talmannen anmälde att Margareta Gard och Karl-Göran Biörsmark anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 80 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! För några år sedan väckte jag en motion angående ändringar i fastighetsbildningslagen. Mitt förslag i motionen var enkelt: jag föreslog att människor skulle få bosätta sig på landsbygden under sådana förutsättningar som rimligen kan ges då det gäller tomtyta. Motionen väckte en viss uppmärksamhet, dels därför att den var den första med ett sådant förslag, dels därför att många tyckte att det var en ganska onödig framställan. Det var det emellertid inte. De fall som kan åberopas som bakgrund till motionen är många, och de ter sig onekligen ganska egendomliga.

Mitt förslag i årets motion i detta ärende är lika enkelt som tidigare. Den motion som jag och mina medmotionärer i år alltså väckt har beteckningen Bo425. När det gäller texten hänvisar jag till motion Jo259.

Bakgrunden till min första motion i detta ärende, vilken jag väckte för några år sedan, var ett par fall i Värmland som kom till min kännedom. I det ena fallet gällde det en pensionerad lärarinna som ville köpa det gamla skolhus som hon en gång hade arbetat i. Skolan var nedlagd och skolhuset var till salu. Lärarinnan frågade den lantbrukare som ägde marken intill skolan om hon fick köpa ca 3 000 m² hagmark av honom. Det gick alldeles utmärkt. På den marken skulle lärarinnan kunna odla potatis och grönsaker – någonting som väl är av intresse för de flesta människor. Man gjorde alltså upp om affären.

Så kom den dag då lantmåteriförrättning skulle göras. En ny fastighet skulle ju bildas. Men lantmätaren sade nej. Lärarinnan fick lov att nöja sig med den ursprungliga skoltomten. Gårdstomten fick omfatta maximalt 3 000 m² när det gällde det gamla skolhuset.

I det andra fallet gällde det en familj som redan bodde på landet. Jordsbruksfastigheten intill familjens tomt var till salu. Familjen skulle få köpa till en bit – två tre hektar – av den intilliggande jordbruksfastigheten. Det gick alldeles utmärkt, sade den som representerade det sterbhus som sålde fastigheten. Lantbruksnämnden sade också ja. Den aktuella markbiten behövdes inte för storleksarrondering. Lantmätaren däremot vägrade, med stöd av lagen.

När man läser fastighetsbildningslagen på detta område får man en obehaglig känsla av förmynderi. I och för sig kan jag förstå att det finns bevekelsegrunder för en viss styrning. Men den lagtext som återfinns i fjolårets betänkande nr 14 från bostadsutskottet är faktiskt förlegad. Det har också hänt så mycket på detta område att bostadsutskottet i fjol bestämde sig för att säga ja till de motioner som hade väckts i detta ärende. Dessa motioner syftade till att möjliggöra att människor, åtminstone på landsbygden, får äga så pass stor tomt att de har det svängrum som de anser sig behöva. Dessa människor har kanske behov av betesmark för djur – sporthästar är ju populära. Dessutom finns det personer som själva vill odla sin kål, potatis osv. men som på grund av fastighetsbildningslagen ännu inte har fått den möjligheten.

Det ställningstagande som bostadsutskottet gjorde i fjol innebar ett tillstyrkande av väckta motioner. Jag vill tillägga att det inte bara var jag som hade motionerat. Man beställde helt enkelt en översyn av lagen. Regeringen gav lantmåteriverket i uppdrag att göra en översyn. En redovisning skulle ha

kommit i april. Det framgår av det betänkande som vi nu behandlar och som har samma nummer, alltså nr 14, som betänkandet i samma ärende från i fjol. Men någon utvärdering har ännu inte presenterats av lantmäteriverket. Senast i dag frågade jag genom utredningstjänsten hur det förhöll sig i det avseendet.

Samtidigt har vi, skulle jag vilja säga, ett landsbygdsår. Man kan åtminstone säga att det pågår en kampanj som går ut på att få människor att flytta ut till landet, att hålla landsbygden levande, att få oss att se till att det kulturlandskap som håller på att slynas igen återupprättas osv.

Vi får se till att vi inte tappar tempot i detta sammanhang. Det finns anledning för just bostadsutskottet att säga ifrån. Enkelt uttryckt: Ge signaler till lantmätarna, så att de vet vad som gäller! Visserligen finns det lantmätare som låter förnuftet styra och som medger inte bara "hästtomter" utan också tomter på flera hektar, som rent av kan benämnas bostadsjordbruk. Men det finns också, dess värre, ganska många lantmätare som håller sig till lagens bokstav och som obönhörligen endast medger tomter av stadsstorlek.

Herr talman! Med denna kortfattade beskrivning av ett ärende som faktiskt är ganska omfattande – väldigt många människor berörs ju av detta och dessutom gäller det någonting så väsentligt som just landsbygdens framtid – ber jag utskottet att ge nämnda signaler till dem som arbetar ute på fältet. På det sättet kan vi redan nu få en tillämpning som överensstämmer med vad som förr eller senare måste bli ett riksdagens beslut.

Anf. 81 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara till Göthe Knutson säga att jag har tagit del av lantmateriets förslag till lagtext. Förslaget är utarbetat av lantmateriet i Karlstad, Värmland. För 14 dagar sedan framlades förslaget i Gävle, och det väntas bli presenterat inom kort.

Låt mig bara helt kort säga att den föreslagna lagtexten i allt andades den inriktning som Göthe Knutson här har gjort sig till tolk för. Förslaget tillmötesgår alltså motionärernas önskemål i detta avseende.

Jag vill sedan bara tillägga att lantmateriet och flertalet lantmätare redan i dag är införstådda med nyordningen på detta område. Jag tror således att frågan inom kort kommer att få en lösning.

Anf. 82 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Om jag nu skall vara litet elak mot Göthe Knutson kan jag säga att jag förstår att motionen i fråga blev uppmärksammasad. Plötsligt propagerar alltså en moderat för att man skall bosätta sig på landsbygden. Från moderat håll har man ju tidigare drivit en politik som innebär att man vill att människor flyttar från landsbygden.

Men så småningom blir det till allvarligt men för landsbygden att de människor som flyttar dit från städerna börjar odla potatis överallt där det finns hagmark.

I sak är Göthe Knutson och jag dock inte oense. Den fråga som Göthe Knutson här tar upp är oerhört viktig. Det gäller ju att försöka behålla en levande landsbygd. Jag vill här framhålla att det är väldigt farligt om

människor får en känsla av att det hela handlar om någon form av förmynderi från myndigheternas sida.

Enligt min uppfattning borde man ha fått göra de avstyckningar som Göthe Knutson här nämner. Vidare tycker också jag, Göthe Knutson, att det är viktigt att man inte tappar tempot när det gäller arbetet med att möjliggöra bildandet av mindre fastigheter, där människor alltså kan odla olika saker eller ha djur på sin fastighet. Sådant bidrar ju till att hålla landsbygden levande.

Från utskottets sida hade vi naturligtvis gärna sett att den aktuella utredningen hade varit färdig med sitt arbete. Då hade vi kunnat komma framåt i frågan. Jag vill betona att vi i bostadsutskottet är helt eniga i vår skrivning. Vi har samma uppfattning som motionären. Redan förra året tillmötesgick vi dennes önskemål. Såvitt jag förstår ligger bollen nu hos regeringen. Det är alltså regeringen som har ett ansvar för att frågan förs framåt så snabbt som möjligt. Jag vill gärna betona att vi i bostadsutskottet är beredda att hjälpa till så mycket vi kan för att möjliggöra att frågan löses så snart som möjligt. Det är mina signaler till lantmäteriverket – om sådana skulle behövas och om det som jag säger nu skulle tillmätas någon betydelse.

Anf. 83 GÖTHE KNUTSON. (m) replik:

Herr talman! Utskottsordföranden Agne Hanssons genmäle kan indelas i två avdelningar. Tillåt mig göra den recensionen att den andra avdelningen var bra. Den första avdelningen, med hans beskrivning av moderater som motståndare till bosättning på landsbygden, var däremot inte elak utan ganska fänig. Jag vet inte när utskottsordföranden är född, men han har i alla fall ingen klar historisk blick.

Om vi skall ta upp frågan om jordförvärvslagen och vad som har hänt på det området, kan jag upplysa Agne Hansson om att det faktiskt tvärtom är centerpolitiken som i högsta grad har bidragit till att utarma landsbygden, genom storleksrationalisering. Vi moderater har inte alls varit inställda på det – vi har inte ens stött tanken. Vi har drivit på för att få till stånd en ändring av jordförvärvslagen så att landsbygden skall kunna överleva. Jag ber att få hänvisa till åtskilliga motioner från just moderat håll. Nej, det var en dålig beskrivning.

Det som sades om odling av potatis på all hagmark osv. bryr jag mig inte om att kommentera. Det säger sig självt att man får lyssna på andemeningen i ett inlägg även här i riksdagen. Dessutom har jag aldrig gett intryck av någon generalisering.

Den andra delen av utskottsordförandens genmäle var dock alldeles utomordentlig – det var bra att det blev sagt.

Får jag sedan säga till regeringspartiets företrädare Magnus Persson att det är värdefullt att socialdemokraterna nu är så positiva att förslag till lagtext rent av är på gång. Om dessa förslag är skrivna av överlantmätaren i Värmland är jag övertygad om att det blir mycket bra. Sedan får vi hoppas att också lantmäteristyrelsen tar vara på det goda som även denna gång tycks komma från Värmland.

Anf. 84 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av den motion som här har diskuterats, nämligen om något större friggebodar. Det är en kortfattad motion, där jag begär att storleken på friggebodar skall ökas från 10 m² till 15 m².

I bostadsutskottets betänkande 1987/88:14 sågs att det i plan- och bygglagen var bestämt att byggnaderna inte skulle vara "större än 10 m², att taknockshöjden inte överstiger 3 m och att byggnaderna placeras minst 4,5 m från tomtgräns eller på det avstånd från denna som kan vara föreskrivet i en gällande plan". Sedan säger utskottet att detta har ändrats därför att bestämmelsen utgjorde en "onödig begränsning av den enskildes frihet". Det var bra.

Men sedan går utskottet tillbaka och säger:

"Även om de ursprungliga motiven för de storleksbestämmelser som gäller för lovfritt uppförande av komplementbyggnader här förlorat en del av sin giltighet i samband med överförandet till PBL, finner utskottet likväl inte tillräckliga skäl för att ändra dem på det sätt motionären föreslår."

Därefter föreslås avslag på min motion.

Först vill jag göra några övergripande kommentarer. Magnus Persson sade att han trodde att kommunerna ville vara med och leka. Ja, det tror jag också, framför allt om de är socialdemokratiskt styrda. Det är precis som Karl-Göran Biörsmark sade tidigare, nämligen att socialdemokrater tycks vara litet mer intresserade av att styra och ställa än vad de flesta borgare i denna kammare är.

Magnus Persson frågade om moderaterna följer frågorna ute på fältet. Ja, det är precis det jag har gjort, och jag har då upptäckt att många människor ute i landet tycker att begränsningen till 10 m² är helt onödig. Därför har jag på mångas begäran föreslagit en ökning till 15 m².

Det sägs att kommuner redan i dag kan ge tillstånd till större mått och att jag, liksom de moderater och folkpartister som står bakom reservationerna 7 och 8, slår in öppna dörrar. Men varför ges i så fall inte ett generellt tillstånd för 15 m²? Jag får antagligen i en replik frågan varför jag inte föreslår 20 m². Okej då! Jag tog 15 m² därför att jag hoppades att det fanns möjlighet att få med socialdemokraterna, såsom varande det största partiet, på det förslaget.

Om bestämmelsen om 10 m² nu inte är giltig, varför står riksdagen fast vid den i stället för att lägga fram ett nytt förslag?

Detta är förmyndarmentalitet, som nämdes i ett annat sammanhang. Det är storebrorsfasoner. Varför skall inte den enskilda människan få bestämma? Varför skall vi politiker bestämma så mycket som över huvud taget går?

Detta påminner mig om en känd socialdemokratisk bostadspolitiker i Stockholm som en gång i en bostadsdebatt sade: Vi socialdemokrater vill inte att de enskilda människorna skall bestämma, för vi tror inte att de kan det. Det väckte ganska mycket uppseende när han sade detta, och jag tror att inställningen är giltigt än i dag.

Jag skulle också vilja vända mig till Agne Hansson. Det är framför allt från hans hembygd som jag har hämtat de här idéerna. Jag kan inte begripa att Agne Hansson och centern inte har gått med på reservationen. Varför kan ni inte tillåta större friggebodar? Hur skall utskottsordföranden kunna stå

hemma i Gamleby, i Västervik eller i Loftahammar och säga att människor inte får bygga friggebodar på 15 m² utan att det räcker med 10 m²? Vi kanske kommer att mötas i en valdebatt, och om utskottsordföranden inte vill ge mig ett svar här i kväll kanske han ger det på ett torg.

Jag tycker, även om det låter skämtsamt när jag raljerar litet, att detta är en allvarlig fråga. Varför i all världen skall vi politiker bestämma i frågor där vi inte behöver fatta beslut, där de enskilda människorna fattar precis lika bra om inte bättre beslut än vi?

Anf. 85 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag skall gärna ge Elisabeth Fleetwood svar på frågan varför centern har gått med på majoritetens skrivning i detta fall och avstyrkt den moderata motionen. Vi har gjort det därför att vi inte vill begränsa den enskildes frihet till den grad som motionären vill.

Finessen med den nya plan- och bygglagen är nämligen att kommunerna har fullständig frihet att genom områdesbestämmelserna ge människor, i Västervik, Loftahammar eller Gamleby, möjlighet att utan byggnadslov bygga s. k. friggebodar som kanske t. o. m. är 20 m². Det är innebörden i den nya lagstiftningen, och det vidgar den enskildes frihet i stället för att begränsa den genom en bestämmelse om en fast storlek.

Anf. 86 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Utskottets ordförande har redan gått in på frågan. Kommunen kan alltså via områdesbestämmelser och/eller detaljplaner göra regleringar. Det är inte mycket mer att orda om den saken.

Elisabeth Fleetwood säger att socialdemokratiska politiker alltid har utmärkt sig genom att styra och ställa och leka. Herr talman! Låt mig bara säga att vi tycker att så många som möjligt skall vara med och leka och delta i besluten när det gäller plan- och bygglagen – det är därför lagen har kommit till. Men i den debatten har varken folkpartiet eller moderaterna, dvs. inte ens Elisabeth Fleetwoods egna partikamrater, funnits med på barrikaderna. Vi hälsar med stor tillfredsställelse om moderaterna i ökad utsträckning ställer sig bakom den förträffliga plan- och bygglagen.

Anf. 87 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Det var med förlov sagt en märklig argumentation som Agne Hansson här använde sig av. Jag har ju citerat utskottets skrivning, i vilken man avstyrker mitt förslag om en ökning av storleken till 15 m². Man vill inte frångå de 10 m² som nu gäller. Ändå påstår Agne Hansson att detta ökar den enskildes frihet. Det är inte möjligt. Det beror helt enkelt på att Agne Hansson inte har vågat släppa fram en sådan storlek. Jag har svårt att avgöra vilken hans motivering är. Centern brukar inte handla på det här viset i vanliga fall.

Magnus Persson citerade vad jag sade om att leka osv., men det var ett citat som jag hämtat från Magnus Perssons inledningsanförande. Här är det inte fråga om att vi moderater inte vill öka friheten. Detta är att vända på kakan, Magnus Persson. Vi vill ha större frihet och inte någon kan betvivla detta, när man läser de reservationer som vi förra året lade fram i anslutning till plan-

och bygglagen. Inte heller kan det uppstå några tvivel, om man lyssnar till de debatter som i år äger rum i denna kammare.

Det är bara att konstatera att vi får gå ut på gator och torg i samband med valrörelsen och upplysa om att folkpartiet och moderata samlingspartiet står för den enskilde människans rätt när det gäller denna detaljfråga, som handlar om att få öka storleken på friggebodar för att bättre kunna utnyttja dem till förvaring av trädgårdsredskap samt till förvaring av sådana småbåtar som inte ens behöver registreras, Magnus Persson, utan som man kan ha full dispositionsrätt över och placera där man vill. Vi kommer naturligtvis också att framföra detta. Agne Hansson, jag hoppas att vi ses under valrörelsen i Gamleby, Västervik eller Loftahammar.

Anf. 88 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag ser fram emot det mötet, Elisabeth Fleetwood. Det är inte så att jag inte har vågat släppa fram en friggebod på 15 m². Det är ju precis vad jag har gjort, och jag kan även tänka mig att släppa fram en friggebod på 20 m². Därför förstår jag inte varför Elisabeth Fleetwood stannar vid just 15 m². Den debatten kan vi gärna ta lokalt, men det går också bra att ta den här i kammaren.

Anf. 89 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Nu kunde man höra det som jag förutskickade redan i mitt inledningsanförande, nämligen att Agne Hansson medgav att han inte förstod varför friggebodarnas storlek skall begränsas till 15 m². Men det var för att jag skulle lyckas locka Agne Hansson och några fler med på den här vägen mot större friggebodar. Ett annat år kan storleken mycket väl utökas.

Okej, om vi här tillsammans kan framlägga ett yrkande om 20 m², Agne Hansson, är jag gärna med på det.

Låt mig än en gång citera majoritetens skrivning i utskottets betänkande: "– – – finner utskottet likväl inte tillräckliga skäl för att ändra dem på det sätt motionären föreslår." Såvitt jag kan förstå måste det innebära att den gamla bestämmelsen gäller, dvs. att storleken på friggebodar inte får överstiga 10 m².

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

11 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:15 om naturresurslagen.

Naturresurslagen

Anf. 90 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande nr 15 behandlar sju motioner med krav på ändringar i naturresurslagen. Ändringarna berör till övervägande del undantagande av ytterligare älvsträckor för vattenkraftsutbyggnad.

De ställningstaganden det här är fråga om är därmed i mycket hög grad miljöpolitiskt betingade.

Riksdagens kammare har haft att ta ställning till praktiskt taget identiska förslag i bostadsutskottets betänkanden, såväl 1986 som 1987. Man måste tyvärr konstatera att dessa ställningstaganden därför är väl kända. Det beror på att majoriteten, oftast bildad av socialdemokrater och moderater, hittills inte har lyssnat på den miljöopinion som finns och som bl. a. vi från centern sedan länge arbetat för när det gäller dessa för miljön och naturvärden så värdefulla bevarandeintressen.

Dock är inte förslagen i årets betänkande helt identiska med tidigare års. På en punkt som gäller Edänge i Mellanljusnan föreligger en förändring i förhållande till tidigare. Ett enigt bostadsutskott föreslår nu att sträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna undantas från utbyggnad. Detta är positivt, eftersom det är ett krav som vi från centern drivit sedan länge. I detta fall gäller teorin om att droppen har urholkat stenen. Sedan regeringen äntligen lyssnat på miljöopinionen och hösten 1987 avslagit en ansökan om utbyggnad, har det nu varit möjligt att skydda Edänge i naturresurslagen. Beslutet om att skydda Edänge är också en stor seger för alla miljövänner och organisationer som sedan länge arbetat för detta krav.

Från centerns sida kommer vi naturligtvis som hittills att driva kraven på att också Ammerån, Emån, Hårkan och Voxnan i naturresurslagen skall få förstärkt skydd mot vattenkraftsutbyggnad.

Är regeringen och socialdemokraterna förnuftiga och vill man bli trovärdig i miljöfrågorna, bör Ammerån, Emån, Hårkan och Voxnan bli nya Edängefall – ju förr desto bättre. I vissa fall, t. ex. i Emån, hotar en utbyggnad och ansökning om tillåtelse ligger hos vattendomstolen i Växjö. Därför måste man skynda sig att tänka om.

I reservation 7 föreslår vi från centern, tillsammans med folkpartiet och vpk med anledning av motionskrav från samtliga dessa tre partier, att Ammerån, Hårkan, Emån och Voxnan bör omfattas av naturresurslagen och undantas från vidare utbyggnad. I samtliga fall väger miljövärdena och bevarandeintressena klart över i förhållande till det relativt ringa energitillskott en utbyggnad skulle ge samt de allvarliga och stora ingrepp i naturen en exploatering skulle föra med sig. Jag behöver bara peka på Emån för att belysa detta.

Emån är och bör förbli södra Sveriges nationalälv. Byggs den ut går vi miste om miljövärden som inte finns någon annanstans i södra Sverige.

Emån är unik ur flera synpunkter. Den är reproduktionsplats för ett naturligt bestånd av lax och havsöring från Östersjön, som i förhållande till storlek och kvalitet inte enbart är Europas främsta, utan kanske t. o. m. världsbäst. Den genuina Emåhavsöringen kan bevaras åt framtiden endast genom naturlig reproduktion.

Emån är också en unik lokal för malen som är utrotningshotad.

Emån har också unika sankmarker med betydelsefulla fågelskyddsområden för södra Sverige.

Emån är i den tidigare fysiska riksplaneringen avsatt som ett naturområde av riksintresse.

En upprustning och effektivisering av de kraftstationer som redan finns i

Emån och som inte påverkar det nuvarande naturliga flödet skulle ge ett krafttillskott som motsvarar två tredjedelar av den kapacitet som fås ut av det utbyggnadsprojekt som nu ligger för prövning i vattendomstolen. Det vore djupt kränkande mot alla miljövännen och mot människorna i bygden att tillåta en sådan skövling av värdefulla naturområden som en utbyggnad av Emån skulle innebära.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 7.

Herr talman! I reservation 6, som vi från centern tillsammans med folkpartiets representanter i utskottet står bakom, tas upp kraven i centerns och folkpartiet, motioner om ett förstärkt skydd för de fyra huvudälvarna. Vi föreslår att de fyra outbyggda Norrlandsälvarna förklaras som nationalälvar i naturreсурslagen. En sådan åtgärd skulle göra det möjligt att skydda inte bara själva älvarna utan även miljön i deras närhet. En förklaring som nationalälvar skulle dessutom vara av stort symbolvärde och ge tyngd åt det bevarandevärde som dessa älvar enligt vår mening har. Jag yrkar därmed bifall till reservation 6.

Slutligen vill jag, herr talman, ta upp yrkandet i vår kommittémotion, som har beteckningen Bo503 och har Karl Erik Olsson som första namn, om en översyn av hushållningsbestämmelserna i naturreсурslagen. Det är tillfredsställande att regeringen nu är beredd att ta initiativ till en översyn av naturvårdslagstiftningen. Den övergripande naturreсурslagstiftningen bör enligt vår mening ange hur resurserna skall förvaltas och inte hur en exploatering skall ske med mindre områden undantagna. Särskilt betydelsefullt är det att ändringar i lagkomplexen görs så att de olika lagarna på miljövärdområdet kompletterar varandra på det sätt som var avsikten när de skapades.

Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 1 som är fogad till betänkandet. I övriga delar ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 91 MARGARETA GÅRD (m):

Herr talman! Det betänkande som nu behandlas tar upp ett antal motioner angående naturreсурslagen.

Den moderata reservationen nr 3 handlar om bebyggelsen i våra skärgårdssamhällen och om möjligheten att behålla den kulturbygd som finns där och som ur olika synpunkter är betydelsefull för många människor.

När naturreсурslagen antogs anslöt sig riksdagen till propositionens förslag om att den stora restriktiviteten i fråga om ny bebyggelse i skärgårdssamhällena skulle kunna eftersättas då det gällde komplettering av befintlig bebyggelse.

Trots uttalanden från regering och riksdag har den förtätning och komplettering som ansågs lämplig inte kommit till stånd. Vi moderater anser att det är angeläget att skärgårdssamhällena förblir levande och att de även ges möjligheter till en viss utveckling genom en förtätning av de gamla byarna. Riksdagen bör därför upprepa sina tidigare uttalanden och fästa uppmärksamheten på de planeringsriktlinjer som bör vägleda utformningen av skärgårdssamhällena. Kommunerna bör ges utförlig information om hur regeringens och riksdagens inställning är i denna fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 92 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! I dessa dagar diskuteras det ofta att svenskarna i alltför hög utsträckning lever på lånade pengar och därmed sätter sig i skuld för framtiden. Nu gäller det inte pengar utan orörda naturtillgångar. Där vill folkpartiet definitivt inte sätta sig i skuld för framtiden. Vi har naturen till låns och skall lämna den vidare till kommande generationer. Detta gäller bl. a. de fyra orörda huvudälvarna – Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven – och andra älvar som behandlas i bostadsutskottets betänkande 15.

Riksdagen har under de senaste åren fattat beslut om skydd enligt naturresurslagen för dessa fyra älvar samt för vissa andra outbyggda älvar och vissa älvsträckor. Folkpartiet har därtill flera gånger föreslagit att ytterligare älvsträckor skall skyddas, och vi föreslår därför nu att följande älvar och älvsträckor förs in i naturresurslagen: Ammerån, Klippen, Voxnan uppströms Edsbyn, Härkan, Emån, Meåforsen och Luleälven samt sträckan mellan Vietas och Stora Lulevattnet. Det finns starka skäl för att bevara samtliga dessa sträckor för framtiden.

Som Agne Hansson redan framhållit ingick tidigare även Edänge i Mellanljusnan i denna uppräkningslista, men en stark opinion har drivit igenom att Edänge undantas för utbyggnad. Vi i folkpartiet känner stor tillfredsställelse över att ett ihärdigt arbete från många olika organisationer och partier, inte minst vårt eget, ledde fram till detta beslut som nu blir stadfäst från den 1 juli 1988.

De älvsträckor som har nämnts och som vi också tar upp i reservationerna 7, 8 och 9 har debatterats många gånger i riksdagen. Jag skall inte ta upp tiden med tidigare kända argument. Men låt mig ändå liksom Agne Hansson få säga något om Emån i Kalmar län, det sydligaste av de ifrågasatta vattendragen. Det är så sällan någon talar om annat än norrländska älvar.

Emån rinner upp på småländska höglandet, och via den vackra Emådalen rinner den ut i Östersjön vid den kända sportfiskeorten Em. Emån har unika naturområden utefter sina stränder. Både flora och fauna bör skyddas för att nya generationer skall få se och uppleva vad där bjuds. Nedre delen av ån är en värdefull lekplats för lax och öring. Både kommunala och privata insatser har gjorts för att förbättra vattenkvaliteten och miljön utefter stränderna. Emån behöver invallas på vissa ställen för att hindra översvämningar, men den skall bevaras så naturlig som möjligt. Jag hoppas därför att vattendomsstolen, där frågan om utbyggnad nu ligger och har legat mycket länge, tar hänsyn till den starka lokala opinionen mot den stora förändring som en exploatering skulle innebära.

Folkpartiet tar i motion Bo504 upp frågan om vattenkraftens roll i energibalansen. Folkpartiets uppfattning är här entydig: älvutbyggnadsepoken är slut. Den beslutade utbyggnadsnivån om 66 TWh bör nås i första hand genom ombyggnader och effektiviseringar. Denna nivå skall ses som det slutliga riktvärdet för vattenkraftsproduktion och bör alltså inte höjas. Detta framgår av reservation 5, som jag yrkar bifall till.

Herr talman! För att ytterligare markera skyddet av de fyra huvudälvarna samt vissa andra älvar bör dessa enligt samma motion förklaras som nationalälvar. En sådan åtgärd skulle göra det möjligt att skydda inte bara

själva älvarna utan även miljön i deras närhet. Vi har ju så många nationalparker – varför inte också nationalälvar? Jag yrkar bifall till reservation 6.

Riksdagen behandlade så sent som i december 1987 en folkpartimotion om att naturvårdsverket skulle ges ansvaret för naturresurslagen på central nivå. Detta ansvar ligger för närvarande hos planverket. I den förestående omorganisationen till plan- och bostadsverk borde lämpligen hushållningen med naturresurser föras över till det verk som har hand om miljöfrågorna. Det finns ett starkt samband mellan dessa två viktiga områden.

Riksdagen avsåg förslaget i december, men precis som i Edängefallet har vi kommit igen och framhåller i reservation 4 fördelarna med en sådan överföring till naturvårdsverket.

Det återstår därför att yrka bifall till reservation 4 liksom till reservation 2, i vilken folkpartiet vill öka skyddet mot mineralutvinning inom de obrutna fjällområdena, samt i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 93 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vpk har i år återkommit och föreslagit att ett antal eventuella utbyggnadsprojekt och vattendrag/områden där det finns mycket starka bevarandeskäl skall undantas från utbyggnad. Dessa projekt är sådana där ett stort antal människor berörs; där det är det sista någorlunda orörda vattendraget eller älvsträckan i ett stort område; där ekologiska och/eller biologiska kvaliteter och förmågan att motstå försurning är osedvanligt stor; där artrikedomen är unik då det gäller fauna och flora; där tillgången på fiske är bra och det värde resp. områden har för rekreation och friluftsliv är mycket stort för en betydande del av befolkningen.

För ett bevarande talar bl. a. även massiva lokala och regionala opinioner, olika myndigheter, vetenskapliga institutioner och det relativt låga energitillskott en utbyggnad skulle ge. Det finns även en ganska samstämmig uppfattning bland de politiska partierna om att byggandet av nya stora vattenkraftverk i Sverige måste anses vara avslutat. Riksdagen har ju också ställt sig bakom program som innebär att nya energikällor skall utvecklas. Skäl saknas därför att anlägga nya vattenkraftverk i de områden som vid olika tillfällen under senare år från vpk och andra partier föreslagits skall undantas från utbyggnad och skyddas enligt naturresurslagen.

Vpk har som bekant sedan flera år tillbaka föreslagit att ett antal vattenområden, utöver dem som är undantagna, skall undantas från utbyggnad. Vi anser inte att vi har råd att göra oss av med de värden som finns i orörda vatten. Det behövs heller inte, då vattenkraften redan tillgodoser det energibehov som riksdagen lagt fast. Följer vi linjen om hushållning med våra naturresurser, en effektivisering av befintliga vattenkraftverk, effektivare energianvändning och satsar på utveckling av inhemska alternativa energikällor, kan vi spara de flesta ännu ej utbyggda objekten. Det bör också understrykas att det inte finns någon miljövänlig vattenkraftsutbyggnad. Flera av de förslag till undantag vad gäller utbyggnad av älvar och älvsträckor

som vpk tidigare – i vissa fall ensamt – har ställt, har under senare år fått anslutning från andra partier. Breda och omfattande opinioner av älvräddar- och miljöorganisationer, partiorganisationer, fackföreningar, idrottsföreningar och andra organisationer och enskilda har medfört att många fallsträckor och vattenområden med stora bevarandevärden kunnat räddas, men många återstår som även de måste bevaras.

Riksdagen har i slutet av 1986 och början av 1987, på förslag från en majoritet i bostadsutskottet, beslutat att från utbyggnad undanta fem vattendrag utöver tidigare undantagna. Det gällde Hylströmmen i Voxnan, Haverö strömmar i Ljungan, Långan i Indalsälven, Råncälven och Strängsforsen i Klarälven. Regeringen har också nyligen, såsom har påpekats i debatten, sagt nej till en utbyggnad av Edänge i Mellanljusnan.

Jag vill gärna säga i detta sammanhang att det är bra att man nu har kommit fram till enighet i utskottet på denna punkt. Det hedrar socialdemokrater och moderater, som tidigare var motståndare till att undanta Mellanljusnan från utbyggnad, att de nu gör detta ställningstagande tillsammans med oss andra partier.

Herr talman! När det gäller de olika objekt som har tagits upp här vill jag säga några ord beträffande det vattendrag som jag anser mest angeläget, mest motiverat att så snart som möjligt kunna undanta från utbyggnad, nämligen Ammerån i Jämtland. Kommunfullmäktige i Ragunda kommun har enhälligt sagt nej till förslaget om överledning av Ammerån. Ytterligare motiv mot överledning är, som vi har påpekat i reservationen, det förhållandet att länsstyrelsen i Jämtlands län för närvarande utreder frågan om bildande av naturreservat i området efter framställning från Ragunda kommun. Dessa fakta tillsammans med den omständigheten att effektiviseringsringarna av befintliga kraftverk, som har utgjort motiv för förslaget om överledning, kommer till stånd utan att den här överledningen genomförs, är så starka argument att det borde vara möjligt att utan vidare redan nu fatta beslut om att låta också Ammerån omfattas av det skydd som naturresurslagen ger.

Jag vill bara instämma i vad som sagts beträffande Emån, som det också är oerhört angeläget att undanta. Agne Hansson och Ingrid Hasselström Nyvall har utvecklät synpunkter på den frågan och talat om de värden och förtjänster som Emån har och varför den bör bevaras. Låt mig tillägga att Emån såvitt jag känner till är det enda reproduktionsvattnet för malfisk som vi har i Sverige. Det borde också vara ett tungt vägande skäl att låta Emån skyddas enligt naturresurslagen.

Sedan jag har sagt detta skulle jag gärna vilja göra ett par kommentarer till två reservationer. Den första av dem är reservation 5 från folkpartiet om vattenkraftens roll i energibalansen. I reservationen föreslås att riksdagen skall ta ställning för och fatta beslut om att vi i Sverige skall stanna för en utbyggnadsnivå på 66 TWh per år. Jag vill bara erinra om att man under de två senaste åren har uppnått en nivå på över 70 TWh när det gäller vattenkraft. Fortsatta om- och utbyggnader och effektiviseringar, som inte är kontroversiella, gör att nivån kommer att ligga betydligt över 66 TWh.

Jag har redan sagt att vi är överens om betraktelsesättet att vattenkraftsutbyggnaden måste anses vara i huvudsak avslutad. Men jag tycker att det är fel

att låsa fast nivån på det sätt som föreslås i reservationen. Riksdagens uttalande om nivån år 1990 står ju fast, men det vore, enligt min mening, felaktigt att nu utvidga det hela, så att vi bestämmer att detta skall vara den slutliga nivån. Jag är övertygad om att vi kan få ut åtskilligt mer utan att behöva ta några kontroversiella objekt i anspråk.

Sedan några ord om reservation 6. Inom vpk är vi överens om att man bör se till att de olika älvsträckorna får ett så bra skydd som möjligt. Nu föreslås från centerns och folkpartiets sida att de fyra huvudälvarna, och som det står i reservationen "vissa andra älvar", skall ges ett ökat skydd genom att man förklarar dem som nationalälvar. Jag tycker, som sagt, att det är bra att man på olika sätt försöker ge ett så starkt skydd som möjligt, men det viktigaste nu måste vara att slå vakt om naturresurslagen och ge den en sådan status att man inte börjar ändra och plocka bort objekt som är undantagna enligt 3 kap. 6 § naturresurslagen. Börjar man markera att vissa områden är viktigare än andra, på det sätt som föreslås i reservationen, finns det risk för att andra områden betraktas som mindre viktiga. Jag tycker alltså att det nu är angeläget att slå vakt om naturresurslagen och ge den så stark status som möjligt och på det sättet säkra att de vatten, älvar och älvsträckor som har undantagits sedan över huvud taget inte skall behöva diskuteras. Besluten skall inte rivas upp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk-reservationerna i det här betänkandet.

Anf. 94 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkande 15 behandlas naturresurslagen, eller NRL som vi i dagligt tal kallar den. Sakläget är följande.

Riksdagen antog in november 1986 lagen om hushållning med naturresurser. Lagen trädde i kraft den 1 juli 1987. Naturresurslagen innehåller bestämmelser om den framtida användningen av mark och vatten. Ingrid Hasselström Nyvall sade helt riktigt att vi har naturen till låns. Det är därför som naturresurslagen har tillkommit. I NRL föreskrivs att stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploatering eller andra ingrepp i miljön skall skyddas. Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Förutom i det nämnda betänkandet har bostadsutskottet våren 1987 behandlat en rad motioner om NRL. I det nu föreliggande betänkandet behandlar utskottet motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1988, motioner i vilka föreslås ändringar i NRL och uttalande från riksdagen i avsikt att klargöra vissa tillämpningsproblem som berör lagen.

Den ändring som ett enhälligt utskott föreslår är en indirekt konsekvens av regeringens tidigare beslut i vad gäller ett nej till utbyggnad av Edänge. Därmed införs den kontroversiella älvsträckan i naturresurslagen den 1 juli 1988 och fredas alltså enligt NRL och de riktlinjer regering och riksdag tidigare har enats om. Namnet Edänge kommer därmed att avföras från den meny som utskottet årligen brukar presentera för kammarens ärade ledamöter i samband med naturresurslagens behandling i kammaren. Jag skall helt kort kommentera utskottsmajoritetens ställningstagande till de reservationer som fogats till betänkandet.

Reservation 1 gäller översyn av hushållningsbestämmelserna i NRL. Sakförhållandet är följande. Riksdagen kommer under våren 1988 att ta ställning till proposition 1987/88:85 om miljöpolitiken inför 90-talet. I propositionen, som bereds av jordbruksutskottet, tas bl. a. inriktningen av naturvårdspolitikerna upp. Bl. a. anges att en samlad översyn av naturvårdslagstiftningen kommer att genomföras.

Vad rör den genom motionen aktualiserade frågan om hushållningsbestämmelserna i NRL vill utskottet erinra om sitt ställningstagande vid beslutet om lagens tillkomst 1986. Vid behandlingen då underströk utskottet vad i centermotionen hade anförts om vikten av att bevarandebestämmelserna fick ett effektivt stöd i lagen. Vid detta tillfälle knäsatte vi principen. För att ge uttryck åt denna uppfattning föreslog utskottet och beslöt riksdagen om en ändring i propositionen, så att det i lagens inledande paragraf markerades att bl. a. en långsiktig god hushållning skulle främjas.

Att nu mindre än ett år efter lagens tillkomst föreslår regering och riksdag en ändring synes oss vara väl magstarkt. Den tidsaspekt som vi talar om är ju kort. Vi förväntar oss en ökad integrering och samordning mellan naturreisurslagen och den övriga naturvårdslagstiftningen. Det är möjligt att det som reservanterna är ute efter redan tillgodoses i samband med den aviserade översynen av naturvårdslagstiftningen. Det finns således många tunga skäl att avvakta. Jag yrkar avslag på reservationen.

Reservation 2 har vi mött tidigare i debatten. Det är folkpartiet som återigen för fram kravet på att ingen exploatering bör få ske i fjällområdena. Här berörs frågan om exploatering, främst mineralutvinning, i de obrutna fjällområdena. Motionärerna kräver mer eller mindre ett idiotstopp när det gäller alla eventuella framtida mineralutvinningar. Jag vill erinra om tidigare beslut i frågan. I detta framhölls "att endast mycket starka samhällsintressen bör leda till att gruvsdrift bör komma i fråga". Civilutskottet anförde vidare att konflikter mellan olika särintressen får lösas från fall till fall. Detta är i princip riksdagens beslut på denna punkt. Avvägningen mellan de olika anspråk som kan göra sig gällande beträffande de obrutna fjällområdena får, enligt vår mening, anses godtagbar. Utskottet finner ingen anledning att ändra den tidigare uppfattningen i frågan. Jag föreslår avslag på reservationen.

Reservation 3 är en moderat reservation, som grundar sig på motion Bo544. Margareta Gard har varit uppe och talat för reservationen. Utskottet anförde tidigare att det var viktigt att den fysiska riksplaneringen gavs en sådan utformning att en berättigad efterfrågan på fritidsbostäder kunde komma till stånd. Det åligger den enskilda kommunen att förverkliga riktlinjerna, om kommunen finner det lämpligt. Utskottet finner det inte motiverat att stödja motionärerna. Jag yrkar avslag på reservation 3.

I reservation 4 behandlas naturvårdslagen på central nivå. Frågan tas upp i folkpartiets partimotion Bo502. Det föreslås att naturvårdsverket ges ansvaret för NRL på central nivå. För närvarande åvilar denna uppgift planverket. Den 1 juli 1988 förs uppgiften över till det nyinrättade plan- och bostadsverket. Ett yrkande med samma innebörd avstyrktes av utskottet tidigare. Det har inte framkommit något som gjort det motiverat att stödja motionärerna. Vi tror nämligen att Gösta Blücher och hans medarbetare i

det nya plan- och bostadsverket kommer att klara problemen med glans. Därför yrkar jag avslag på reservation 4.

I reservation 5 återkommer folkpartiet med krav och yrkanden beträffande vattenkraftens roll i energibalansen. Motionärerna återkommer med förslag om att riksdagen skall ge regeringen till känna ett uttalande om att någon vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå, 66 TWh, som riksdagen tidigare uttalat sig för, inte skall ske.

Detta är också en gammal bekant. Utskottet har behandlat motsvarande motionsyrkande åren 1985, 1986 och 1987 och därvid anfört att energipolitiken skall föras med fasthet och konsekvens och att det inte är lämpligt eller erforderligt med ett tillkännagivande enligt folkpartiets modell. Utskottet vill nu erinra om att i den energiproposition som förelagts riksdagen anförs att det bör finnas goda möjligheter att uppnå gällande utbyggnadsmål om en vattenkraftsutbyggnad motsvarande minst 2,5 TWh per år till mitten av 1990-talet inom ramen för de av riksdagen tidigare fastställda riktlinjerna.

Utskottet finner inte anledning att ändra uppfattning, och jag yrkar avslag på reservation nr 5.

Reservation nr 6 gäller krav på införande av ett nytt namn på vissa älvar.

Herr talman! Jag tror inte att detta skulle vara till gagn. Jag har precis samma uppfattning som Tore Claeson här tidigare redovisade. Det skulle bara bli så, att vi finge en A- och en B-klass, att man skulle ha olika synsätt beträffande olika älvar. Detta skulle absolut inte gynna naturresurserna. Vi anser att ordet nationalälvar inte behövs. Naturresurslagen finns, och vi är överens om riktlinjerna för framtiden.

Jag yrkar alltså avslag på reservation nr 6.

Vad gäller Edänge har jag redan inledningsvis berört frågan. Den är nu avförd. Ändringen i naturresurslagen kommer att ske inom knappt två månader.

Ammerån, Hårkan, Emån och Voxnan är ständigt återkommande namn när det gäller älvsträckor som motionärerna vill bevara till eftervärlden.

Även samtliga dessa yrkanden har prövats av utskottet vid flera tillfällen, bl. a. år 1986 och år 1987. Beträffande Ammerån prövas detta projekt för närvarande av vattendomstolen. Domstolens yttrande till regeringen kan väntas tidigast första halvåret 1988. Projektet Emån prövas också av vattendomstolen. Denna prövning kommer, enligt vad utskottet erfarit, inte att vara klar före sommaren. Riksdagens tidigare ställningstagande står fast. Projektet bör kunna prövas enligt vattenlagen. Utskottet är inte heller berett att ändra sina tidigare ställningstaganden beträffande Voxnan och Hårkan.

I motion Bo504 av folkpartiet, yrkande 3, begärs ett förtydligande så att det klargörs att även utflödena i Hotagen i vad avser Hårkan kommer att undantas från utbyggnad.

I naturresurslagen är "Hårkan uppströms Hotagen" undantagen från vattenkraftsutbyggnad m. m. Utflödena i Hotagen kan med andra ord prövas. Det har inte, som motionärerna hävdar, varit avsikten att undanta de flöden som rinner ut i Hotagen från utbyggnad. Någon ändring i naturresurslagen i enlighet med förslaget i motionen är utskottsmajoriteten inte beredd att tillstyrka.

Emån klassas av Agne Hansson som en av södra Sveriges nationalälvar.

Där sker en prövning enligt vattenlagen. Och en prövning enligt vattenlagen, herr talman, är i och för sig inget löfte om framtida utbyggnad av vare sig Emån eller något annat vattendrag. Jag tror att det är viktigt att vi går ut med ett entydigt budskap. Jag har fått frågor om detta från exempelvis Kalmar län, där man har fått uppfattningen att här sägs att om nu riksdagen beslutar enligt vad vi föreslår, så kommer en utbyggnad att ske. Det är ju inte så, herr talman. Här kommer alltså en prövning att ske enligt vattenlagen, varvid vattendomsstolen får säga sitt och regeringen till syvende og sidst har att fastställa prövningen – om ärendet förs upp på regeringsnivå.

Jag tror att det vore nyttigt med ett klarläggande – att alla partier talar om vad den gamla vattenlagen innebär, och att vi inte går ut med dubbla budskap.

Några speciella omständigheter synes ej föreligga i de aktuella frågorna. Frontlinjerna är med andra ord klara. Jag yrkar avslag på reservationerna 7 och 8.

Slutligen till reservation nr 9 av folkpartiet och vpk. Där föreslås att Meåforsen i Ångermanälven, Klippen i Umeälven och Jaurekaska i Luleälven skall ingå i NRL.

Beträffande dessa projekt är tidsplanen följande: Klippen prövas för närvarande av regeringen. Meåforsen omfattas t. o. m. den 24 oktober 1988 av ett interimistiskt naturreservat enligt 11 § naturvårdslagen. När det gäller Jaurekaska, som har prövats enligt vattenlagen, anses det inte vara ekonomiskt försvarbart att bygga ut denna älvsträcka.

Riksdagen bör inte genom ändring i naturresurslagen ingripa i den pågående prövningen av Klippen. Inte heller bör riksdagen ändra sina ställningstaganden beträffande de övriga två projekt som nu behandlas. Motion Bo504 av folkpartiet, yrkande 2, såvitt nu är i fråga, avstyrks.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation nr 9 – och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 95 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Naturresurslagen har ju kommit till för att skydda naturen, och det har också anförts här i debatten. Det är just därför som vi i reservation 1, och i vår motion Bo503, har sagt att lagstiftningen måste utformas på ett sådant sätt att den ger klara antydningar om hur man skall *förvalta* det som man har fått till låns – och inte hur man skall exploatera så mycket som möjligt därav. Det är helt i linje med denna grundtanke – att naturresurslagen skall vara ett skydd för naturen – som vi i vår reservation nr 1 kräver en förändring.

När det gäller begreppet nationalälvar vill jag också säga att det är viktigt att slå vakt om naturresurslagen. Jag kan inte se att kravet från vår sida, att man skall mynta begreppet nationalälvar, skulle betyda att vi ger avkall på det vaktsläendet. Det skulle, som jag sade tidigare, ha ett stort symbolvärde, och det skulle också ge ett klart skydd för miljön i den omedelbara närheten av älvarna. Begreppet är myntat med ordet nationalpark som förebild, och det har därför ett stort symbolvärde för bevarandebestyrkelsen. Jag tycker att man befäster NRL:s styrka och bevarandekraft med ett sådant här förslag.

När det gäller Edänge vill jag understryka att vi är helt överens. Men när

det gäller de övriga älvarna, Ammerån, Hårkan, Emån och Voxnan, säger Magnus Persson att socialdemokraterna ännu inte är beredda att göra en omprövning.

Om det i fråga om Emån skulle förekomma någon antydning om att det varit jag som varit med vilseledande uppgifter, så vill jag tillbakavisa det – och be om ursäkt om någon har kunnat missuppfatta vad jag sagt. Jag är helt på det klara med att en prövning i vattendomstolen inte innebär något generellt löfte om en utbyggnad. Men det är ändå ytterst regeringen som fattar beslutet. Det allra säkraste skyddet för Emån och de andra älvarna skulle man få om man undantog dem från utbyggnad genom att ta in dem i naturresurslagen. Det kan detta parlament besluta om. Då behöver man inte riskera att regeringen avslår eller bifaller en begäran om utbyggnad. Om vi tar in Emån i naturresurslagen, är den skyddad. Det ger alltså ett säkrare skydd. Det är detta jag vill framhålla nu och som jag har försökt att framhålla hemma i Kalmar län, när jag har tagit upp dessa frågor.

Anf. 96 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Vi vill, genom att säga att man skall sätta stopp för en utbyggnad av vattenkraften utöver nivån 66 TWh per år, göra en markering. Stig Malm föreslog t. ex. för en tid sedan en folkomröstning om älvarna. En del människor säger: Varför skall vi spara älvarna i Norrland? Vi åker ju så sällan dit. Vi har hört sådana mer eller mindre seriösa opinionsyttringar, och då har vi känt ett behov av att säga: Hit men inte längre. Vi har, som Tore Claesson här relaterade, sett att det går att utvinna mer vattenkraft, även om man sätter ett stopp för produktionsnivån. Olika klimatförutsättningar ger variationer. Det blev t. ex. en större produktion än angivna nivån det regniga året 1987. Vi vill alltså markera att vi skall bygga ut så att vi får en vattenkraftsproduktion om 66 TWh per år, men inte längre.

Jag vill instämma i det Agne Hansson sade om nationalälvar. Man kanske inte uppnår ett större lagligt skydd, men det har ett starkt symbolvärde. Det kan innebära markeringar i landskapsskildringar och turistsammanhang, som kan skapa en ännu större respekt för dessa fyra älvar, samtidigt som attraktionsvärdet ökar. Jag tycker inte att det vore något fel att på det viset värna om dessa våra fyra sista orörda älvar.

Ju fler som ansluter sig till reservationen om Emån desto starkare blir opinionsbildningen. Jag förstår att vi inte kan komma fram till en riksdagsmajoritet för reservationen, men den som vill värna om Emån kan ge uttryck för detta, när vi kommer till votering.

Magnus Persson sade att vi hade en meny på sju älvsträckor i år. Förra året upptog menyn åtta älvsträckor. Kan vi räkna med en sträcka mindre om året, eller kan det gå fortare?

Anf. 97 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Till svar på Agne Hanssons inlägg vill jag säga att naturresurslagen naturligtvis är ett skydd för naturen. Det är därför den har tillkommit. Men jag tycker inte om att man skall inrätta något av A-lag och B-lag när det gäller älvar. Varför skall man ha speciella nationalälvar? Vilka älvar skall vara nationalälvar? Det är inte riktigt klart. Jag tror inte på den

tingens ordning. Naturresurslagen skyddar alla vattendrag som ryms inom lagen, oavsett om de är stora eller små. Så tycker vi att det skall vara framdeles också.

Det var bra att Agne Hansson gjorde ett klarläggande beträffande Emån. Emån kommer att provas enligt vattenlagen. Det är också ett svar till Ingrid Hasselström Nyvall. NRL ger ett säkrare skydd. Det är helt klart. Vattendomstolen kommer nu att säga sitt, och sedan får regeringen säga sitt. Man får då göra den slutgiltiga balanseringen i regeringskansliet. Det är bara att gratulera till de olika opinionsyttringarna.

Ingrid Hasselström Nyvall tog upp energibalansen. Det är egentligen ingen som är riktigt på det klara med var energibalansen skall ligga – 65, 66 eller 67 TWh per år. Jag tror att det vore oklokt att följa folkpartiets förslag i denna del. Utskottsmajoriteten föreslår en bättre avvägning, och vi säger nej till folkpartiets förslag.

Anf. 98 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Naturresurslagen skyddar alla älvar, och det är därför vi vill ha in de fyra älvar inkl. Emån som vi har tagit upp.

När det gäller begreppet nationalälvar vill jag framhålla att det är de fyra stora, hittills orörda Norrlandsälvarna som skulle räknas dit. Dessa har naturligtvis ett symbolvärde, en särskild status i detta sammanhang, eftersom de är stora och hittills orörda.

När det gäller Emån får vi vänta på prövningen i vattendomstolen och se, säger Magnus Persson. Så får vi förmodligen göra. Samtidigt erkänner Magnus Persson att NRL ger ett säkrare skydd. Det är därför vi har krävt att Emån skall tas in i NRL. Det är bara att hoppas att denna prövning tar lång tid, så att vi hinner kämpa vidare för att bilda opinion för ett krav att ta in Emån i NRL. Jag hoppas att Emån då skall bli nästa Edängefall i dessa sammanhang.

Anf. 99 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! I reservation 6 skriver ni reserveranter: "De fyra huvudälvarna samt vissa andra älvar skulle ges ett ökat skydd om de förklarades som nationalälvar." Vilka är de övriga; andra älvarna? Jag tror inte att vi skall gå på den linjen. Men det vore intressant om Agne Hansson kunde säga vilka de andra älvarna är. Vi tror inte att vi skall börja med ett A-lag och ett B-lag, oavsett om det gäller små eller stora älvar. De ryms inom naturresurslagen, som har kommit för att stanna. Det bästa skyddet uppnås genom att låta älvarna vara kvar i naturresurslagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

12 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:16 om anslag till bostadsadministrationen m. m. (prop. 1987/88:100 bil. 13 och 1987/88:115).

Anf. 100 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Från centerns sida har vi under flera riksmöten krävt att ett förenklat lånesystem skall införas. I förlängningen av detta ligger också tanken att låneadministrationen kan förenklas. I kommittémotionen Bo258 väckt under allmänna motionstiden upprepar vi från centern dessa krav.

Bostadsmarknadens kreditförsörjning skulle med fördel kunna administreras av bottenlåneinstitutet. När bottenlån och statligt bostadslån kan slås samman till en låneform blir detta möjligt. Vi har också föreslagit att så skall ske. SBAB, Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, har då ingen funktion att fylla och kan avvecklas. Därmed minskar de administrativa kostnaderna och en förenkling kan åstadkommas.

I proposition 1987/88:115 föreslår regeringen att SBAB skall åläggas ansvaret för förvaltningen av alla bostadslån, dvs. också de lån som t. o. m. budgetåret 1984/85 finansierades över statsbudgeten. Detta skall ske med anledning av den omorganisation som skall göras av bostadsstyrelsen enligt tidigare fattade beslut i denna kammare.

Med vår principiella syn på dessa frågor skulle det naturliga då vara att denna lånehantering överfördes till den öppna marknaden. Vår syn på låneförvaltningen tas upp i reservation 1, vilken jag härmed yrkar bifall till.

Herr talman! Med anledning av proposition 115 har folkpartiet väckt en motion om att administrationen av räntebidragen, som i dag sker på bostadsstyrelsen, även fortsättningsvis skall vara lokaliserad till Stockholm när övriga delar av det nya plan- och bostadsverket utlokaliseras till Karlskrona enligt beslut som tidigare har fattats.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter föreslår med anledning av motionen att räntebidragsadministrationen utlokaliseras till Karlskrona och att plan- och bostadsverket i sin helhet alltså utlokaliseras till Karlskrona. Jag vill gärna säga att det finns många goda skäl för ett sådant synsätt. Emellertid undantogs ränte- och låneadministrationen vid det tidigare fattade utlokaliseringsbeslutet. Detta gjordes för att ytterligare klarhet beträffande denna enhet ansågs nödvändig. Det är en sårbar enhet som kräver kontinuitet vad gäller både kompetent personal och handläggning av ärenden m. m.

I samband med utlokaliseringsbeslutet, vilket även centern stod bakom, förutsattes det också att regeringen närmare skulle redovisa sin syn på denna förvaltningsorganisation innan slutligt beslut om utformningen av den fattades.

Frågan om bidragsförvaltningens lokalisering behandlas inte i propositionen. Centern menar att ett slutligt ställningstagande i denna fråga kräver att det tidigare beslutet verkställs i linje med dess innebörd. Ett yrkande i en folkpartimotion om fortsatt lokalisering av enheten, skild från plan- och bostadsverket i övrigt, till Stockholm ger inte tillräckligt underlag för att vi nu skall kunna fatta ett lokaliseringsbeslut.

Även om vi i centern redan nu anser att fördelarna för en lokalisering av denna funktion till Karlskrona överväger, borde regeringen ha tagit fram det underlag för beslut som ansågs i det tidigare beslutet. Självfallet borde regeringen då ha angett sin syn i lokaliseringsfrågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 5 av Eva Rydén och mig och i övrigt till utskottets hemställan.

Förvaltningen av bostadslån och bostadsbidrag, m. m.

Anf. 101 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Bostadssektorn är den samhällssektor i Sverige där socialistisk reglerings- och planhushållningspolitik är som mest utvecklad.

Som en del i detta regelverk ingår den statliga långivningen. Systemet är byråkratiskt, krångligt och kräver en omfattande administration. Dessutom är det kostnadsdrivande.

I den moderata motionen om bostadspolitiken framhåller vi angelägenheten av att ett nytt och förenklat lånesystem införs. Ett nytt låne- och bostadsfinansieringssystem bör utformas så att räntebidragsberättigade bostadslån utgår som enhetslån per kvadratmeter neutralt mellan byggherre och upplåtelseformer. Beräkningar bör göras med utgångspunkt i en lägenhet med given storlek, exempelvis 75 m². För mindre lägenheter reduceras lånet, och för större lägenheter ökas det upp till en viss största lägenhetsyta.

Om lägenheten är större eller kostar mer än vad som täcks av enhetslånet, får denna kostnad täckas med tilläggslån till marknadsränta.

Lånesystemet bör i princip inte innehålla något moment av kostnadskontroll. Den enda begränsningen bör vara att byggobjektets kreditsäkerhet inte riskeras.

Genom att överlåta långivningen till de vanliga kreditinstituten kan SBAB avskaffas. Statens medverkan skulle inskränka sig till fastställande av regler för enhetslånet och därmed sammanhängande statlig borgen. Det skulle medföra en väsentlig förenkling i lånehanteringen, och ett kreditinstitut kunde svara för hela långivningen i stället för nuvarande ordning med uppdelning i bottenlån och bostadslån för enskilda fastigheter. Vi föreslår att räntebidragens omfattning och utformning utreds.

I samband med riksdagsmajoritetens beslut om att utlokalisera det nya plan- och bostadsverket till Karlskrona påtalade bostadsutskottet att låneförvaltningen borde ligga kvar i Stockholm till dess att den framtida organisationen blivit klar, detta med tanke på att det är viktigt att låneförvaltningen fungerar.

I den nu framlagda propositionen lämnas förslag om låne- och bidragsförvaltningens organisation. Men den synnerligt viktiga frågan om lokaliseringen nämns inte i propositionen.

Det är angeläget att påpeka att störningar bl. a. i bidragsstruktureringen får stora konsekvenser för låntagarna och för statsverket i form av ökade kostnader.

En fortsatt lokalisering till Stockholm innebär att verksamheten kan fortskrida i nuvarande takt och omfattning. Det är också angeläget att den personal som finns i dag kan stanna inom verksamheten. En annan faktor som bör nämnas är att ett nytt datasystem, som planerats i mer än tio år, håller på att provköras.

Vi förordar därför att bidragsförvaltningen ligger kvar i Stockholm tills klarhet vunnits om förvaltningens utformning. Även om det finns flera faktorer som talar för en fortsatt lokalisering av bidragsförvaltningen till

Stockholm finns det anledning att utreda frågan. Vid en sådan översyn bör konsekvenserna av de olika lokaliseringalternativen Stockholm och Karlskrona belysas bl. a. vad gäller kostnader och personalfrågor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Anf. 102 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! I proposition 115 föreslås bl. a. ändringar i uppgiftsfördelningen mellan Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB, och det nya plan- och bostadsverket som inrättas fr. o. m. 1 juli 1988. Utbetalning och avisering av SBAB-lån skall skötas av bolaget. Däremot skall plan- och bostadsverket ansvara för räntebidragen. Som en följd av denna ordning kommer även den del av det nya verket som handhar räntebidragen att omlokaliseras till Karlskrona.

Beslutet om en lokalisering av plan- och bostadsverket till Karlskrona fattades enligt folkpartiets mening på ett otillräckligt underlag, och vi i folkpartiet motsatte oss därför de majoritetsförslag som socialdemokraterna och centern genomdrev i december 1987.

Det bör samtidigt noteras att riksdagen i detta sammanhang förordade att låneförvaltningen tills vidare skulle vara kvar i Stockholm. Det fanns goda skäl för detta ställningstagande. Det är angeläget att personalen kan förmås att stanna, eftersom störningar inom denna verksamhet får särskilt allvarliga konsekvenser.

Bostadsstyrelsen provkör just nu ett nytt datasystem som planerats i tio års tid. Hela systemet är uppbyggt på en integration av låneuppgifter och räntebidrag. Detta system måste nu göras om helt. Att samtidigt som detta skall ske nyrekrytera eller flytta personal kommer att allvarligt hota hela verksamheten. Det får inte råda något tvivel om att räntebidragen når sina mottagare. Det krävs också en nära kontakt mellan räntebidragutbetalarna och bottenlåneinstitutet.

Herr talman! Frågan bör därför ses över i särskild ordning. I en sådan översyn bör konsekvenserna av de olika lokaliseringalternativen – Stockholm och Karlskrona – belysas bl. a. vad gäller kostnader och personalfrågor. Inte minst viktigt är det att få belyst vilka åtgärder som behöver vidtas så att nettoaviseringssystemet vid en eventuell omlokalisering kan fungera friktionsfritt. Det är också viktigt att garantier skapas för att den personal som nu arbetar med bidragsförvaltningen i Stockholm där kan beredas i det närmaste motsvarande uppgifter.

Regeringen bör utöver sin syn på frågan för utskottet redovisa ett underlagsmaterial, som gör det möjligt för riksdagen att bedöma lokaliseringen. I reservation 4 föreslås en utredning av lokaliseringsfrågan efter den inriktning som jag här har redogjort för. Reservationen är gemensam för folkpartiet, moderaterna och vpk.

Herr talman! Folkpartiet har i en partimotion till detta riksmöte förordat att räntebidragen i framtiden skall skiljas från de statliga lånen samtidigt som en långtgående schablonisering av beräkningsgrunderna genomförs. Den utveckling av låneförvaltningen som nu pågår, där hanteringen av lån och räntebidrag skiljs åt, framhäver det naturliga i en sådan förändring. Målet med schabloniseringen bör vara att räntebidragen skall kunna betalas ut på

ett enklare sätt. Vidare bör bosparande sålunda inte diskrimineras genom räntebidragssystemet, som faktiskt nu är fallet. Riksdagen bör därför begära förslag från regeringen i sådan riktning. I reservation 3 föreslår folkpartiet och moderaterna ett tillkännagivande till regeringen med en sådan innebörd.

I nuvarande system för låneförvaltningen administreras bottenlånen av särskilda institut, medan SBAB ansvarar för de statliga lånen. Det rationella i denna ordning kan diskuteras. En mer naturlig utveckling vore att även de statliga lånen i framtiden administreras ute på marknaden. Denna fråga bör utredas närmare. Regeringen bör därefter återkomma till riksdagen med förslag.

I reservation 2 från folkpartiet föreslås en sådan inriktning på löneförvaltningens administration.

Herr talman! Jag yrkar slutligen bifall till reservationerna 2, 3 och 4.

Anf. 103 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad Erling Bager har sagt beträffande reservation 4 om lokalisering av bidragsförvaltningen. Jag skulle emellertid vilja tillägga att jag tycker det är synd, för att inte säga bedrövt, om man nu igen skall fatta ett beslut utan att man ordentligt har utrett konsekvenserna av sitt ställningstagande. Det räcker med att man beslutade att utlokalisera det nya verket utan att ha utrett konsekvenserna för plan- och bostadspolitisk verksamhet samt vilka kostnader en utflyttning kommer att medföra och utan att det i regeringsförslaget hade nämnts någonting om en utflyttning.

Nu har vi igen från regeringen fått ett förslag, där det enligt min mening inte finns tillräckligt underlag. Det finns betydande risk att det kan få menlig inverkan på den verksamhet som det här handlar om. Förslaget att låneförvaltningen den 1 juli skall överföras till Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag och att räntebidragshanteringen skall bli kvar vid plan- och bostadsverket med placering i Karlskrona är enligt min mening olyckligt. Innan man fattar ett sådant beslut, borde frågan utredas i särskild ordning och en översyn göras av konsekvenserna. Det är att upprepa vad jag hoppades skulle vara en engångsföreteelse, nämligen förfarandet i samband med beslutet om flyttning av plan- och bostadsverket till Karlskrona.

Jag yrkar bifall till reservation 4 i detta betänkande.

Anf. 104 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att kommentera huvudfrågan i betänkandet om anslag till bostadsadministrationen. Det handlar om ett principförslag som framlagts av regeringen om att förvaltningen av bostadslån skall flyttas till SBAB. Här finns två huvudlinjer: en majoritetlinje, bakom vilken socialdemokrater, folkpartister och vpk står, och en nej-linje, bakom vilken moderater och centerpartister står.

Ibland när man lyssnar på debatten och har läst det bakomliggande materialet kan man göra vissa konstateranden – det är inte fråga om några värderingar –, och det konstaterande jag kan göra här är att det hittills i debatten inte har sagts något nytt. Då kan jag begränsa mig till att hänvisa till vad som har skrivits i sakfrågan och yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 105 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Får jag säga direkt i anslutning till vad Per Olof Håkansson sade att det faktiskt är någonting alldeles nytt som nu föreslås. Under alla dessa år som bostadsstyrelsen haft ansvaret för den statliga låneförvaltningen har det ansetts rationellt och billigt med samordnad hantering av räntor, amorteringar och räntebidrag. Att sära på dessa, som den föreslagna nyordningen kommer att innebära, medför enligt min uppfattning betydande olägenheter. Det nya systemet blir faktiskt mindre rationellt och dyrare. Men man kan självfallet ha olika uppfattningar.

Jag återkommer – Per Olof Håkansson berörde inte frågan i sitt inlägg – till att man nu verkligen borde ha närmare utrett konsekvenserna av lokaliseringen av bidragsförvaltningen. Med tanke på den diskussion som förts tidigare borde man ha varit litet försiktigare i detta sammanhang och faktiskt gett sig tid till att mera noggrant utreda frågan.

Anf. 106 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Det är inte min avsikt att i den här sena timmen förlänga debatten mer än nödvändigt. Jag vill bara kort kommentera bidragsförvaltningen.

Jag tycker att det är tråkigt att socialdemokraterna inte har velat ställa sig bakom att det tas fram ett rejält underlag för det här beslutet. Centerpartiet har, tycker jag, dragit lärdom av den debatt som vi hade i höstas om lokaliseringen av bostadsverket, så att man nu säger att man vill ha ett underlag för beslutet. Det hade varit klädsamt om också socialdemokraterna hade intagit den ståndpunkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

13 § Föredrags

bostadsutskottets betänkande

1987/88:19 om låneunderlag vid nybyggnad av bostäder i egen regi (prop. 1987/88:127).

Låneunderlag vid nybyggnad av bostäder i egen regi

Anf. 107 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! I betänkande 19 behandlas ett regeringsförslag om att en produktionsanpassad belåning skall införas för nybyggnad av bostäder i egen regi. Förslaget har tillkommit med anledning av det avtal som nyligen har slutits om s. k. objektsanställning. Det innebär bl. a. att byggföretagen tar ett mer långsiktigt ansvar för att trygga sysselsättningen för sina anställda. Bättre belåningsmöjlighet ger företagen större möjligheter att utjämna konjunktursvängningarna.

Jag har tidigare berört nödvändigheten av en reformering av det nuvarande bostadsfinansieringssystemet. Men i avvaktan på en mer genomgripande reformering måste de möjligheter som finns att åstadkomma förenklingar

och förbättringar i neutraliteten mellan olika byggherrar, entreprenad- och upplåtelseformer tas till vara.

Däremot anser vi att regeringen inte bör ges möjlighet att undanta byggande i vissa områden från denna belåning. Då finns det stor risk för en tämligen godtycklig prövning, som i väsentliga avseenden skulle sätta de nya lånemöjligheterna ur spel.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 108 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Regeringen föreslår i propositionen 1987/88:127 att produktionskostnadsanpassad belåning skall införas för nybyggnad av bostäder i egen regi. Regeringen föreslås dock få möjlighet att besluta att nuvarande regler om schablonbelåning skall gälla "för visst område".

Vi har från folkpartiet i en partimotion till årets riksmöte presenterat en rad förslag om hur bostadsfinansieringssystemet bör reformeras. I avvaktan på en mer genomgripande förändring är det ändå angeläget att justera oformligheter i nuvarande ordning.

De bestämmelser som nu gäller diskriminerar byggande i egen regi. Enligt folkpartiets mening bör självfallet denna diskriminering upphöra. Ett steg i denna riktning vore att avskaffa konkurrensvillkoret. Tyvärr har riksdagens majoritet motsatt sig exempelvis detta förslag.

Ett annat steg är att tillåta samma belåning för byggande i egen regi som för konkurrensupphandlade projekt. Vi välkomnar regeringens förslag att nu tillåta det.

Som propositionen är utformad får regeringen emellertid stor frihet att bestämma för vilka områden pk-belåning eventuellt inte skall tillåtas. De riktlinjer för regeringens prövning som anges i propositionen är mycket allmänt hållna. Schablonbelåning skall tillämpas "om det behövs med hänsyn till läget på arbetsmarknaden, samhällsekonomiska förhållanden eller andra väsentliga allmänna intressen". I första hand skall inskränkningar komma i fråga om branschen inte kunnat åstadkomma "godtagbara konkurrensförhållanden".

Regeringens förslag öppnar dörren för en ganska godtycklig prövning av frågan om i vilka områden olika belåningssystem för byggande i egen regi skall gälla. Eftersom systemet med förhandlingsupphandlingar har visat sig ge goda resultat finns det ingen anledning att införa en undantagsregel av det slag regeringen har föreslagit.

Herr talman! Jag yrkar i konsekvens med detta bifall till reservation nr 1 som är gemensam för folkpartiet, centern och moderaterna.

Anf. 109 EVA RYDÉN (c):

Herr talman! Både Margareta Gard och Erling Bager har tagit upp reservation 1 angående pk-belåning vid byggande i egen regi i sina anföranden. Även jag vill yrka bifall till reservation nr 1, men eftersom motiven för reservationen är desamma för centern som för moderaterna och folkpartiet tänker jag inte uppehålla mig vidare vid denna reservation.

Jag vill i stället säga några ord med anledning av reservation 2. I den reservationen har vi centerpartister i utskottet ställt oss bakom en enskild

centermotion där förslaget är att kostnader för kompletterande värmekällor som inte är beroende av el för att producera värme, t. ex. kaminer och kakelugnar, fullt ut skall få räknas in i låneunderlaget vid såväl ny- som ombyggnad.

I betänkandet står att sedan den 1 januari 1988 en kombination av två olika värmesystem, t. ex. elvärme och fastbränslepanna, kan belånas. Det tycker vi självfallet är bra, framför allt ur energisynpunkt. Men vi tycker inte att det är skäl till att avslå motionen. Nästan alla dagens värmesystem är ju beroende av el för att kunna fungera. Det gör att vi är mycket sårbara vid störningar i elförsörjningen. Det räcker med ett elavbrott under ett par kalla vinterdagar för att det skall bli uppenbara problem för människor. Då behöver man inte vara utrustad med speciellt mycket fantasi för att kunna föreställa sig vilka problem som skulle uppstå vid sabotage mot elförsörjningssystemet.

Det är framför allt mot den här bakgrunden vi i centern tycker det är nödvändigt att vidta åtgärder för att trygga värmeförsörjningen i våra bostäder vid elavbrott eller andra störningar i eldistributionen. En sådan åtgärd är att, så som föreslås i motionen, stimulera installation av värmekällor som inte är elberoende.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 110 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! När vi nu diskuterar låneunderlag vid nybyggnad av bostäder i egen regi tror jag att man måste konstatera att vi i sak är rätt ense. Det är i tillämpningen som det finns vissa skillnader. Det finns en majoritetslinje som säger ja till propositionens förslag om att det skall kunna ske regionala avgränsningar eller inskränkningar på annat sätt i den regel som nu avses bli etablerad.

Varför är man då inte ense fullt ut? Det kan kanske finnas litet anledning att fundera över det. Jag tror att det mer har att göra med den s. k. Bohmandoktrinen än vad som gäller i sak. Bohmandoktrinen säger att man från moderat håll inte kan vara överens med socialdemokraterna. Då har man försökt att hitta något skäl för att markera skiljaktigheten i den här frågan, och därför har man skrivit att förslaget har godtycklighet i sig osv.

Med hänsyn till de regler som kommer att gälla vågar jag påstå att det är nys. Jag känner ingen oro. Erling Bager, över det sätt på vilket en socialdemokratisk regering kommer att hantera den här frågan.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bostadsutskottets hemställan.

Anf. 111 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Per Olof Håkansson: Visst är vi ense, men vi är inte ense fullt ut. Den s. k. Bohmandoktrinen, som Per Olof Håkansson har konstruerat, ger jag inte mycket för.

Det finns ett inslag av godtycke i detta genom att regeringen skall pröva varje fall. Vid en sådan prövning blir det ett inslag av godtycke, och det vänder vi oss emot. Vi vill ha en generell regel som säger att byggföretagen får bygga i egen regi med de låneformer som nu har konstruerats.

Visst måste väl även Per Olof Håkansson inse att det finns ett inslag av godtycke här?

Anf. 112 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! En hel del av det som Per Olof Håkansson sade här tidigare var ganska förnuftigt och andades den gemensamma syn som det finns ett gott stycke av i detta betänkande. Men det vore trevligt om socialdemokraterna hade kunnat ta steget fullt ut och sett till att man vid byggande i egen regi får möjlighet till denna belåning oinskränkt i hela landet. Deras försök till reglering kan trots allt innebära att prövningen kan komma att ske på ett ganska godtyckligt sätt.

Vi beklagar att regeringen vill införa denna spärregel. Detta hade inte behövts. Vi hoppas att det kanske vid en senare behandling i utskottet och i kammaren skall gå att rätta till den plump som förslaget i betänkandet innebär.

Anf. 113 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag måste till Margareta Gard få säga att det föreligger ett missförstånd, när hon menar att det i varje enskilt fall skall göras en prövning. Så är icke fallet. Den undantagsbestämmelse som regeringen vill ha bemyndigande att sätta i kraft skall nämligen meddelas för ett visst område. Detta undantag kommer därefter att gälla inom området fram till dess att det upphävs.

Det är alltså inte fråga om att pröva ärende för ärende enligt den ordning som Margareta Gard gjorde gällande. Det råder således ett missförstånd från Margareta Gards sida beträffande det sätt på vilket denna bestämmelse om undantag skall tillämpas.

Anf. 114 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Det råder nog inte så stort missförstånd. När regeringen skall undanta ett område, sker det ju en prövning från fall till fall. Man beviljar alltså undantag för ett område. Detta undantag kan sedan upphävas, varefter man beviljar undantag för ett annat område. Per Olof Håkansson måste väl ändå medge att detta inte är bra och att det kan bli fråga om godtycke.

Vi vänder oss emot detta. Vi vill i stället ha en generell regel, så att byggföretagen själva kan avgöra när de skall bygga i egen regi. Detta är faktiskt viktigt.

Anf. 115 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Det är bra att Margareta Gard flyttar positionerna. I sitt tidigare inlägg sade hon ju att regeringen skulle göra en prövning av ärenden från fall till fall. Nu för Margareta Gard ett resonemang som ligger nära min uppfattning. Det är alldeles klart att regeringen måste ha ett underlag för att kunna införa dessa bestämmelser i ett speciellt område. Om man senare vill upphäva detta undantag, går man ju fru Gard till mötes.

Skillnaden är alltså att fru Gard menar att det skulle komma att ske en prövning i varje enskilt fall, medan jag framhåller att det kommer att bli fråga om en tämligen generell hantering. Man inför alltså denna regel för ett helt område. Det är klart att man senare kan upphäva denna. Det är alltså inte

fråga om någon prövning från fall till fall. Det är, som jag har påtalat, ett missförstånd från moderaternas sida.

Prot. 1987/88:118
10 maj 1988

Meddelande om frågor

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

14 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

15 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 9 maj

1987/88:493 av *Bo Hammar* (vpk) till statsrådet Bengt Göransson om ett Peter Weiss-arkiv i Stockholm:

Peter Weiss var en av Sveriges allra mest kända författare internationellt. När han avled 1982 efterlämnade han ett stort och utomordentligt intressant arkiv med bl. a. samtliga originalmanus, ca 5 000 brev och 60 dagböcker. På Kungliga biblioteket var man intresserade av att ta hand om och sköta arkivet, men år efter år gick utan att KB fick några resurser för att kunna sköta den uppgiften.

Peter Weiss-arkivet har nu förflyttats till Västberlin, som ställt ansemliga medel till förfogande för arkivet.

Denna svenska kulturpolitiska skandal skulle i någon mån kunna repareras, om ett systerarkiv upprättades i Sverige. Min fråga till statsrådet Göransson är därför:

Är kulturministern beredd att medverka till att Peter Weiss-arkivet i Västberlin får ett syskonarkiv i Stockholm med kopior av samtligt material?

1987/88:494 av *Bo Hammar* (vpk) till justitieministern om skyddsklassningen av tjänster:

I strid med gällande personalkontrollkungörelse uppges statliga DAFA ha skyddsklassat samtliga tjänster av kommersiella skäl. I åtminstone ett fall har detta medfört mycket tragiska konsekvenser för en anställd i företaget.

Vid en utfrågning nyligen i konstitutionsutskottet förklarade Anna-Grëta Leijon att kommersiella skäl inte får vara ett kriterium för att skyddsklassa någon tjänst.

Jag vill därför ställa följande fråga:

Avser justitieministern att se över DAFA Data AB:s principer – eller rättare sagt brist på principer – i fråga om skyddsklassning av tjänster?

1987/88:495 av *Alf Svensson* (c) till socialministern om åtgärder för att minska alkoholkonsumtionen bland ungdomar:

Alkoholkonsumtionen bland ungdomar ökar. Enligt SIFO:s årliga undersökning bland ungdomar i åldern 12–24 år ökade under 1987 alkoholkonsumtionen med 11 % jämfört med år 1986.

I den av WHO:s medlemsstater 1984 antagna hälsostrategin för Europa anges målsättningen att fram till år 2 000 minska alkoholkonsumtionen med 25 %. I Sverige har konsumtionsnivån legat på i stort sett oförändrad nivå sedan 1984, och nu kommer alltså uppgifter som pekar på en väsentlig konsumtionsökning bland ungdomarna.

Vilka åtgärder ämnar socialministern vidta för att hejda alkoholkonsumtionen bland ungdomar och för att samtidigt uppnå det mål WHO och Sverige ställt sig bakom?

1987/88:496 av *Alf Svensson* (c) till utrikesministern om åtgärder för att främja fredsinitiativ i Sudan:

I södra Sudan pågår ett krig som i liten utsträckning väcker uppmärksamhet. Nyligen har några få TV-bilder åter gjort oss medvetna om hur unga pojkar flyr för sina liv och räddar sig undan tvångsrekrytering till ett vanvettigt krig. Unga flickor hamnar inte sällan, enligt rapporteringen, i slaveri och mänsklig förnedring. I Fugnidolägret, som har 25 000 flyktingar, är enligt uppgift över hälften av flyktingarna pojkar under 16 år. Sammanlagt finns i dag ca 250 000 sudanesiska flyktingar i Etiopien. Deras situation är katastrofal. Konflikten mellan regeringen i Sudan och befrielseörelsen SPLA har pågått sedan 1950-talet och lär ha kostat över en miljon människor livet. Lidandena är alldeles uppenbart obeskrivliga.

Rädda Barnen och enskilda biståndsprojekt har något litet kunnat hindra nöden bland en del av flyktingarna. Påtryckningarna för att få slut på det utnötningskrig varifrån så litet rapporterats måste, enligt min uppfattning, bli större.

Vilka initiativ ämnar utrikesministern ta för att bilateralt och i internationella fora utöva påtryckningar som kan främja fredsinitiativ i Sudan?

16 § Kammaren åtskildes kl. 22.13.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

Tisdagen den 10 maj

Talmannen 24
Aglert, Per Arne (fp) 41
Bager, Erling (fp) 99, 101, 102, 104
Biörsmark, Karl-Göran (fp) 66, 75, 78
Björk, Ingvar (s) 40
Bolander, Gunhild (c) 32, 37, 39, 43
Cars, Hadar (fp) 28
Chrisopoulos, Alexander (vpk) 7, 9
Claeson, Tore (vpk) 68, 69, 76, 79, 89, 100, 101
Falkmer, Karin (m) 30, 37, 39
Fleetwood, Elisabeth (m) 83, 84, 85
Fogelberg, Margareta (fp) 10, 11
Gard, Margareta (m) 64, 69, 75, 78, 87, 98, 101, 103, 104
Hammar, Bo (vpk) 15
Hansson, Agne (c) 62, 76, 81, 84, 85, 94, 96, 97
Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 88, 95
Hyttring, Jan (c) 7, 9
Håkansson, Per Olof (s) 100, 103, 104
Hörnlund, Börje (c) 46
Ingvardsson, Margó (vpk) 34, 38, 39, 44
Janson, Erik (s) 53, 56, 57
Johansson, Kurt Ove (s) 17, 20
Jonsson, Göte (m) 44, 54, 56
Kindbom, Bengt (c) 21, 22
Knutson, Göthe (m) 80, 82
Lantz, Inga (vpk) 50, 55, 57
Lindqvist, Bengt, statsråd 42
Littmarck, Blenda (m) 52
Löow, Maj-Lis (s) 25
Måbrink, Bertil (vpk) 26
Möller, Ewy (m) 12
Nilsson, Gunnar (s) 12
Nyhage, Hans (m) 13, 19
Oscarsson, Berit (s) 3, 8, 9, 10
Persson, Magnus (s) 69, 77, 79, 81, 84, 91, 95, 96
Rydén, Eva (c) 102
Ström, Gunnar (s) 35, 38, 40
Sundberg, Ingrid (m) 6, 8
Sundgren, Roland (s) 22
Svensson, Evert (s) 59
Tarschys, Daniel (fp) 58
af Ugglas, Margaretha (m) 24
Wikström, Jan-Erik (fp) 14, 19, 20, 22

